Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 24 זייטען

לייצער פאלקסבלאט

№ 55 | Łódź, Piątek 4 marca 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז. פרייטאג, כ״ז אדר א׳ תרצ״ב | № 55

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז. פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

דעם 3-טען מערץ 1932 איז נאך לאנגע און שווערע ליידען געשטארבען אין עלטער פון 57 יאהר אונזער הייסגעליבטער און אונפערגעסליכער

B. P. LOUIS STEIN

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 4-טען מערץ 1932, 12 א זייגער ביימאג פון טרויער-הויז, נארוטאוויטשא 44 וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרוים צער

די טיפטרויערנדע

פרוי, שוויגערמוטער, טעכטער, איידעמס, ברידער, שוואגערס און פאמיליע

1398

G. SZCZYBUK

ul. Piotrkowska 61, tel. 24-000

SKŁAD KOMISOWY

WYROBÓW FIRMY PRZEMYSŁ WEŁNIANY

S. Barciński i Ska

Spółka Akcyjna w Łodzi

1039

קויפט נישט פריהער קיין סחורה

ביז איהר וועט זיך נישט איבערציינגן, אז די ביליגסטע קוועלע פון די נייעסטע

הערען- און דאמען-שטאפען

פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער אויסארבייטונגען

צו די ביליגסטע פאבריקס-פרייזען איז נור ביי דער גוט-בעקאנטער און רעעלער פירמע

M. i Sz. Rabinzon

ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 45, tel. 120-41.

הורט און דעטייל! — רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג! — הורט און דעטייל!

8 טויזענט שטרימף-פאבריקאנטן, שטריקער און שפולער!

ס'איז מיר אריינגעקומען א גרויסער אויסוואהל פון גענוצטע

שפול-מאשינען

ח. לעווקאוויץ, שרודמיעסקא 21.

0291

טוך- און קארט-געשעפט

HERMAN WŁOSKI

לאדז, נאוואמיעסקא 3, טעל. 114-92, פראנט 2-טער שטאק

עמפפעהלט צום איצטיגן פריהלינג און זומער-סעזאן דעם רייכסטן א יכוואל פון די נייעסטע

דאמען- און הערען-שטאפען

ווי: לאדזער, טאמאשאווער, ביליצער און אויסלענדישע אויסארבייטונגען

בעסטע קוואליטעט! נייעסטע מאדע! פאבריקס-פרייזען! הורט און דעטייל!

דאס ניי-ערעפענטע

טוך- און קארט-געשעפט

אויף פעטריקאווער 23, פראנט, 2. שט. טעל. 226-39

מאכט בעקאנט, אז צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די מאדערנסטע **דאמען- און הערען-שטאפען**

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארט׳ס סחורות

צו קאנקורענץ-פרייזען.

בעזוכט אונז און איהר וועט זיך איבערציינגען!

M. TAZBIR מיט אכטונג

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון ה. מילגראם

לאדז, פעטריקאווער 23

פראנט, 2-טער שטאק.

גיט אכטונג אויף דער פאבריקס-מארקע מיט דעם נאמען!

ווארנונג!

שוין ווייט 50 יאהר פאבריצירט מיין פירמע

Łódzka Manufaktura Pluszowa

Teodor Finster

בעט-פלוש-קאפעס פערזעהען מיט דער שוץ מארקע דריי-עק מיט די אותיות Ł M P און צוגעגעבען דעם נאמען

Ł M P

TEODOR FINSTER

די אויסארבייטונגען, וואס זענען בעקאנט אין גאנצען לאנד מיט זייער גוטסקייט און אויספרובירטע קוואליטעט שמ'צן מיט זייער אלגעמיינער אנערקענונג און האבען זייער פעסטגעשטעלטע רענאמע צווישען די אפנעהמער.

די לעצטע צייטען בעמיהט זיך די קאנקורענץ נאכצומאכען די דאזיגע, בענוצענדיג דערביי מיין שוץ-מארקע, ווי צום ביישפיל דעם דריי-עק, איינשטעלענדיג אנשטאט די אותיות Ł M P און דעם נאמען TEODOR FINSTER – אנדערע עהנליכע אותיות אהן א נאמען. דאס איז א געוועהנליכער מאנעוור אריינצופיהרען די אפנעהמער אין טעות און א חשק אונטערצורוקען די קויפער מינדערווערטיגע נאכמאכונגען אנשטאט די בעקאנטע און אויספרובירטע סיי אין סארט און סיי אין דער קוואליטעט פון די קאפעס פון דער פירמע

ŁODZKA MANUFAKTURA PLUSZOWA

TEODOR FINSTER

די איצטיגע צייטען זענען שווער, או מ'זאל אויסגעבען געלד אויף מינדערווערטיגע פאלסיפיקאטען. די פולע גאראנטיע סיי אין דער קוואליטעט און גוטסקייט גיבען נור די קאפעס פון דער פירמע

Łódzka Manufaktura Pluszowa TEODOR FINSTER

ווארנונג: די קאפעס פון מיין פירמע זענען צו בעקומען ביי די הורט סוחרים:

w Łodzi — WOLF PAKUŁA, ul. Południowa 2

i J. ROTENBERG, ul. Nowomiejska 1

w Warszawie — A. A. LITMANOWICZ, ul. Gęsia 5

גיט אכטונג אויף דער פאבריקס-מארקע מיט דעם נאמען!

דער אומבאַרמהערציגער טויט האט אוועקגעריסען פון אונז, אין עלטער פון 71 יאהר, מיין ליבען און אומפערגעסליכען מאן, אונזער טייערען פאטער, ברודער, שוואגער, אנקעל און גרויספאטער

נ. ע. בערנארד (ברוך שלמה) אהנא

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 4-טען מערץ 1932, 11 פארמיטאג פון טרויער-הויז אין פאביאניץ, ווארשאווסקא 7.

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

1444

דאנקזאגונג!

דערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכסטען דאנקזאגונג דעם ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, ווא לטשאנסקא 10, פאר זיין זארגפעלטיגען און צילרייכען פערפאַהרען מיר דעם אָפּעראציע באנדאַזש אויף מיין שווערען ניפעל ברוך. א דאנק דעם פערלעגטען באנדאזש פיהל איך מיך געזונד און ביז אין עס דראָהט מיר נישט קיין שום געפאהר. אויף דעם ניפעל-ברוך האב איך געליטען לאנגע יאהרען און האב געהאט באנדאזשען, אן סגעפיהעט אי ווין, בערליי אין רוים און ווי איך האב מיך איבערצייגט אלס לייענדער פון איין זייט און אלס דאקטאר-מעדיצין פון דער צווייטער, אז אזוי א פרעציז און פיין אויסגעפיהרטען באנדאזש האב איך נאָך קיינמאל נישט געהאט. דעריבער דאנק איך דעם ה' דיר. ראפאפארט פון טיפסטען הערצען.

Doktor medycyny M. GELLER
Łódź. ul. Kopernika 49.

דער רעיענט ה' קאזשימירוש ראסמאן אין לאדז, פעטריקאווער 72 לויט L. 2678 האט דאס איבעריגע אמטליך בעשטעטיגט.

Doktór
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choroby skórne,
weneryczne
i moczopłciowe
(Naświetlania promieniami Roentgena)
Przyjmuje od 8³⁰ do 9½ rano, od 1-ej do 2³⁰ pp. od 6 do 8³⁰ w., w niedzielę i święta od 10 r. do 1-ei p. p.

TOWARZYSTWO KREDYTOWE dla HANDLU SPOŻYWCZEGO w ŁODZI, Spółdz. z o. o.
ŁODZ, STARY RYNEK 15, tel. 139-38

מאכט דערמיט בעקאנט, אז די פערוואלטונג האט שוין איבערגענומען איהר אמט און פיהרט איצט פינקטליך און רעיעל

אלערלעי באנק-אפעראציעס: אינקאסא פון וועקסלען

איבערווייזונגען אויף אלע שטעט פון פוילען, ווי אויך אין אויסלאנד, ערטיילט קרעדיטען, נעמט אן וואקלאדען אויף גוטע צינזען, גיט ארויס אוואנסען אויף אינקאסעס.

סיזאָרסען אנגענומען **וואקלאדען אויף אפשפארונגס-ביכלעך פון 5 זל. אן**

די באנק איז טעטיג טעגליך (אויסער שבת און זונטאג) פון 9 פריה ביז 1 מיטאג און פון 3—4 נאכמיטאג.

1867 די פערוואלטונג.

רעשטען

פון ביליצער, טאמאשאווער

שטאפען

אויף אנציגער און פאלטענס

מיט 30% ביליגער

ווי אויך אנד. שטאפען און רעשטען

צו בעקומען ביי

SZCZĘŚLIWY

נאוואמיסקא 5, פראוט, II שטאק

אומזיסטע רייזעס קיין א"י

לעצטע טעג פון דער פרעמיען-לאטעריע

פון צ. ק. פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען

יעדער זוכה בגורל געניסט פון א בחינם'דיגער רייזע קיין ארץ ישראל און צוריק מיט א 2 וועכענטליכען אויפענטהאלט אין לאנד. די לאטעריע איז לעגאליזירט דורך דער הויפט-דירעקציע פון דער מלוכה'שער לאטעריע 26/1.32 (נומער 985/32). די ערשטע ציהונג קומט פאר דעם 20 טען מערץ אין דער אנוועזענהייט פון פערטרעטער פון מלוכה'שען קאנטראל-אמט.

דער פרייז פון א לאס איז 5 זלאטעס.

די לאטעריע-צעטלען זענען צו בעקומען: אין לאקאל פון דער ציוני. ארג. (פיאטרקאווסקא 29) און » הל ועכבי« (גדאנסקא 18), „תוצרת הארץ" (שרודמיעסקא 1), מעמאר-מאריע-בערגס ם ווירון (נאוואמיעסקא 15), מ. אפעוהיים (פעטר. 27), ש. רייבמאן און שפיגעלנדער (פעטר. 18), א. פיין און (יאנוש 2), ט. זארעק (רזגאווסקא 18), ד. ליט מאן (אפיוקאווסקי 5), ש. פייגע (זגערסקא 28).

1407

איינלאדונג.

צו דער אויסערגעוו. פערזאמלונג פון די „גמילת חסדים" ביים גרינעם מארק 7, וועלכע קומט פאר אין אונזער איינענעם לאקאל, זונטאג, דעם 6. מערץ פינקטל ך 6 אוו. ווערען אלע מיטגלידער און סימפאטיקער העפל. איינגעלאדענט.

סדר-היום: 1) איינארדנען א פערזיכערונגס-קאסע פאר אלמנות און יתומים אין טויט-פאל ר"ח; 2) אויסבעסערן דעם מאטעריעלען מצב פון די מיטגלידער; 3) פרייע פארשלאגען.

מיט דוך-ארץ

די פערוואלטונג פון די „גמילת חסדים" ביי דעם גרינעם מארק 7.

1375

יין כשר!!!

מיר מאכען בעקאנט אונזער ג' קונדשאפט, אז דער איינצעלפערקויף פון דער וויין-און מעהר-פאבריק פירמע

„פראגרעס"

אלטער מארק 2, וואס עקזיסטירט מיט דעם גרעסטען ערפאלג איז איבערגעטראגען געווארען

אין פראגט-געוועלב, אלטער מארק 1.

צוליב רעקלאמע פון ניי-ערעפנעטען געוועלב, פערקויפען מיר א פלאש פון 1/4 ליטער גוטען ראזינען-וויין, נומ' 6 נור 75 גר. און 1/4 ליטער דעם בעוואוסטען ראזינען-וויין נומ' 7 נור 85 גר.

איבערצייגט אייך מיט אייער פאמיליע, אז הנאה האבען פון גוטען וויין, וואס קאסט נישט טייער איז נאר ביי דער פירמע „פראגרעס".

מיט אכטונג וויין- און מעהר-פאבריק

פירמע **„פראגרעס"**

אלטער מארק 2, טעל. 184-82

פאר לערע פירטעל-ליטערדיגע פלעשער פון פירמע „פראגרעס" צאהלען מיר 5 גר. פאר באטשינקע און קווארט-פלעשער—10 גר.

איינלאדונג.

דער לאדזער טויבשטומען-פעראיין האט דעם כבוד איינצולאדען אלע מיטגלידער און סימפאטיקער אויף דעם

פערוויילונגס-אוונט

וואס קומט פאר מארגען, שבת, דעם 5. מערץ אין לאקאל זאַוואדסקא 4, פערבינדען מיט פערשידענע אטראקציעס, ווי אויך טענץ ביז דער פריה

פאנטע-לאטעריע א.א.וו. אנפאנג 9 אווענד. איינגאנג פריי!

1373

אזעלטענע געלעגענהייט

אַן'ערשטקלאסיגע וואוינונג

3 צימער און קיך

מיט אלע בעקוועמליכקייטען אין צענטער שטאט, פראנט, באלקאן, טעלעפאן, פריש רעמאנטירט, צוזאמען מיט א פולשטענדיג הערליכע כמעט נייע מעבעל-איינריכטונג

פון זאפארט אפצוגעבען. צוגענגליכער פרייז.

געניגערעס צו דערוויסען זיך אין דער אדמ. פון „נייעם פאלקסבלאט".

1329

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!

יין כשר וטוב!

צוליב קאנקורענץ האב איך פערקלענערט דעם פרייז

א 1/4 ליטער 75 גר. יין כשר וטוב

פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע

„בארווין"

אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

גרויסער אויסוואהל פון וויינען, ליקערן און בראנפען'ס.

ביליגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

דאנסינג-רעסטאראן
"PICCADILLY"

זאוואדזקא 1. טעל. 203-40

די דירעקציע טיילט מיט דעם ג. פובליקום, אז צוליב'ן קריזיס ווערען ערמעסיגט די פרייזען אויף אלעס

מיט 20%

היינט און ווייטערע טעג!

הערליכער קינסטלערישער פראגראם!

Trio Mascotte
עקסצענטרישע טענץ.
Basia Barska
כאראקטעריסטישע טענץ.
Mia Bella
קלאסישע טענץ.
Seweryn Grodzeński
געזעלשאַפטס-טענץ.

שבת, זונטאג און ימים-טובים

Five o'clok

מיט'ן אנטייל פון גאנצען ארטיסטישען אנסאמבל

נאר 1.50 זל.

די דירעקציע.

1477

צעך פון לאדזער האנדווערקער—זייגערמאכער, גאלדשמידער, יובעליר און גראווירער

לאדז, פאלודניאווא 4

דערמיט טיילען מיר מיט, אז מארגען, שבת, דעם 5. מערץ ה. י. 8 אווענד פינקטליך קומט פאר אין לאקאל פון צענטראלען יודישען האנדווערקער-פערבאנד, פאלודניאווא 4

די פייערליכע ערעפנונג פון צעך

בעמערקונג: איינגאנג נאר אויף איינלאדונגען.

ס ווערט געבעטען אלע פארזאמלטע צו קומען פינקטליך.

דער ארגאניזיר-קאמיטעט

1440

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער

פאמיליע ראטקאפף

צוליב'ן פריצייטיגען טויט פון אונזער לאנג-יעהריגען מיטגליד

יוסף ראטקאפף ז"ל

„זייט געטרייסט", המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון

טישלער שניצער און דרעקסלער-צעך

פאלודניאווא 4

1412

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט די ג' חברים או די שעורי ערב „כתר צעירים" פון דער נאוואמיעסקא 22 איז געווארען איבערגעטראגען אויף דער **וואכאדניא 12** אין א נייעם פערגרעסערטן הערליכען פראנט-לאקאל.

גלייכצייטיג מעלדען מיר, אז די שעורי ערב זענען געווארען בענייט און קומען פאר טעגליך פון 8 ביז 10 אווענד.

1465

די פערוואלטונג.

דעם 3 מערץ 1932 איז נאך לאנגע און שווערע ליידען געשטארבען אין עלטער פון 57 יאהר אונזער לאנגיעהריגער מיטגליד און מיטארבייטער נ"ע

יצחק לייב (לואיס) שטייך

צו דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, פרייטאג, ד. 4-טן מערץ 1932, 12 א זייגער בייטאג, פון טרויער-הויז נארוטאוויטשא 44, ווערען אלע מיטגלידער געבעטען צו קומען און אבצוגעבען דעם נפטר דעם לעצטען כבוד.

די פערוואלטונג פון „לינת החולים" אין לאדז, פאלודניאווא 19.

1407

צוזאמען מיט דער גאנצער פאמיליע בעווייגען מיר דעם טויט פון אונזער מיטגליד

יוסף
ראטקאפף ז"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די מיטגלידער פון

סעבעל-קאאפעראטיוו סטיל

14l2

מזל-טוב! א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ווערטען פריינד דעם וויצע-פרעזעס פון „משמרת החולים" ה' מאיר האכמאן און פרוי צו דער חתונה פון זייער ליבע טאָכטער

פרל. רוזשא האכמאן

מיט ה' הענריק יאנאווסקי

איהר זאָלט דערלעבען ביי זיי פיל נחת און דעם יונגען פאָר א גליקליך צוזאמענלעבען.

פרעזעס פישל רובינשטיין און פרוי

די פערוואַלטונג פון הילפס-פעראיין „משמרת החולים" ווינשט דעם ה' וויצע-פרעזעס

מאיר האכמאן און פרוי

א הערצליכען מזל-טוב צו דער האַכצייט פון זיי' טאָכטער

פרל. רוזשא מיט ה' הענריק יאנאווסקי

און דעם יונגען פאָר א גליקליכע צוקונפט. 1432

צו דער האַכצייט פון פרל.

רוזשא האכמאן

מיט ה'

הענריק יאנאווסקי

ווינשען מיר פיל גליק

פאַמיליע פיינטוך

דעם חשובן וויצע-פרעזעס פון „משמרת החולים" ה' מאיר האכמאן און פרוי צו דער חתונה פון זייער טאָכטער

רוזשא מיט ה'

הענריק יאנאווסקי

שיקען מיר אונזערע וואַרימסטע ברכות

משה שמחה גאָלדבערג און פרוי

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער און שוועסטער

שרה קארדעלאס

מיט ה' יעקב מרדכי מארגאליעס

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט 1399

עלטערן, שוועסטער און ברודער קארדעלאס.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע קוזינקע

פרל. רוזשקע מארגאליעס

מיט ה' מאיר ראזענבלאט

ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

פאַמיליע קארדעלאס.

מיר גראַטולירען דער פאַמיליע

וואַלדמאַן

צו דער האַכצייט פון זייער זוהן החתן ישראל וואלדמאן מיט פרל. הכלה רויזע גרינשטיין (אויס פאַריז)

און מיר ווינשען דער גאַנצער פאַמיליע צוזאַמען א הערצליכען מזל טוב, זיי זאָלען דערלעבען מגדל צו זיין זייערע אלע קינדער בתוך רחבה

געברידער קאָהן, לאָדז, פּיעטרקאָווער 20. 1411

זאָל יעדער וויסען!

אז אין מיין

מעבעל-געשעפט

בעקומט מען מעבעל ענצעלנע און קאמפלעטן צו האנקורענץ-פרייזען בילינער ווי איבעראל; און מיר טוישען אויס אַלט מעבעל אויף נייע צו צינטוליכע פרייזען.

וואָלטשאנסקא 11

ווייגנאַלד און ווייגבלום.

געדענקט דעם אדרעס! קומט איבערצייגט אייך!

מזל טוב

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבער פריינדין

פרל. העלא אָרדינאַנס

מיט ה' פּאַוועל פרידמאַן

ווינשען מיר פיל גליק און צופרידענהייט

ברידער משה און קאפּעל בערלינער.

צו דער פערלאָבונג פון

פרל. העלא אָרדינאַנס

מיט ה' פּאַוועל פרידמאַן

ווינשט א מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

יוסף בערסאָן.

וואָרנונג!

אזוי ווי ס'האָבען זיך בעוויזען אויפ'ן מאַרק א רייהע אַרטיקלען, וואָס אימיטירען די בעקאַנטע זייט יאָהרען

Sól do nóg Jana Dr. Elemera Fuchsa

בעטען מיר די ג. קויפער געפל. אויסדריקליך צו פערלאַנגען אָריגינעלען

Jana זאַלץ צו די פיס

1264 מיט דער שוץ-מאַרקע „Słoń"

Laboratorjum Dr. Elemera Fuchsa, Warszawa.

SÓL DO NÓG JANA

usuwa radykalnie dolegliwości nóg

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאַבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ

פאַבריק-לאַגער:

באַלוטאַוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 137 70

אין: א מבילינסטען מבעסטען מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואַהל פון מעטאַל-בעטען, מאַטראַצען פערשידענע סאָרטען, קינדערוואַגעלעך, פעלד-בעטען מעטאַלענע, Perfekt-Patent, ווי אויך וואַש-געשירען, סערוויזען, וויזשימאַטשקעס, אייז-קאַסטענס, וואַנעס, קינדער-בענקעלעך, ראָווערען א. ד. גל

עקזיסטירט פון 1896 יאָהר.

בעדייטענד נידריגע פרייזען!

בעמ: בעקלעך מיט שאַקעס אין דראַט-מאַטראַצען פון 40 זל. אן

בעקאַנטמאַכונג

איך פאָדער אויף מיין לאָקאַטאָר שמואל אשר ראטשטיין קאָנסטאַנטינער 58, אז ער זאָל פערדינגען די דירה און בעצאָהלען דאָס דירה-געלד פאַר 6 קוואַרטאַל 800 זל. אין געגענפאַל בין איך געצוואונגען דעם 1/4 1932 אויסצונוצען דאָס עקסמיסיע-רעכט. 1447

יעקב קליינערט, זגערזשער 42,

הויז-פערוואַלטער פון קאָנסטאַנטינער 58.

MEBLE STYLOWE

אין בעסטער אויספיהרונג בילינ צו בעקומען

פיעטריקאָווער 79

אין הויף

שפייז-צימער, שלאַף-צימער, גאַבינעטען, אויך איינצעלנע מעבעל-שטיק

754 צו צוגענגליכע בעדינגונגען

Dr. med. M. Goldblumowa

פרויען-קראַנקהייטען און אקושעריע

האָט זיך איבערגעצויגען אויף פילסודסקי 69 (עק גאַרוטאָוויטשאַ) טעל. 113-65

נעמט אָן פון 3–5 נאָכמיטאָג.

KROJU

nowoczesnego, szycia i modelowania wyuczają zatwierdzone przez Min. Oświaty Kursy Mistrza Paryskiej Akademii, Cechu Warszawskiego i Łódzkiego.

E. Wiśniewskiego nagr. złotym medalem i dypl w Paryżu. Jedyne kursy w Polsce i m. Łodzi wyuczające bez pomocy form bibułkowych System kroienia odrazu na materjałach, opatentowanym za Nr. 12644. Kończącym świadectwa szkolne. Życzącym podręcznik. Piotrkowska 64

עס ווערט געזוכט

א קוואַליפיצירטע

פערקויפערין

אין שיך-געשעפט

ביי ל. וואָלקאָוויטש

פאָמאָרסקא 3. 1474

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער

ישראל דוד גאָלדבערג

מיט פרל. פאָלא סטאַלעק

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט. 1417

געבר. יעקב און מאָטעק גאָלדבערג.

מיין ווערטען זוהן ישראל וואַלדמאַן

וואוינאָרט אין פאריז

דיינע עלטערן שיקען דיר איבער דעם טראַדיציאָנעלען הארציגסטען יודישען „מזל-טוב" צו דיין חתונה מיט דער געשעצטער פריילין הכלה רויזע גרינשטיין (אויס פאַריז) זאָל אייער צוקונפטיגער וועג מיט שעהנע בלומען בעצירט זיין.

פאָטער און מוטער, געברידער און שוועסטער וואַלדמאַן אויס לאָדז.

אשרכן

וועלכער פערקויפט אין בעסערע קרייזען

ווערט געזוכט

אָפערטען אונטער „23" אין אַדמיניסטראַציע. 1426

פאַר מאַגענליידענדע

ראַבאַרבער-ווייַן

פּעפּסין-ווייַן

אין פּרימא קוואַליטעט

צו בעקומען אין דער ווייַנהאַנדלונג פון

E. SZYKIER

Północna 1, tel. 107-84

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועסטערן טאָכטער

פרל. רחל פראַנקענטאַל

(אלע-סאַנדער)

מיט ה' משה קרויסקאָפּף

(קאָנסטאַנטין)

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט 1400

גבריאל גרימאַן און פרוי, יעקב פראַנקענטאַל און פרוי.

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר דער פאַמיליע

וואַלדמאַן

צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן

ישראליק

מיט פרל. ראָזאַ גרינשטיין

וואָס איז פאַרגעקומען אין פאַריז, דעם 27-טען פעברואַר 1932, זיי זאָלען פון זיי האָבען פיל נחת און דעם יונגען פאָר ווינשען מיר א גליקליך און צופרידען צוזאַמענלעבען 1462

פאַמיליע אדלער און פאַמיליע שולץ אין לאָדז.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ווערטע פריינדין

פרל. רעגינא מיכלעוויטש

מיט ה' חיים ווענדעל

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט 1390

בעלא גורענצווייג און פאַמיליע

צו דער האַכצייט-פייערונג פון מיין לאַנגיעהריגען לעזער פון „נייעם פאָלקסבלאַט" ה' הענעך יאנאווסקי מיט פרל. רחל האכמאן

ווינש איך א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

לייבוש דזשאַלאָווסקי, צייטונגס-פערשפרייטער זגערזשער 46.

מזל-טוב את חברנו וידיד-נפשינו

מר יעקב מרדכי מרגליות

לאירוסיו את בחירת-לבו 1456

מרת שרה סורדעלאס

אנו מברכים בברכת מזל-טוב חמה ולבבית

אברהם איגעלבערג עם הכלה, אלי' ווינטרויב ורעיתו.

יעקב מרדכי מרגליות

שרה קורדילה

מאורשים

לאָדז, אדר א' תרצ"ב.

אני מברכים את חברנו הנכבד מופיר של חבריתינו

מר יעקב מרדכי מרגליות

לאירושיו את בחירת לבו

מרת שרה קורדילה

תהא דרכם צלחה וסוגה בשושנים

בשם „צעירי ישראל" בלודז הועד.

גדא-טבא בברכת מז"ט חמה ולבבית אני מברך את חברי הנכבד והיקר

מר יעקב מרדכי מרגליות

לאירושיו את בחירת לבו

מרת שרה קורדילת

תאיר מזלכם כשמש בצהרים

המברך חיים ברוך קראָנגאָלד ורעיתו.

גדא-טבא

את ברכתנו החמות ולבבות אנו שולחים לחברנו הנכבד והיקר

מר יעקב מרדכי מרגליות

לאירושיו את בחירת לבו

מרת שרה קורדילת

תהי' דרככם צלחה וסוגה בשושנים

המברכים מרדכי גרינבערג ורעיתו

חיים פייבושאק ורעיתו.

מזל-טוב סל מלא ברכות אנו שולחים לאחי היקר.

יעקב מרדכי מרגליות

לאירושיו את בחירת לבו

מרת שרה קורדילת

תהי' צעדכם על מפתן החיים סוגה בשושנים

רחל העני מרגליות עם החתן מאיר ראָזענבלאַט

א הערצליכען מז"ט ווינשען מיר אונזער געעהרטען קוזין

מאיר ראזענבלאט

צו דער פערלאָבונג מיט

פרל. רוזשא מרגוליעס

אייער לעבענס וועג זאל מיט בלומען בעציהרט זיין

מרדכי גרינבערג עם פרוי

חיים פייבושאַק עם פרוי

מזל-טוב פיל גליק און צופרידענהייט ווינש איך מיין ליבע שוועסטער

רחל העני מארגוליעס

צו דער פערלאָבונג מיט

ה' מאיר ראזענבלאט

זאָל אייער לעבענס וועג מיט רויזען בעצירט זיין 1397

יעקב מרדכי מרגוליעס און כלה.

וואפענשטילשטאנד אויפ'ן יאפאניש-כינעזישען פראנט

שאנכאי, 3. (ספ. טעל.) די הויפט מיליטע־רישע קאמאנדע פון יאפאן איז מודיע אז היינט 2 א זייגער בייטאג איז ארויסגעגעבען געווארען א בעפעהל אפצושטעלען יעדע מיליטערישע אקציע.

שאנכאי, 3. (ספ. טעל.) אפיציעל איז מען מודיע, אז דאס כינעזישע מיליטער האט בעקומען א בעפעהל נישט פארצונעמען קיין פיינדליכע שריט אפילו אין פאל פון א פראוואקאציע.

פארט וואו-סאנג אויסגעגליכען מיט דער ערד

לאנדאן, 3. (ספ. טעל.) די כינעזישע אפ־טיילונגען הינטער שאנכאי ציהען זיך פולשטענדיג צוריק.

צווישען די זעלנער הערשט א דעמאראליזאציע צוליב דעם רויבען זיי און צינדען אונטער.

דאס אנטלויפענדע כינעזישע מיליטער ווערט פערפאלגט דורך מאסען אעראפלאנען.

דאנערשטאג 8.30 פריה זענען די יאפאנער צו־געטרעטען צו א געוואלדיגען שטורם אין גענומען דעם פארט וואו־סאנג.

דער גאנצער פארט און די סביבה איז אויסגע־גליכען מיט דער ערד.

כינעזער פערברענען דערפער און שטעטלעך

לאנדאן, 3. (ספ. טעל.) דער יאפאנישער שטאב פון גענעראל־שטאב האט פערארדנט צו יאגען די כינעזער אזוי לאנג ביז זיי וועלען אוועק־ווארפען ס'געוועהר.

דאס אנטלויפענדע כינעזישע מיליטער פער־ברענט אלע דערפער און שטעטלעך.

שאַ־פעי איז פייער

לאנדאן, 3 (ספ. טעל.) נאך א קאמף אויף באגנעטען האבען די יאפאנער היינט פריה פערנומען דעם קווארטאל שא־פעי, וועלכע איז געווען איינגעהילט אין פייער.

דאס פייער בעדראהט דעם אייראפעאישען קווארטאל.

כינעזער פערצווייפעלט

לאנדאן, 3 (ספ. טעל.) די כינעזער זענען פערצווייפעלט. אין שאנכאי האלט מען, אז די כינעזישע ארמיי וועט זיין געצוואונגען זיך אונ־טערצוגעבען.

געהיימניספולער אויפרייס אויף יאפאנישע שיפען

לאנדאן, 3. (ספ. טעל.) היינט זענען אויף 2 יאפאנישע פאנצער-שיפען, וואס זענען געשטאנען אין פארט פון שאנכאי, פארגעקומען געוואלדיגע אויפרייסען, וואס האבען פערניכטעט די שיפען.

מען ווייסט נישט די סבות פון די אויפרייסען.

צוריקשטעלען דעם שלום אין ווייטען מזרח

אויסערגעוועהנליכע סעסיע פון דער פעלקער-ליגע

גענף. 3. (ספ. טעל.) די אויסער־געוועהנליכע סעסיע פון דער פעלקער־ליגע האט זיך געעפענט 11 א זייגער.

פאר דער עפענונג האט דער יאפאנישער דעלע־גאט מודיע געווען, אז יאפאן האט אפגעשטעלט דעם ווייטערדיגען מארש אויפ'ן קריגס־פראנט.

דער כאוו. באל בא־קור האט אויסגעדריקט די האפנונג אז יאפאנס בעפעהל וועגען וואפענשטילשטאנד, וועט מעגליך מאכען דער פעלקער־ליגע צוריקצושטעלען דעם שלום אויפ'ן ווייטען מזרח.

אלס פארזיצער פון דער אויסערגעוועהנליכער סעסיע איז דאן אויסגעוועהלט געווארען דער בעל־גישער דעלעגאט מיניסטער הימאנס.

אין דער דיפלאמאטישער לאזשע זענען גע־זעסען די גאנצע סאוויעטישע דעלעגאציע און דער אמעריקאנער דעלעגאט אויף דער ענטוואפנונגס־קאנפערענץ אמבאסאדאר גיבסאן.

גענף, 3. (ספ .טעל.) אויף דער נאכמיטאג זיצונג האט דער כינעזישער דעלעגאט ערקלערט אז די אונטערהאנדלונגען וועגען שלום, זענען אי־בערגעריסען געווארען, ווייל די יאפאנישע בעדינ־גונגען זענען דיקטאטארישע.

דער יאפאנישער דעלעגאט האט ערקלערט, אז יאפאן איז גרייט זיך אוועקצוזעצען אונטער־האנדלען אין שאנכאי, נאר פריהער מוז אונטער־געשריבען ווערען דער וואפענשטילשטאנד.

גערער רבי זאל בדעווען קויפען א שטיק פון כ תל-מערבי

ווארשא, 3 (טעלעפאניש) דא איז אנגע־קומען א ידיעה, אזוי גערער רבי זאל מיטברענ־גען פון ארץ ישראל א שטיק פון דער כותל מערבי.

דער רבי זאל שוין האבען אויסגעפועלט ביים מופטי ארויסצונעהמען פון דער כותל א שטיין וואס וועט פארקומען זעהר פייערליך.

דעם שטיין זאל מען איבערפיהרען קיין פוילען אין א קאסטען פון צעדער־האלץ.

100,000 דעטעקטיוון זוכען לינדבערג'ס צוגערויבט קינד

ביו־יארק, 3. (ספ. טעל.) אויף אויסצוזוכען לינדבערג'ס צוגערויבט קינד, זענען געשטעלט געווא־רען אויף די פיס 100,000 דעטעקטיוון אין גאנץ אמעריקא.

מען זוכט דאס קינד א חוץ אין אמעריקא אויך אין קאנאדע און אין מעקסיקע.

לינדבערג האט בעקומען א בריף אין וועלכען מען שרייבט איהם: „האלט זיך אנשטענדיג און זייט שכלדיג“.

צוגערויבט לינדענבערג'ס קינד

דער אקעאן-לופט-פליהער לינדבערג, זיין פרוי און זיין קינד, וואס איז צוגערויבט געווארען.

וויכטיג פאר ליידנדע!

ווילט איהר זיך בעפרייען פון ארטרעטיזם, רעוומאטיזם, היקסענשוס, אישיאס, גאלשטיינער, העמארידען, און אנדערע ליידען?

זייט וויסען, אז א שנעלע און זיכערע הילף קענט איהר האבען אין

Gabinet Sano-Masażu

POMORSKA 20, tel. 210 99

עמפפאנגט פון 9–1 און פון 3–7 נאכמ.

Dr. med. Haltrecht

ספעצ. ארצט פאר הויטאון געשלעכטס-קראנקהייטען

נעהמט אן פון 8—9.30 פריה, פון 12.30—1.30 נאכמ. און פון 5 ביז 9 אוונט. זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע פרייזען.

דאמען בעזונדער חדר-ואר.

1464

Fabryka

LISTEW do RAM

OPRAWA OBRAZÓW

Z. Zagańczyk

Łódź, Św. Anny 9/11, tel. 231-91

Hurt Ceny fabryczne **Detal**

Dr med. STUPEL

Ordynator-Roentgenolog Szpitala Miejskiego

האט בעניידט די אויפנאהמען אין רענטגען, שטייג

אין דער לעטשניצע וגערזשער 17 פון 12—6 נאכמ. זונטאג פון 12 — 2 מיטאג.

אין ווענערישע קראנקהייטען אין דער היים אויף

מיעלטשארסקיעגא 12 (צוקעבנא) טעל. 118-28

פון 7—9 אוונט, זונטאג פון 4—6 נאכמ.

Dr. J. OKNOWSKI

ערצטליכע אנאליזען

פיאטרקאווסקא 31 ... 13-91.

קאמוניקאט

צו אלע לאדזער האנדווערקער-צעכען

דאנערשטאג ד. 10|12 ג. י. איז אין לאקאל פון נעזעלשאפט ארט צו־זאמענגערופען דורכ'ן איבעראט אין פארגעקומען א שידס-געריכט צווישען יובעל רעי-צעך זאוואדזקא 4 און די גרינדער פונם נייעם צעך, אינזער פאל־גענדע פערזאנען צוזאמענשטעל, פארזיצער וויצע-פרעזעס ה' קאזשימירסקי, ביייזיצענדע ד"ר קאצענבויגען, אדערבערג, שווארצבערג, הערשקאוויטש און גלאטמאן, פון די פעראינטערעסירטע צדדים זענען געווען – ה' פיאלקא, עדעליסט, יאסקאוויטש, גליקסמאן און קאץ פון זאוואדזקא 4. און די ה"ה סינדאווסקי, פאוואנסקי, וועלנער און קארפענבלום, פונם צווייטען צד.

ביידע צדדים האבען זיך אונטערווארפען יעדען בעשלוס וואס דער איבער ראט וועט ארויסגעבען. אין די ארויסגעגעבענע דעציזיע האט געלויטעט, דאס קיין נייער צעך ווערט נישט געעפענט און דער צעך זאוואדזקא 4 מאכט נייע וואהלען, פון וועלכען די פערטיילונג פון די מאנ־דאטען, וואס זיין א זעהר גערעכטע, און ווי עס האט זיך שפעטער ארויסגע־וויזען האבען די גרינדער פונ'ם נייעם צעך בעשלאסען, צו ברעכען דעם בע־שלוס פונ'ם איבער-ראט, צוזאמען מיט דעם לאי-עקזיסטירענדען צעך זא־וואדזקא 4, און צו עפענען א נייעם צעך. דעריבער ווענדען מיר זיך צו אלע צעכען, דאס מען זאל אין דער עפענונג קיין אנטייל נישט נעמען, אום זיי נישט צו געבען קיין שום מאראלישע אינטערעסטיצונג.

1424 דאס פרעזידיום פון איבעראט

אכטונג, געעהרטע קונדשאפטן!

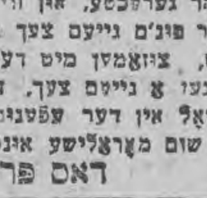

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז איך האב אין מיין פריזערסאלאן

הערן-דאמען-פריזיער-סאלאן

1 זאמענהאפא 1

(עה פעטריקויער)

אונטער דער פערזענליכער ליטונג פון ה' יוזעף צוליב'ן קריזיס פערקלענערט די פרייזען.

ראזירען מיט קעלניש וואסער	40 גר.
שערען	80 גר.
מאניקיור	80 גר.
אנדולאציע	1.20 זל.
וואסער-אנדולאציע	1.50 זל.
דאמען שערען	80 גר.

פארבען ערשטקלאסיגע אויספירונג דורך ביליג איך עמפפעהל מיך דער ג. קונדשאפט. „JÓZEF“

Dr. med. N. ROZEN

Stomatolog

choroby zębów, szczęk, dziąseł, podniebienia, języka i t. d. Regulacja zębów

Roentgenodjagnostyka.

Andrzeja 7 :—: **Telefon 216-57**

Godz. przyjęć pd 3—7

זעהר א גרויסע

שטוב און אקוך

פראנט, 2-טער שטאק נישט מעהר ווי 100 זל. א קווארטאל דירה-געלד. די וואוינונג דארף מען נישט ציהייצען מער ווי צו קאכען ווייל עס איז זעהר גוט ווארים אין די גרעסטע פרעסט פון באלד איבערצוגעבען, 1406 בושעזשינער 34 32 ו 56.

אויף לוין! שטריק-אויסארבייטונגען

זעמטליכע נעץ-אויסארבייטונגען, גארדינען, פאנ־טאזיע טיכלעך מיט פרענזלען און אה: פרענזלען, וואלענע סוועטערס, זאווי זיידענע געמט אן א'יף לוין אויף ראשעל-מאש נעו פון נייעסטע סיסטעם, פירמע:

B. Globus, piotrkowska 37, tel. 146-51

פינקטליכע אויספיהרונג, מעסיגע פרייזען.

צו בויסמאנאשען!

ווערען געזוכט קוואליפיצירטע מאגאזין נייהערינס אויף ארויסצונעמען ארבייט. די אדרעס צו ערפאה־רען אין א-מיניסטראציע

1433

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!

די ביליגסטע קוועלע פון

יודישע לאנגע מלבושים

איז נור אין לאדז, 1 אגראדאווא 1

ביי מ. לאבערשטיין

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל אלערארט יובעצעס בעקענע און זיידענע ווי אויך שלאפרעק, כאלאטלעך. געהאקטע אנצינער פאר דערוואקסענע און קינדער. בעשטעלונגען ווערען אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה, אלץ צו די ביליגסטע פרייזען.

1387

בעקאנטמאכונג

צוליב'ן הערשענדען קריזיס נעהם איך אן אין מיין ערשטקלאסיגען

הערן-שניידער-אטעליר

13 ציגעל-גאס 13

זעמטליכע בעשטעלונגען

צו 45 זל. א'אנצוג

מיט די בעסטע צוראטען און פינקטליכע, רעעלע אויספיהרונג לויט די נייעסטע פאסאנען. פאר גוטע אויספיהרונג ווערט גאראנ־טירט. — כ'נעם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות

געדענקט דעם אדרעס!—קומט און איבערצייגט אייך

מיט אכטונג שניידער-אטעליר

ק. פריימאן, ציגעל-גאס 13

צי ווייסט איר!!!

אז דער יום-טוב איז שוין אונטער די פלייצעס. דע־ריבער דאס ערשטע וואס איהר האט אייך צו בע־זארגען איז א גוטען און א ביליגען הוט. דעריבער מיינע געעהרטע דאמען און מענער, קויפט ביי'כט איהר קויפען א הוט, האב איך צוגעגרייט צום קו־מענדיגען סעזאן א גרויסען אויסוואהל פערשידענע דאמען און מענער היטען. גלייכצייטיג האב איך איינגעפיהרט מעכאנישע מאשינען אויף צו פאסאני־רען מענער און דאמען-היטען אזוי, אז זיי קומען ארויס געצליך נייע און אלץ צו ביליגע פרייזען.

אדרעס: פערדער, זגערסקא 20 אדער לוטאמירסקא 2.

1476

די יודישע קאָלאָניזאַציע אין רוסלאַנד

סאָוויעטען־רעגירונג נעמט איבער די פיהרונג פון „אגראָדזשאָינט"

ערקלערונג פון דירעקטאָר פון „אגראָדזשאָינט" ד"ר יוסף ראָזען

בערלין, (יט"א) אין בערלין ווילט איצט דער דירעקטאָר פון „אגראָדזשאָינט" אין רוסלאַנד ד"ר יוסף ראָזען, וועלכער האָט מאַר פרעסע־פאָרשטעהער אָפגעגעבען פאָלגענדע ערקלערונג:

די יט"א — ידיעה וועגען אַ געוויסער בעגרענצונג פון דער „אַגראָדזשאָינט" אַרבייט אין רוסלאַנד איז אין דער יודישער וועלט פערשטאַנען געוואָרען ווי אַ נעגאַטיווע ערשיינונג, ווי די אפשאַפונג פון געוויסע פאָזיציעס א.ד.גל. אין דער ווירקליכקייט דאַרף עס אָפגעשאַצט ווערען ווי אַ פאָזיטיווע און ערפרייענדע ערשיינונג.

די סאָוויעטען־רעגירונג איז אויפריכטיג בעמיהט אויסצופּאַסען די יודישע בעפעלקערונג צו די לעבענס־בעדינגונגען פון דער נאַך־רעוואָלוציע־צייט רעגירונג האָט זיך די דאָזיגע שטרעבונג געשטעלט פאַר אַ מלוכה־אויפגאַבע און ברענגט איין בהדרגה בעשטימטע מאַסען יודען אין דער לאַנדווירטשאַפט, אינדוסטריע, טראַנספּאָרט־וועזען, מלוכה־דינסט א. אַ. וו.

ווי בעקאַנט, האָט די סאָוויעטען־רעגירונג אויסגעטיילט ערד־שטחים פאַר יודישער לאַנדווירטשאַפט, אַסיגנירט פאַר דער יודישער קאָלאָניזאַציע בעדייטענדע מלוכה־סומען און האָט אויף אַלע מלוכה־אָרגאַנען אַרויפגעלייגט די פליכט מיטצואַרבייטען אין דעם דאָזיגען פּראָצעס, אַזוי אַז עס קען בהדרגה ערקלענערט ווערען דער אַנטייל, וועלכען די אויסלענדישע אָרגאַניזאַציעס נעהמען אין דער איבערערציהונג פון דער עקאָנאָמישער סטרוקטור פון רוסישען יודענטום. אויס דעם גרונד האָט דער „אַגראָדזשאָינט" שוין אין 1931 יאָהר אָנגעהויבען סיסטעמאַטיש צוצוגרייטען דעם באָדען, אַזוי אַז ווען עס וועט אַפּלויפען דער טערמין פון „אַגראָדזשאָינט"־אָפּמאַך מיט דער רעגירונג זאָלען די לאָקאַלע מלוכה־אָרגאַנען קענען איבערנעהמען און ווייטער פיהרען די אַרבייט, אָהן שאַדען פאַר דער זאַך. מחמת די דאָזיגע מאָטיווען גיט אויף ביסלעכווייז דער „אַגראָדזשאָינט" זיין טעטיגקייט אויף'ן געביט פון יודישער קאָלאָניזאַציע, וועלכער ווערט איבערגענומען דורך די מלוכהשע לאָקאַלע טראַקטאָרען־סטאַציעס. דאָס זענען אַלץ דאַטען, וועגען וועלכע יט"א האָט מיטגעטיילט און דאָך האָבען די אַרויסגערופען אַזוי פיל פאַלשע קאָמענטאַרען אין דער יודישער פרעסע. די איצטיגע אומוואַנדלונגען ליגען אויף דער ליניע פון אונזערע בעשטרעבונגען, און וואָס שנעלער אונזער אַרבייט וועט איבערגעהן אויף די סאָוויעטישע מלוכה־אָרגאַנען אַלץ בעסער וועט זיין פאַר דער אַרבייט גופא

נישטאָ קיין שום גרונד פאַר בעאונרוהיגונג

צוליב די קלאַנגען וועגען אַ יודיש־אַראַבישער קאָנפערענץ

ערקלערונג פון פּראָפ. בראָדעצקי אויף דער פרעסע־קאָנפערענץ פון דער יודישער אגענץ

לאָנדאָן, (יט"א) די עקזעקוטיווע פון דער יודישער אַגענץ האָט, ווי יט"א האָט שוין מיטגעטיילט, צונויפגערופען אַ פרעסע־קאָנפערענץ אויף וועלכער די מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע האָבען בעריכטעט וועגען פערשידענע לויפענדע פראַגען פון ציוניזם. דעם ערשטען רעפעראַט האָט געהאַלטען פּראָפעסאָר זעליג בראָדעצקי וועלכער ערקלערט צווי, אַנד.:

אין משך פון די לעצטע עטליכע וואָכען האָבען אַרויסגערופען

פיעל אויפרעגונג די קלאַנגען

וועגען אַ פּרוב צו דערגרייכען צו אַ יודיש־אַראַבישער פערשטענדיגונג אויף דער באַזע פון איינטיילען א"י אין יודישע און אַראַבישע קרייזען און דיסטריקטען. נישט קוקענדיג אויף די קאַטעגאָרישע הכחשות מצד דער עקזעקוטיווע האָט אַ געוויסער טייל פון דער יודישער פּרעסע אין פון דער יודישער עפענטליכער מיינונג דאָך זיך געהאַלטען אַן די קלאַנגען און די לאַנסירט אויף אַזאַ אופן ווי עס וואָלט געווייסען אַז הינטער די קוליסען געשעהט באַרט עפּעס און אַז די עקזעקוטיווע איז אַנגאַזשירט אין געהיימע פערהאַנדלונגען וועגען די דאָזיגע פאָרשלאַגען.

איך וויל אויסנוצען די דאָזיגע געלעגענהייט כדי ווידער־אַמאָל קאַטעגאָריש פעסטצושטעלען אַז

די עקזעקוטיווע האָט אבסאָלוט נישט קיין אהנונג

וועגען וועלכע עס איז דיסקוסיעס אָדער וועגען אַזאַ פאָרשלאַג ווי די, וועגען וועלכע עס איז די רייד אין די דאָזיגע קלאַנגען. די עקזעקוטיווע איז קיינמאָל נישט געווען און איז אויך איצט נישט אַנגאַזשירט אין וועלכע עס איז געשפרעכען מיט אַראַבער אָדער מוזולמענער, אָדער מיט דער מאַנדאַט־מאַכט אין פראַגען פון דעם מין. די עקזעקוטיווע ווייס אויך נישט וועגען קיין שום יוד, וואָס זאָל יאָ אָדער נישט רעפּרעזענטירען די יודישע אַגענץ, און וואָס זאָל זיין אַנגאַזשירט אין אַזעלכע דיסקוסיעס. היינט האָט אונז דער קאָלאָניאַל־אַמט ווידער אינפאָרמירט אַז ער ווייס אויך גאַרנישט וועגען אַזאַ פאָרשלאַג.

לסוף וויל איך אין נאָמען פון דער עקזעקוטיווע צוגעבען, אַז איהר פּאָליטיק איז געווען און פערבלייבט אויף ווייטער די יעניגע, וואָס איז דורכ'ן פּרעזידענט אַנגעקינדיגט געוואָרען אויפ'ן קאָנגרעס און אַז ווען עס זאָלען פון וועלכען עס איז פעראַנטוואָרטליכען צד געמאַכט ווערען פאָרשלאַגען אין געביט פון די יודיש־אַראַבישע בעציהונגען, וואָלטען זיי תיכף ומיד פאָרגעשטעלט געוואָרען די העכערע אינסטאַנצען פון דער בעוועגונג. נעמליך דעם ציוניסטישען אַקציאָנס־קאָמיטעט און דעם אַדמיניסטראַטיוו־קאָמיטעט פון דער יודישער אַגענץ, היות ב"ז איצט זענען אַזעלכע פאָרשלאַגען נישט געמאַכט געוואָרען פון קיין שום קרייזען וואָס זאָלען ווערט זיין די אויפמערקזאַמקייט, איז

נישטאָ קיין גרונד, צוליב וועלכען די יודישע עפענטליכע מיינונג זאָל בעאונרוהיגט ווערען

צוליב דעם ענין, מיר אַפּעלירען צו דער יודישער פרעסע אַז זי זאָל טאָן אַלץ, וואָס זי איז ביכולת כדי צו בערוהיגען די עפענטליכע מיינונג און נישט בעאונרוהיגען זי, ווען דאָס איז נישט נויטיג.

דאָס באמת וויכטיגע פּאָליטישע פּראָבלעם, וואָס שטעהט פאַר אונז, איז דער ענטוויקלונגס־פּלאַן, די באָדען־פּאָליטיק און די בעריכטען וואָס ווערען ערוואַרט פון ה' פרענטש. ווי די רעגירונג האָט שוין אָנגעקינדיגט, אַרבייט איצט ה' פרענטש איבער זיין צווייטען בעריכט, וואָס זאָל ענטהאַלטען אַ בעשטימט פּראָגראַם פון ענטוויקלונגס־אַרבייט. מיט איינינע וואָכען צוריק האָט מען אינפאָרמירט אַז דער צווייטער בעריכט וועט זיין אין קורצען פערטיג, די רעגירונג איז אָבער ביכולת פעסטצושטעלען צי אַזוי וועט עס באמת געשעהען. פערקעהרט, עס זענען דאָ סימנים אַז דאָס וועט נאָך דויערן, מחמת עס זענען נאָך ווייט נישט פערטיג די פאָרשונגס־אַרבייטען אַרום דער פעסטשטעלונג פון דער צאָהל פון די אַז. גער. „אַרויסגעשטויסענע אַראַבער". עס איז דעריבער נישט אויסגעשלאָסען, אַז עס וועט נאָך אַריבערגעהן אַ געוויסע צייט ביז די יודישע אַגענץ וועט זיין אין בעזיץ פון ביידע בעריכטען

אין שייכות מיט דעם דאָזיגען ענין נעהם איך אויפעטער מיין נסיעה קיין א"י, אין הסכם מיט די אינסטרוקציעס פון יולי 1931 וועגען דעם ענטוויקלונגס־פּלאַן דאַרפען

ה, פרענטש'ס בעריכטען

פריהער פאָרגעשטעלט ווערען אין א"י, דער יודישער אַגענץ און דער אַראַבישער עקזעקוטיווע. און ערשט שפעטער דאַרף די דער הויך־קאָמיסאַר צוזאַמען מיט די בעמערקונגען פון יודישער און אַראַבישער זייט, ווי אויך מיט זיינע אייגענע, איבערשיקען דעם קאָלאָניען־סעקרעטאַר אין לאָנדאָן. איך האַלט דעריבער פאַר ווינשענסווערט צו זיין אין א"י ווען די בעריכטען וועלען זיך געפינען אונטער דער דיסקוסיע פון די רעפּרעזענטאַנטען פון דער יודישער אַגענץ. ה' פאַרבשטיין איז שוין אין א"י. אינגיכען וועט דאָרט אויך זיין ה' נוימאַן. אַזוי אַז דאָרט וועט זיך געפינען אַ בעדייטענדע מעהרהייט פון דער עקזעקוטיווע כדי צו דיסקוטירען די בעריכטען. עס איז איבעריג צו זאָגען אַז דער פּרעזידענט ה' סאָקאָלאָוו און די אַנדערע מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע וועלען שטעהען אין קאָנטאַקט מיט אונז און זייערע מיינונגען וועלען אונז כסדר מיטגעטיילט ווערען און ווייטער ווערען געמאַכט פאָרבערייטונגען אַז אויב דאָס וועט זיין נויטיג, זאָל מען זיך קענען אַנ'עצה האַלטען מיט די העכערע אָרגאַנען פון דער ציוניסטישער בעוועגונג און פון דער יודישער אַגענץ.

פערשטעהט זיך, אַז איך,

קען נישט פאָראויסזעהען ווי עס וועלען אויספאַלען די בעריכטען פון ה' פרענטש

איך קען מיך אויך נישט פערנעהמען מיט די אַלערמינדעסטע קלאַנגען וואָס זענען נוגע דעם ערשטען פון די דאָזיגע בעריכטען. וועלכע מיר האָבען נאָך נישט געזעהען. מיר האָבען נישט געקענט באַמינירען קיין יודישען ראַטגעבער מחמת דער בעדראָהענדער באָדען־געזעצגעבונג פון אויגוסט 1931 וואָס איז שעדליך פאַר דער יודישער אַרבייט אין א"י, דער גאַנצער ענין וועט נאָך געוויס דיסקוטירט ווערען מיט דער רעגירונג. איך קען אָבער פעסטשטעלען אַז סיי אין ירושלים, סיי אין לאָנדאָן איז מען געשטאַנען

אויף דער וואך פון יוד. אינטערעסען

די שטעלונג פון דער עקזעקוטיווע איז די פראַגען פון ענטוויקלונגס־פּלאַן און לעגיסלאַטיוו־ראַט שטימט גענוי מיט די בעשלוסען פון קאָנגרעס און אַגענץ־קאָנסיל און מיר האָבען אויפגעקלערט דער רעגירונג סיי אין לאָנדאָן און סיי אין ירושלים די פּרינציפּען, וועלכע מיר בעטראַכטען אַלס אונבעדינגליך בנוגע די ביידע פראַגען.

אַ וויכטיגע ערקלערונג האָט בעת דער פרעסע־קאָנפערענץ אָפּגעגעבען פּראָפ. בראָדעצקי בנוגע זייער

ענגלישען צאָל טאַריף אויף וויפיעל עד בעציהט זיך אויף א"י

פיל שאַדען — האָט ערקלערט פּראָפ. בראָדעצקי, האָט געבראַכט דאָס נישט גענויע בעקענען זיך מיט די ערקלערונגען אין פּאַרלאַמענט וועגען דעם ענין. עס מוז אָנגעוויזען ווערען, אַז דאָס נייע צאָל־געזעץ ערטיילט דער רעגירונג פולמאַכטען איינצוגלידערען יעדע מאַנדאַט־טעריטאָריע אין דעם פרעפערענציאַל־סיסטעם. אויב די רעגירונג וועט דאָס האַלטען פאַר געוואונשען, ווי מיר ווערען געוואָהר איז דער אינערן־מיניסטער (סער הערבערט סאַמיועל) פערזענליך זעהר בעשטרעבט צו בעפרייען די א"י־פּראָדוקטען פון די שוץ־צאָלען. דער ענין איז אָבער יורידיש גאַנץ קאָמפּליצירט. די רעגירונג גיט זיך אָפּ אַ חשבון פון גרויסען נוצען, וועלכען דאָס איינגלידערען א"י אין דעם בריטישען פּרעפערענץ־צאָל־סיסטעם וואָלט געבראַכט אַלע טיילען פון דער א"י־בעפעלקערונג. אין איצטיגען מאָמענט בלייבט אָבער אָפּצוּוואַרטען די ווייטערע ענטוויקלונג פון די געשעהענישען. עס איז שווער פאָראויסצוזאָגען, ווען דאַרף ערוואַרט ווערען אַן ענדגילטיגער בעשלוס וועגען דעם ענין.

צום סוף האָבען נאָך רעפערירט וועגען אַ רייהע אָרגאַניזאַציאָנעלע פינאַנץ־פראַגען די עקזעקוטיוו־מיטגלידער עמנואל נוימאַן און בערל לאָקער.

היינט און פאָלגענדע טעג!
רעוועלאַציאָנס־פילם
רעזשי Rouben Mamoulian
„גרויסשטעטישע גאַסען"
גלאַנץ און נויט פון די בולוואַרען פון דער גרויסער שטאָט.
ערשטע סאַלאָן־דראַמע, בעשאַפען אויפ'ן גרונד פון לעבען פון אונטערוועלט־אריסטאָקראַציע
הויפּטראָלען: דער העלד פון „מאַראָקאָ"
Gary Cooper, Paul Lukas i Silwia Sydney
אויסערן פּראָגראַם:
קלאַנג־צוגאַבע און לאַנד־אַקטואַליטעטען

נעכסטער פּראָגראַם:
אולאַנער, אולאַנער, וואוילע בחורים
ערשטע פויליש רעדנדיגע מיליטער־קאָמעדיע לויט דער אינסצעניזאַציע פון גענעראַל
Wieniawa Długoszowski

דער זאַל איז שטאַרק בעהייצט.
אָנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג — 12 אַ זייגער בייטאָג
פּאָפּולערע פּרייזען פון די פּלעצער.

לאָדזער יודישער
קאַמעראַל־טעאַטער
אַלעע 1־ער מאַי 2. דיר.: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאַן

גאַסטשפּילען
פון לאָדזער קאַמעראַל־ און קליינקונסט־טעאַטער
„אַרט"
קינסטל. אָנפ.: מ. בראַדערזאָן.

היינט פרייטאַג – 2 פאָרשטעלונגען: 7.45 און 9.45 אָוונט, מאָרגען שבת – 3 פאָרשטעלונגען: 4 נאָכמיטאָג צו פּאָפּולערע פּרייזען, 7.45 און 9.45 אין אָוונט
ווידערהאָלונג פון 25־טען יובילעאום־פּראָגראַם
„שמחות ביי יודען"
אין 2 טיילן, 13 בילדער

1) פּראָלאָג, 2) בין מנחה למעריב, 3) וואַלס, 4) וויאַ, פערדלעך!... 5) אברוש און דאַבּרוש, 6) שמענדריקעס, 7) גערשאָנגעל, 8) שירה־באַנדע, 9) אַלע זענען גוט, 10) איגדראַ, 11) ראוי לחופּה, 12) דער אָרקעסטאַנט פון נאַוואָמיעסקאַ גאַס, 13) פינאַל: שמחות ביי יודען.

טעקסטען: מ. בראָדערזאָן, י. אבערזשאַנעק, א. גאָלדפאַדען און פ. פּיאַדאַראָוו; מוזיק: קאָמפּ. דוד ביינעלמאַן, פ. לישע און פּאָלקס־מאָטיוון; דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: דינה מאַטיס; רעזשי: ש. דזשיגאַן און י. שומאַכער; קאָנצערט־מייסטער: ש. ביינעלמאַן; ביהנע־אינספּ.: מ. קאָן

עס בעטייליגען זיך (לויט א"ב): ש. גאָלדשטיין, מרים דאָלסקאַ, ש. דזשיגאַן, שיינע מרים, צילי סטאַל, מ פעטערמאַן, מ. פּילאַווער, מ. קאָן, י. רייגלאַס, י. שומאַכער, י. שיפער און אַ קינסטלערישער טאַנץ־קוואַרטעט. — די קאַסע איז אָפען פון 6 אַ זייגער אָוונט, שבת אַ גאַנצען טאָג.

ארעדע
א מיספערשטענדניש

דער קאמף צווישען דער סאנאציע און איהרע געגנער האט אנגענומען אזעלכע שארפע פארמען, אז די קעמפענדע צדדים שטעלען זיך נישט אפ פאר קיין שום מיטלען, פערגעסענדיג דערביי, אז דאסזעלבע געוועהר קאן מארגען אנגעווענדעט ווערען געגען זיי אליין. און אט אין דעם פייער פון דעמאגאגיע האט פאסירט אן אמת קאמישער פאל. דער ענדעקישער דעפוטאט פראפ. סטראנסקי האט געהאלטען אזא שעהנע רעדע אין שוץ פון די נאציאנאלע מינדערהייטען, וואס עפעס אזעלכעס קאן מען זעלטען אפילו הערען פון א יודישען דעפוטאט: די רעדע האט זיך געשטיצט אויף די טראקטאטען פון די מינדערהייטען, אויף'ן אינטערנאציאנאלען רעכט, וואס סטראנסקי ווערט געהאלטען פאר א גוטען קענער אין אויף וועלכען די מינדערהייטען טארען אין דער פאלעמיק און ביים פערטיידיגען זייערע פאסטולאטען זיך נישט פעררופען.

די פראגע וועגען שול-וועזען פון די נאציאנאלע מינדערהייטען, האט סטראנסקי געזאגט, איז א געגענשטאנד פון גאנץ ערנסטער בעהאנדלונג אין אינטערנאציאנאלען רעכט און דעריבער איז גלייכער, אז מיר זאלען זיך איצט גענוי איבערלעגען, צי איז אלצדינג געטון געווארען אזוי ווי עס דארף צו זיין, איידער מיר זאלען דערנאך צוליב דעם האבען קלאפאטען אויף דער אינטערנאציאנאלער ארענע. קיינער האט זיך קיינמאל אין פוילען נישט בעקלאגט דערויף, וואס מיר האבען געגען די מינדערהייטען אזעלכע און אזעלכע פערפליכטונגען, ווייל מיר וואלטען זיי אנערקענט דאס זעלבע און אונזער קאנסטיטוציע אנערקענט פאר די טיילמאל נאך מעהר, ווי ס'איז פאראויסגעזעהען אין די מינדערהייטס - טראקטאטען. פאר אונז איז דעריבער אונאנגענעהם נישט דער אינהאלט פון די רעכט, וועלכע עס האבען די מינדערהייטען, פאר אונז איז אונאנגענעהם, וואס פוילען און עטליכע אנדערע מלוכות, האבען נישט אין דער הינזיכט דיזעלבע גלייכהייט, וואס א שטייגער פראנקרייך, ענגלאנד, דייטשלאנד. אונזער שטרעבונג דארף צו זיין, אז אונזערע רעכט אין דער הינזיכט זאלען אויף'ן אינטערנאציאנאלען באדען אויסגעגליכען ווערען מיט די רעכט פון די אנדערע מלוכות. דאס איז מעגליך נאר דעמאלט, אויב די איבעריגע געזעצען אין פוילען וועלען זיין געבויט אזוי, אז עס זאלען ווערען איבעריג אלע אויסנאהמס-בעשיידיגונגען לגבי פוילען אויף'ן אינטערנאציאנאלען באדען.

עס איז א זעלבסטפערשטענדליכע זאך, אז די יודען קאנען גארנישט האבען געגען אזא שטאנדפונקט. זאלען די יודען קריגען פאקטישע גלייכבערעכטיגונג, זאלען זיי געניסען פון די פולע רעכט, דאן איז פאר זיי איבעריג די גאראנטיע פון די דאזיגע רעכט דורך ספעציעלע אינטערנאציאנאלע טראקטאטען. די יודען האבען אבער אויך נישט גארנישט געגען דעם, אז די קלויזולע וועגען די נאציאנאלע מינדערהייטען זאל פערפליכטען אויך אנדערע מלוכות, און בעזונדערס וואלטען זיי גארנישט געהאט געגען אזא פערפליכטונג בנוגע דייטשלאנד, וואו מיט דער הילף פון מינדערהייטען-טראקטאט וואלטען זיי זיך געקאנט ווערען געגען די אנגריפען פון די היטלער-לייט, וועלכע האבען נישט ווייניגער ווילדע אפעטיטען פאר די ענדעקעס אין פוילען.

א מענש פון דער זייט, וועלכער איז נישט בעקאנט מיט אונזערע היימישע בעציהונגען, וואלט דא געמאכט גרויסע אויגען: וואס, פאר די ענדעקעס? אט איז דאך פראפ. סטראנסקי אן ענדעקישער פיהרער און פונדעסטוועגען האט ער גערעדט אזוי שעהן און ערהאבען וועגען די מינדערהייטען? אבער אזוי איז עס. פראפ. סטראנסקי האט זעהר שעהן גערעדט וועגען די נאציאנאלע מינדערהייטען אין סיים, אבער דער דאזיגער אפזאץ פון זיין רעדע איז קאנפיסקירט געווארען דורך דעם אפיציעלען ארגאן פון זיין אייגענער פארטיי, אזוי האט אויך געהאנדעלט דער ענדעקישער ארגאן מיט עטליכע וואכען צוריק, שרייבענדיג אין בעריכט פון סיים די רעדע פון דעפ. טראפטשינסקי, וועלכער האט געזאגט, אז ער איז אן ענדעק, אבער ער האט נישט קיין שייכות צו די אנטי-יודישע עקסצעסען און דעם באיקאט. גראד פערקעהרט: דעם צווייטען טאג נאך דער רעדע פון סטראנסקין האט די „גאזעטא ווארשאווסקא" געבראכט א העכסט אנטיסעמיטישען ארטיקעל אונטער'ן פילזאגענדיגען נאמען: „א חוצפה".

אין וואסערע פערברעכענס בעשולדיגט אלץ נישט דאס ענדעקישע בלאט די יודען. געגען די אויספיהרונגען פון אייגענעם לידער, אז די מינדערהייטען דארפען בעקומען אן אייגענע שולע, האלט אן אנדערער ענדעק פאר אן אונערהערטער חוצפה מצד די יודען, וואס זיי פערלאנגען, אז די ווילנער ראדיא-סטאנציע זאל אפגעבען די יודישע ניגונים א פירטעל שעה אין דער וואך, פונקט ווי דאס טוט די ראדיא-סטאנציע אין ליטע. די חוצפה איז נאך גרעסער צוליב דעם, וואס די יודען האבען דאך ערשט נישט לאנג איינגעארדנט אין ווילנע א פאגראם אויף די פאלאקען (און נישט די ענדעקעס אויף די יודען...)

אלזא וועמענס שטים איז די ריכטיגע און מאסגעבענדע, ווען עס האנדעלט זיך וועגען דער ענדעקישער בעציהונג צו די מינדערהייטען און ספעציעל צו די יודען? די שטים פון דער „גאזעטא ווארשאווסקא" אדער די קאנפיסקירטע שטים פון פראפ. סטראנסקין? די פראגע איז זעהר א נאאיווע. מאסגעבענד איז דאס, וואס עס פראקטיצירט אהן אויפהער טאג איין טאג אויס די ענדעקישע פרעסע. מאסגעבענד זענען איהרע פאקטישע מעשים. אזעלכע רעדעס ווי סטראנסקיס זענען נישט מעהר ווי א „בעדויערנסווערטע" מיספערשטענדניש.

ה.

דער פאליטישער מאמענט
צוויי דייטשלאנדס שטעלען זיך צום קאמף

עס איז שוין מעהר קיין ספק נישט: די פרעזידענטען-וואהלען אין דייטשלאנד וועלען מיט זיך פארשטעלען א דועל צווישען הינדענבורגען און היטלער'ן. דער פאקט, וואס א חוץ די זענען פארהאן נאך צוויי קאנדידאטען (טעלמאן פון די קאממוניסטען און דיסטערבערג פון שטאלהעלם) ענדערט לחלוטין נישט דאס אלגעמיינע בילד. בעת די פארשטעהענדע וואהלען וועט ענטשיידען ווערען די פראגע נישט נאר וועגען דעם, ווער עס זאל זיין פרעזידענט פון דייטשלאנד. די וואהלען וועלען טראגען דעם כאראקטער פון א שווערען צוזאממענשטויס צווישען די געזעלשאפטליכע כוחות, וואס האבען זיך גרופירט ארום די דאזיגע צוויי סימבאלישע נעמען: הינדענבורג און היטלער.

פון דער רעוואלוציע אן, פון יאהר 1918, קומט פאר א פערביסענער קאמף צווישען די צוויי דייטשלאנדס: דעם אלטען און נייעם, דעם דעמאקראטישען און קייזערליך-קעניגליכען. אזוי איז עס געווען די גאנצע צייט, אזוי איז עס געווען אויך בעת די לעצטע פרעזידענטען-וואהלען, ווען אלע רעאקציאנערע כוחות האבען זיך געהאט גרופירט ארום הינדענבורגען און די דעמאקראטישע עלעמענטען ארום מארקס'ן.

איצט האט זיך דאס בילד געענדערט. אויך איצט קומט פאר א צוזאמענשטויס צווישען די ביידע דייטשלאנדס: אבער די גרופירונג פון די כוחות איז דאסמאל א גאנץ אנדערע. איצט קומט פאר א קאמף אייגענטליך צווישען דעם געזונטען פערשטאנד און משוגעת. מען קאן נישט זאגען, אז דער אלטער פעלדמארשאל זאל סימבאליזירען דאס נייע דעמאקראטישע דייטשלאנד. אין זיינע אנשויאונגען זענען קיין עוואלוציעס נישט פארגעקומען און נישט צוליב דעם איז ער, דער אנהענגער פון אלטען רעזשים, געשטעלט געווארען „אויף דער זייט פון דער בארריקאדע". הינדענבורג איז געבליבען דערזעלבער, וואס ער איז געווען אמאל. אבער אין דערזעלבער צייט פערשטעהט ער מיט וואסערע סכנות עס איז פערבונדען פאר'ן לאנד דאס קומען צו דער מאכט פון אזא ווילדער הארדע, ווי עס זענען די היטלער-אוויצעס, און אלס אלטער סאלדאט איז פאר איהם הייליג די שבועה, וואס ער האט געגעבען דער קאנסטיטוציע. די דעמאגאגיע פון די האקענקרייצלער, די געפעהרליכע אוואנטורעס, צו וועלכע זיי שטויסען דאס דייטשע פאלק — דאס אלץ איז איהם פרעמד. אט פארוואס עס האט פאסירט אזוי, אז די געוועזענע אנהענגער זיינע האבען זיך פון הינדענבורגען אפגעווענדעט און זיי שטעלען זיך נישט אפ פאר קיין שום בעליידיגונגען אויף'ן אדרעס פון זייער געוועזענעם אפגאט. אין דרייבער איז איצט הינדענבורג דער אפיציעלער קאנדידאט פון די עלעמענטען, וועלכע האבען געגען איהם געקעמפט בעת די פריהערדיגע וואהלען.

אלץ, וואס איז אין דייטשלאנד פארהאן פערנינפטיגעס, האט זיך איצט פעראייניגט אין קאמף געגען דער געפאהר, וועלכע עס דראהט דייטשלאנד מצד היטלער'ן אין פאל, ווען דער דאזיגער דעמאגאג זאל ארויס פון די וואהלען אלס זיגער. אין איין לאגער האבען זיך צוליב דעם געפונען הינדענבורג און שייכמאן, ברייטשייד און גראף וועסטארפ. די אונטערשיידען צווישען די בעזונדערע גרופירונגען, וואס האבען זיך פעראייניגט ארום דעם פעלדמארשאל, זענען זעהר גרויסע, אבער זיי פעראייניגט דער איינציגער און אויסערסט וויכטיגער מאמענט: דער ווילע צו שיצען דאס לאנד געגען דעם ווילדען באלשעוויזם פון היטלער'ן און זיינע „ברוינע העמדלעך". עס איז נישט שווער זיך פארצושטעלען, אז די סאציאל-דעמאקראטען איז נישט לייכט געווען זיך צו ענטשליסען אונטערצוהאלטען די קאנדידאטור פון הינדענבורגען. די סאציאל-דעמאקראטען מוזען זיך רעכענען מיט די שטימונגען פון די ארבייטער-מאסען, און וועמענס אויגען הינדענבורג פערקערפערט מיט זיך דעם אלטען קייזערליכען פערהאסטען רעזשים. זיי קאנען נישט פערמאכען די אויגען דערויף, אז אין דער פארטיי וואקסט די אונצופריעדענהייט מיט דער פאליטיק פון טאלעראנץ לגבי דעם קאבינעט פון ברינינגען, אז די דאזיגע אונצופרידענהייט האט שוין געבראכט צו אן אפשפאלטונג פון די לינקע עלעמענטען. זיי מוזען זיך אויך רעכענען מיט די קאמוניסטען, וועלכע נוצען אויס יעדע געלעגענהייט צו קאמפראמיטירען די סאציאל-דעמאקראטען אין די אויגען פון די ארבייטער. עס איז זעהר מעגליך, אז די סאציאליסטען וועלען טייער מוזען בעצאהלען דערפאר, וואס זיי האבען זיך אנגעשלאסען אין דער אונטערשטיצונג פון הינדענבורגס קאנדידאטור און דערפאר, וואס זיי האבען אין איצטיגען מאמענט אונטערגעהאלטען ברינינגען. אבער דאך האבען זיי געהאלטען פאר נויטיג צו געהן מיט דער רעגירונג פון ברינינגען, ווייל זיי געפינען איין, אז עס איז איצט א מאמענט, ווען עס וועט ענטשיידען דער גורל פון דייטשלאנד.

אין בערלין איז מען זיכער, אז הינדענבורג וועט ארויס פון די וואהלען אלס זיגער. אויב דער דאזיגער פראגנאז זאל מקוים ווערען (און בערע'קען דארף מען, אז ביים היינטיגען דייטשלאנד איז זעהר ריזיקאליש זיך צו שפילען אין נביאה-זאגען), דאן וועלען די פרעזידענטען-וואהלען שפילען א סאנירענדע ראלע אין לעבען פון לאנד. דער זיג פון הינדענבורגען וועט קודם כל בעדייטען די מפלה פון היטלער'ן, וועט הייסען, אז זיינע איינפלוסען און זיין וואהנזין זענען נישט אזוי גרויס אין דייטשלאנד, ווי מען מיינט צו איבעראל. און דאס איז דער עיקר.

ס. פ. פ.

די רעפארם פון געזעצע וועגען גט'ען
ווי אזוי איז דער ענין געשטאנען לויט דער אלטער געזעצגעבונג

כמעט אין אלע לענדער געהט אן א שטארקע בעוועגונג צו רעפארמירען דאס פאמיליען-לעבען, די בעציהונגען צווישען מאן און פרוי, איבערצופיהרען ענדערונגען אין דעם אינסטיטוט פון הייראט. איינער פון די הויפט-פונקטען פון דער בעוועגונג איז די שטרעבונג צו מאכען א סוף צו די אומנארמאלע בעציהונגען, וועלכע עס האט אריינגעבראכט די קירך, און וואס בעשטעהען דערין, אז די הייראט איז אן אייביגע זאך, וואס איז פערבונדען געווארען דורך גאט און קאן נאר דורך גאט אליין איבערגעריסען ווערען. קיין גט'ען, ווי בעקאנט, דערלאזט נישט די קאטוילישע קירך, אזוי אויך די פראוואסלאווע. דער דאזיגער אומשטאנד איז גאנץ אפט די סיבה פון שרעקליכע טראגעדיעס, וואס שפילען זיך אפ אין די ווענט פון דער פאמיליע און וואס רייסען זיך טיילמאל ארויס פון די די אמות פון דער היים אין גאס אריין אין דער פארם פון מארדען אין סקאנדאלען. די רעפארם-בעוועגונג איז געווענדעט דערויף, אז עס זאל ערלויבט ווערען דער גט און עס זאלען לייכטער געמאכט ווערען די געזעצען אין דער הינזיכט. די נייע שטרעמונגען האבען זיך דורכגעשלאגען א וועג אויך קיין פוילען, און ווי מיר האבען שוין איבערגעגעבען, זעהט פאר'ויס דער נייער קאדעקס פון פאמיליען-רעכט די מעגליכקייט פון גט'ן. געגען דעם געזעץ ווערט שוין געפיהרט א העפטיגער קאמף מצד דעם קלער און עס איז אייגענטליך נאך נישט בעוואוסט, ווי אזוי דער קאמף וועט אויסגעשפילט ווערען.

אין צוזאמענהאנג מיט דער גרויסער רעפארם-בעוועגונג אין די פערשידענע לענדער, האט דער בעקאנטער פעליעטאניסט אלעקסאנדער יאבלאנאווסקי אפגעדרוקט אין איינעם פון די אויסלענדישע רוסישע בלעטער זעהר אן אינטערעסאנטען ארטיקעל, אין וועלכען עס ווערט דערצעהלט, ווי אזוי די זאך מיט די גט'ען האט אויסגעזעהן, לויט דעם אמאליגען רוסישען געזעץ, וועלכער פלעגט אפגעהיט ווערען דורך די פארשטעהער פון דער פראוואסלאווער קירך.

דאס דאזיגע געזעץ, שרייבט יאבלאנאווסקי, איז געווען אכזריות'דיג און אונמאראליש, עס האט געבראכט אין לאנד זעהר פיל אומגליקען און אלע האבען דאס געזעץ פערשאלטען.

ו. ח. ראזאנאוו האט דאס דערקלערט דערמיט, וואס די געזעצען וועגען גט'ען זענען פערפאסט געווארען דורך מאנאכען, ד. ה. דורך מענשען, וועלכע האבען נישט געוואוסט פון פאמיליען-לעבען און וועגען די בעציהונגען צווישען מאן און פרוי אין דער פאמיליע. זיי האבען געהיטען דעם בוכשטאב פון געזעץ, נישט זארגענדיג לחלוטין וועגען דעם מענשען. צוזאמענלעבען אין דורכאויס דורכגעפוילטע הייראטען פלעגען אפגעהיט ווערען ווי א הייליגקייט און דאס פלעגט בריינגען צו אונגעהויערע אומגליקען, סיי פאר דעם מאן, סיי פאר דער פרוי, סיי פאר די קינדער. אפילו אין די פאלען, ווען דאס געזעץ פלעגט דערלאזען א גט, צוליב פערראט, האט דער סינאד געפאדערט בוכשטעבליכע בעווייזען. דער שטאנדפונקט פון סינאד איז געווען, אז מען דארף האבען מינדעסטענס צוויי עדות, וואס זאלען האבען מיט זייערע אייגענע אויגען געזעהען דעם פאקט פון בריכען די טריישאפט. און דאס האט געשאפען א מין אייזערנעם געזעץ: נישטא קיין גט אהן פאלשע עדות. ווייל ווער זעהט פאקטיש אזעלכע זאכען מיט די אייגענע אויגען? דער אלטער סובאראוו פלעגט נאך זאגען: דאס ערשטע געבאט אין ליבע איז צו פערמאכען גוט די טירען. עס איז קיין אנדער אויסוועג נישט געווען: אויב עמיצער האט געוואלט בעקומען א גט, האט ער געמוזט אנקומען צו פאלשע עדות, און אויף די פראצעסען וועגען גט'ען פלעגען זיך אפשפילען מיאוס'ע און ציניש'ע סצענעס פון ליגען זאגען. פון דערצעהלען נישט געשעהענע זאכען וועגען וועלכע אלע האבען גענוי געוואוסט, אז דאס איז פאלש און שקר פון אנהויב ביז'ן סוף.

אז א פרוי פלעגט האבען פיר קינדער פון א פרעמדען מאנסבילשען, איז עס אין די אויגען פון די קירכליכע ריכטער נישט געווען גענוג אלס בעווייז, דאס זי פערראט'ט דעם מאן. אבער צוויי עדות וועלכע האבען געזעהען דאס, וואס קיינער געוועהנליך קאן נישט זעהן, דאס איז געווען א גענוגענדער בעווייז.

עס האט אמאל געטראפען אזא פאל. א סאלדאט, וועלכער איז אהיימגעקומען פון דינסט, איז געוואויר געווארען, אז זיין פרוי איז אריינגעטראטען אין א שאנד-הויז. דער סאלדאט האט זיך געווענדעט וועגען א גט, אבער מען האט איהם געענטפערט, אז א שאנד-הויז און א געלער בילעט איז נאך נישט קיין גענוגענדער בעווייז, מען דארף האבען עדות, וואס זאלען האבען אליין געזעהען. דאס איז געווען אזוי גערייש, אז דער סאלדאט האט לכתחילה נישט פערשטאנען, וואס מען רעדט צו איהם:

— ווי אזוי-זשע, האט ער געטענה'ט, א שאנד-הויז איז נישט קיין בעווייז, ווי-זשע טוט זי דארטען? נישט שוין-זשע זיצט זי און דרעמלט?

אבער דער סאלדאט איז געווען אן ארימאן, צו דינגען פאלשע עדות, האט ער נישט געהאט קיין געלד און ער איז געבליבען א נישט געגט'ער.

דער טריבונאל פון גלחים, וואס פלעגט זיך פערנעהמען מיט די עניינים, פלעגט אויסהערען די עדות מיט דער גאנצער ערנסטקייט און אריינגעהן אין די קלענסטע פרטים. איינער א בעקאנטער ליטעראט דערצעהלט, ווי אזוי איהם איז אויסגעקומען ארויסצוטרעטען אלס עדות אין אזא פראצעס.

די אלטע גרויע באטיושקעס האבען זיך אינטערעסירט מיט אלע קליינינגקייטען. צווערשט האט זיי דער עדות דערצעהלט, אז די פרוי, וועגען וועלכער עס האט זיך געהאנדעלט, האט געהאט זעקס קינדער מיט א פרעמדען מאן, אבער דאס האט נישט געמאכט קיין געהעריגען איינדרוק.

— פון וואנען ווייסט איהר, האט מען געפרעגט דעם עדות, פון וועמען די קינדער זענען? איהר דערצעהלט אונז בעסער, דער פאקט פון פערראט איז געווען, האט איהר דעם פאקט געזעהען?

— געזעהן.

— דערצעהלט זשע אונז וועגען „פאקט", וואו האט דאס פאסירט, אין וויאסער שעה און ביי וועלכע אומשטענדען?

דער עדות האט אנגעהויבען צו ליגען ווי א געדונגענער, און די באטיושקעס האבען זיך בעמיהט איהם צו כאפען ביים ווארט. מען האט איהם געהייסען אנצייכענען דעם פלאן פון צימער, וואו דער „פאקט" האט פאסירט. דאן האט מען איהם געפרעגט וויפיל פענסטער זענען געווען אין צימער, וואו די זאך איז פארגעקומען. דאס האט דער עדות שוין אויפגעבראכט און ער האט אן אויפגערעגטער אויסגעשריגען:

— זעהט איהר, ווען מען קומט אריין אין א צימער און פלוצים דערזעהט מען אזא „פאקט", דאן פערגעסט מען צו ציילען די פענסטער אין צימער.

און מיט אזעלכע פראגען, מיט אזעלכע מינים אויספארשונגען האבען זיך פערנומען כלומרשט פארשטעהער פון דער קירך, אלטע גלחים מיט קרייצען אויף די ברוסטען.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
ZIELONA 6.
Telefon 12-333
tel. 12-333
tel. 12-333
ערטיילט דרינגענדע ערנסטליכע הילף אין אלע פלוצימדיגע פארפאלען צו יעדער צייט
ביטאג און ביינאכט ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאגישע הילף.

לאָדז, 4 מערץ 1932

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 4 מערץ 1932

שאָטענס פון אידעאַלען

— פון —
ש. ניגער

1.

די טעריטאָריאַליסטישע אָרגאַניזאַציע איז אויפגעשטאַנען תחית המתים. זאָלען מיר לויבען און דאַנקען דעם, וואָס מאַכט פון טויט לעבעדיג? מיר וואָלטען עס געווים בעדאַרפט טון. מיר וואָלטען אודאי געדאַרפט מאַכען אַ ברכה — און מיט גרויס כונה.

עפעס אַ קלייניגקייט — אַ יודישע טעריטאָריע! ווען איז זי געווען נאָך אַזוי נויטיג, ווי איצט?

איז דאָך די לאַגע איצט טויזענט מאָל ערגער, ווי זי איז געווען, ווען הערצל האָט זיך נישט געקאָנט איינבעטען ביי די ציוניסטען, זיי זאָלען „נעהמען" „אוגאַנדע", ווען זאַנגוויל האָט שטודירט די געאָגראַפישע מאַפּעס און געזוכט פאַר יודען אַ לאַנד. דאַן האָט מען זיך געקאָנט איינשפּאַרען און נישט וועלען קיין טעריטאָריע סתם אַזוי אין דער וועלט אַריין. דער ציוניסט האָט געקאָנט זאָגען: „דאָס בעסטע לאַנד פאַר אונז איז — אונזער לאַנד, ארץ־ישראל". דער נישט־ציוניסט האָט געהאַט אַ מעגליכקייט צו טענה'ן, אַז אויב עס זענען דאָ יודען, וואָס מוזען עמיגרירען, איז גלייכער, אַז זיי זאָלען פאָהרען אין רייכע, שוין לאַנג בעזעצטע לענדער — איז גלייכער אַז זיי זאָלען אויסוואַנדערען קיין אַמעריקע, נישט ערגעץ אין אַ וויסטעניש. איצט זענען די טענות לעכערליך. אונזער לאַנד איז אין זיכע'ע הענט — אין די הענט פון ענגלאַנד. אַמעריקע וויל נישט קיין נייע אימיגראַנטען. אַנדערע לענדער ווילען אויך נישט.... האָבען נישט וואו צו ראַטעווען זיך, האָבען יודען נישט וואו אַהינצוטון זיך... וואָלטען אַ סך יודען איצט געפאָהרען אַפילו אין די הרי חושך... היינט [illegible] וועט זיך הויבען אַ האַנט, אָדער די שטים, געגען אַ „טעריטאָריע"?

וואָלטען מיר, אין פלוג, געדאַרפט זיין צופרידען, העכסט צופרידען, וואָס עס ווערט בעניים און אויפגעלעבט די טעטיגקייט פון דער יודישער טעריטאָריאַליסטישער אָרגאַניזאַציע. אָבער...

עס פיהלט זיך עפּעס נישט קיין פרייד, און מיר אײלען זיך נישט אָפּצוגעבען זיך אַליין מזל־טוב. ווייסט איהר פאַר־וואָס? ווייל די נשמה פון דעם טעריטאָריאַליזם האָט אין דער קערפּערשאַפט, אין וועלכער זי איז נאָר וואָס מגולגל געוואָרען, נישט געפונען איהר תיקון. ביי דער בענייטער טעריטאָריאַליסטישער אָרגאַניזאַציע איז, ווי מיר הערען, רעכט צו האָבען עטליכע קליינע „טעריטאָריעס" נישט דיקא איינע אַ גרויסע...

נו, ביי מיר וועט איהר עס אויך פועל'ן. און, פון דער אַנדערער זייט, איז ביי מיר קיין שום ספק נישטאָ, אַז די וואַרשאַווער אָרגאַניזאַציע וועט איבערגעהען אויך אויף איין טעריטאָריע אַ גרויסער, — זאָל מען איהר נאָר מאַכען אַ קאָנקרעטען פאָרשלאָג... איך בין זי, חלילה, נישט חושד אין וועלען דוקא צעברעקלען די יודישע קאָלאָניזאַציע, צו וועלכער זי שטרעבט. איך ווייס זעהר גוט, אַז נישט פון וואוילטאָג האָט זי בעשלאָסען צו העלפען קאָלאָניזירען יעדעס שטיקעל לאַנד, וואָס וועט זיך לאָזען קאָלאָניזירען, מעג עס זיין ווי קליין. זי האַלט, אַז מאָדערנע ערד־אַרבייטער־ישובים, וואו מען זייט און מען פלאַנצט, זענען בעסער ווי שטעדט און שטעטלעך, וואו מען געהט אום ליידיג און מען דרייט מיט'ן שטעקעלע...

דער פאַקט בלייבט אַ פאַקט — און אין דעם ליגט די טרויעריגקייט פון דער לאַגע, — אַז פון דעם טעריטאָריאַליסטישען אידעאַל איז אַפילו ביי די טעריטאָריאַליסטען אַליין געבליבען נאָר אַ שאָטען. יאָ, נאָר אַ שאָטען. וואָרים מעגען ווי וויכטיג זיין קליינע קאָמפּאַקטע יודישע ישובים, קליינע אויטאָנאָמע יודישע ראַיאָנען, קאָנט איהר דאָך פון זיי נישט מאַכען אַזאַ חיבור מיט אַזאַ סך־הכל, וואָס זאָל זיין גלייך צו איין יודישער טעריטאָריע...

וואָלט דער טעריטאָריאַליזם געקומען צו פערענטפערען נאָר די עקאָנאָמישע פראַגע פון דעם יחיד, וואָלט געווען אַנדערש. ווי אַ יחיד וואָלט דער יוד אפשר געקאָנט זיך ראַטעווען עקאָנאָמיש דורך איבערגעהען צו פּראָדוקטיווער (דאָרפישער אָדער שטאָטישער) אַרבייט, — אַלץ איינס, צי אין אַ קליינעם אָדער אַ גרויסען יודישען ישוב. אָבער אידעאַל פון דעם טעריטאָריאַליזם איז דאָך געווען — די נאַציאָנאַלע אויפלעבונג פון דעם יודישען פאָלק. אַ יודישע טעריטאָריע האָט געמיינט, אַ מעגליכקייט פאַר יודישע מאַסען צו ווערען אַנ'עקאָנאָמיש פּראָדוקטיווער און אַ נאַציאָנאַל־שעפערישער קאָלעקטיוו. אַזאַ מעגליכקייט וואָלט אונז געקאָנט געבען נאָר איין גרויסער און קאָמפּאַקטער יודישער מאַסען־ישוב אונטער איין מלוכה־דאַך, נישט אַ סך קליינע יודישע ישובים אין פערשידענע לענדער...

און ווען אַנ'אָרגאַניזאַציע, וואָס טרעט אַרויס אונטער דער פאָהן פון טעריטאָריאַליזם, איז געצוואונגען צו בעגנוגענען זיך מיט סטימולירען און שטיצען סתם אַזוי קאָלאָניזאַציע, ווענען מיר בערעכטיגט צו זאָגען, אַז עס איז בעשאַפען געוואָרען אַ לאַגע, ביי וועלכער דער שאָטען פון אידעאַל פערבייט דעם אידעאַל...

עס איז בעשאַפען געוואָרען אַזאַ לאַגע און — מיר דאַרפען זיך נישט נאַרען — מיר מוזען זי קענען. מיר טאָרען זיך נישט איינרעדען, אַז עס איז אַ גאַנץ געוועהנליכער קאָמפּראָמיס, און דער ענד־ציל בלייבט ענד־ציל. ניין, דער וועג פון קאָמפּראָמיס איז אַ לאַנגער און [illegible] וועג, אָבער ער פיהרט, ער קאָן פיהרען צום ציל. געהען אויף הנחות הייסט איינגעהען דערווייל אויף אַ טייל פון דעם, וואָס מען פערלאַנגט, און שטרעבען צו דערגרייכען אַלץ וואָס מען פערלאַנגט. אָבער די בעציהונג פון קליינעם יודישען ישוב צו אַ יודישער טעריטאָריע איז נישט די בעציהונג פון אַ טייל צו אַ גאַנצער זאַך. קליינע יודישע ישובים. אויב זיי געפינען זיך נישט אין איין געגענט, זענען אַפילו נישט קיין דערנעהנטערונג צום אידעאַל פון אַ יודישען לאַנד. זיי זענען און זיי וועלען בלייבען קליינע אומבעדייטענדיגע ישובים. זיי וועלען קיינמאָל נישט קאָנען בעהעפטען זיך און ווערען איין גרויסער יודישער צענטער, סיידען עס זאָל געשעהען אַ נס פון קפיצת הדרך. זיי זענען, אַלזאָ, נישט בלויז נישט דער ציל פון דעם טעריטאָריאַליזם; זיי ליגען נישט אויפ'ן וועג צום ציל; זיי זענען נישט קיין טייל אַפילו פון דעם, צו וואָס עס האָט געשטרעבט אַמאָל די טעריטאָריאַליסטישע בעוועגונג.

דאָס הייסט, אַז עס רעדט זיך דאָ נישט וועגען אַנ'ענדערונג אין דער טאַקטיק און אין דער מעטאָדע — וועגען אַנ'איבערגעהען צו „אָפּאָרטוניזם" פון „אויסגעהאַלטענקייט". עס איז אַ טיפע פּסיכאָלאָגישע ענדערונג. עס איז עפּעס אַ כישוף, אַנ'אילוזיע. מען שניידט אָפּ דעם טייל פון אַ בוים, וואו עס וואַקסען די צווייגען, מען ווייסט, אַז מען האָט איהם אָפּגעריסען פון די וואָרצלען, און מען גלויבט נאָך אַלץ, אַז עס איז אַ טייל פון אַ לעבעדיגען בוים...

2.

און ווען דאָס זאָל האָבען פּאַסירט נאָר מיט די טעריטאָריאַליסטען אַליין וואָלט עס נאָך נישט געהאַט קיין אַלגעמיינע בעדייטונג. אָבער איך האָב מורא, אַז דאָס ווערט ביי אונז אַנ'איבערגאַנג, עפּעס אַ מכת מדינה — אַט דאָס קוקען אויפ'ן... לאָך פון בייגעל ווי אויף אַ טייל פון דעם בייגעל. מיר דוכט, אַז טעריטאָריאַליזם אָהן אַ טעריטאָריע איז שוין ביי אונז נישט דער איינציגער לאַכעדיגער איזם. אָט זענען דאָ שוין אויך ציוניסטען — אָהן ציוניזם, די פּלאַנעווען עפּעס אַ מין צעטיילונג פון פּאַלעסטינע, וועלכע איז גאַנץ באַהענט צו יענער חלוקה, ביי וועלכער איינעם איז אויסגעקומען דאָס לאָך פון דער בייגעל, און דעם אַנדערען — דאָס אַרומיגע. די האַזיגע נייע סאָרטען חלוקה־ציוניסטען גלויבען, אַז דאָס וואָלט געהייסען נאָר אָפּזאָגען זיך פון נאָך אַ טייל פּאַלעסטינע, אָבער נישט פון ציוניזם. אויב פאַר'ן ציוניסטישען אידעאַל, טראַכטען זיי, איז גענוג אַזאַ קליין (און האַלב בעזעצט) לאַנד, ווי ארץ־ישראל, קאָן זיין גענוג אויף אַ קלענערער טייל פון דעם קליינעם לאַנד.

נו, אַ געוויסע לאָגיק איז פאַראַן אין דעם, דער ציוניזם קוקט שוין לאַנג מיט פעראַכטונג אויף יענער מאָשמ'דיגער זאַך, וואָס הייסט כמות, קוואַנטיטעט. ער איז שוין לאַנג געוואָרען אַזוי אויסגעאידעלט, ער איז שוין לאַנג געוואָרען אַזאַ שטיק הוילע רוחניות, אַז די פראַגע פון מעהר אָדער ווייניגער לאַנד איז פאַר איהם טאַקע אפשר גאָר נישט אַזאַ וויכטיגע פראַגע. דעסטוועגען איז די לאָגיק, וואָס זאָגט, אַז אויב אויף אַ סך פעדערען איז ווייך צו שלאָפען, איז אויף ווינציגער פעדערען ווינציגער ווייך, דאָך נאָך אַלץ ווייך צו שלאָפען, — אַ פערפיהרערישע לאָגיק, ליגען זיך שלאָפען אויף צוויי־דריי פעדערען, הייסט אויפשטעהן מיט אַ קאָפּ־וועהטאָג...

וואָס וועט בלייבען פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים, אויב, נאָכדעם ווי עס איז פון איהר אָפּגעטיילט געוואָרען עבר הירדן, וועלען פון איהר נאָך אויסגעשלאָסען ווערען אויך יענע ראַיאָנען, וועלכע זענען בעזעצט פון אַראַבער? עס וועט בלייבען אַ שאָטען. אָבער אין אַזאַ פּסיכאָלאָגיש־געזעלשאַפטליכער אַטמאָספערע, אין וועלכער אַ שטיקעל טעריטאָריע קאָן אויפגענומען ווערען ווי אַ שטיק טעריטאָריאַליזם, קאָן אַביסעל ארץ־ישראל־ערד בעטראַכט ווערען ווי אַ שריט אויף דעם וועג פון ציוניזם, ווי אַ טריט פון משיח'ן...

3.

אין אַזאַ אַטמאָספערע איז אויך נישט נויטיג יענער פולער און גאַנצער עכטער העברעאיזם, וועגען וועלכען די ציוניסטען האָבען געחלומ'ט, און וועלכען זיי האָבען געזעהען אויפ'ן וואָהר אין פּאַלעסטינע. עס איז גענוג אַביסעל דבור עברי אין אַ קלוב, אַ וואָכענבלאַט אויף העברעאיש, אַ היסעל דעקלאַמאַציע אין אַ העברעאישער שול, א. ד. גל.

אַמאָל האָט מען זיך דערמיט נישט בעגנוגענט. מען האָט געגלויבט, אַז אין פּאַלעסטינע איז אַלץ מעגליך, און אַז זי דאַרף נישט אָנקומען צום גלות — זי קאָן אַליין שאַפען און אַליין אויפהאַלטען אַ גאַנץ און אַ פולזייטיג קולטור־לעבען אויף העברעאיש. האָט העברעאיזם געהייסען אָט דאָס גאַנצע און פולע און עכטע אויסלעבען זיך מיט דער הילף פון דער העברעאישער שפּראַך און דער העברעאישער קולטור. אָבער דאָס איז געווען דאַן — אין דעם פּעריאָד פון גלויבען און עקסטאַז, אין דעם פּעריאָד, ווען עס זענען געווען ביי אונז אידעאַלען, נישט קיין שאָטענס פון אידעאַלען. דאַן איז ארץ־ישראל געווען ארץ־ישראל און ציוניזם — ציוניזם, נישט דאָס, וואָס עס וועט איבערבלייבען פון דעם קרוב צו אַ מיליאָן אַראַבער און פון די — נאָך גרעסערע — אַראַבישע אַפּעטיטען. דאַן איז אויך העברעאיזם געווען העברעאיזם, נישט פוילישע אָדער רומענישע אָדער ענגלישע שולען מיט עטליכע העברעאישע שטונדען, נישט אַ פּוילישע, רומענישע אָדער אַמעריקאַנישע וואָך, מיט אַ צוגאָב פון אַ העברעאישען שטיקעל שבת (אָדער אַ שבת־צו־נאַכטס), נישט אַ פרעמדע גלות'דיגע קולטור (אָהן דער איינציגער גלות'דיגער שפּראַך). פערוויסט און פערבלויט מיט „היברו". דאַן האָט מען געוואוסט, אַז אַ פּאָר העברעאישע פּעריאָדישע אויסגאַבען, און אַפילו עטליכע ספרים, וואָס בלייבען ליגען אין בוך־געשעפט, זענען נאָר אַ זכר לחורבן פון דער אמת'ער העברעאישער קולטור, אָבער נישט קיין אמת'ע העברעאישע קולטור, נישט אַזאַ, וואָס צוליב איהר זאָל זיך לוינען מפקיר זיין אַ לעבעדיגע פאָלקס־שפּראַך מיט לעבעדיגען לעבען און שאַפען פון אַ פאָלק. האָט מען אַלע האָפנונגען געלייגט דאַן אויף ארץ־ישראל. איצט, ווען די האָפנונגען זענען פערבלאָזט געוואָרען, איז פון דעם העברעאיזם געבליבען דאָס אייגענע, וואָס עס איז געבליבען פון דעם טעריטאָריאַליזם, פון דעם ציוניזם, פון יודישיזם און פון אַ סך אַנדערע איזמען אונזערע. עס איז געבליבען אַ שאָטען. מען האָט דאָס גאַנצע ביסעל גאָלד און זילבער, די גאַנצע ציהרונג, דעם גאַנצען פערמעגען צושמאָלצען און געמאַכט דערפון אַ קליין געטעלע:

— אלה אלהיך, ישראל!

קול צעקה במחנה...

פון לעא קעניג

מיר האָבען גאָרנישט געוואוסט ווי שלעכט עס איז אונז...

און איבערהויפּט איז די יודישע גאַס, די יודישע לופט, לעצטענס איבערפולט געוואָרען מיט געשרייען, מיט געוואַלדען, מיט קריעה רייסען. און אַזוי ווייניג מיושב'דיגע, איבערגעלעגטע שטימען הערען זיך.

קול צעקה במחנה. מען שאַלט און מען שטורמט מען וואַליעט אָן חורבנות אויף חורבנות... און פון פּאַניק געשרייען ווי ס'איז בעוואוסט, קען קיין גוטעס נישט אַרויסקומען, בעזונדער אין אַ [illegible] עת צרה. ווי מיר לעבען איצט איבער.

ווייל דוקא אין אַזאַ אומגעהויער קריטישער צייט פאָדער'ן זיך קיהלע מיושב'דיגע קעפּ. און נישט סתם געשרייען און תרועות ווי האַרצרייסענד, אויפריכטיג און סאַלאָנפול זיי זאָלען נישט זיין.

און אויסהערענדיג די אַלע געשרייען מוזען מיר זיך פרעגען: האָבען מיר אונזערע קעפּ פערלוירען? האָט דער אַלטער ישראל פער[illegible]רען דעם קאָפּ?

„מיר האָבען גאָרנישט געוואוסט ווי שלעכט עס איז אונז".

זשאַבאָטינסקי זאָגט, אַז דאָס יודישע פאָלק דאַרף זיך זעצען שבעה נאָך דער באַלפור דעקלאַראַציע.

ס'איז באמת שטאַרק און שעהן געזאָגט געוואָרען. אָבער נישט אַריינלאָזענדיג זיך אין דער איצטיגער זעהר נישט קלאָרער פּאָליטישער סיטואַציע אין פּאַלעסטינע, קען מען פרעגען זשאַבאָטינסקי'ן: גלויבט ער אַז דאָס יודישע פאָלק האָט טאַקע אַזוי באמונה שלימה געגלויבט אין דער באַלפור דעקלאַראַציע? נאָך מעהר: האָט ער אַליין ווי אַ סך אַנדערע ציוניסטישע פיהרער אַפילו אין די גוטע יאָהרען צו שטאַרק געגלויבט אין דער באַלפור דעקלאַראַציע?

נאָך מעהר אומפערוואַרטעט איז אונזער נאַציאָנאַלען דיכטער'ס לעצטער רוף פון תל־אביב.

ער זיצט אין פּאַלעסטינע און אַנשטאָט צו בעקלאָגען ווי ירמיהו־זשאַבאָטינסקי די „פּטירה" פון דער באַלפור דעקלאַראַציע, האָט ער גאָר פון דאָרטען דערהערט און דערזעהען אַ נייעם און נאָך פּראָסטערען נאַציאָנאַלען אומגליק — די נייע אינקוויזיציע אין רוסלאַנד.

פרעגט זיך: פאַר וואָס האָט ער נישט דערזעהען, זייענדיג אין פּאַלעסטינע, דאָס וואָס זשאַבאָטינסקי האָט דערזעהען... איז עס נאָר ווייל ער האָט אַ פיל ווייטערען און שטאַרקערען רוח הקודש ווי זשאַבאָטינסקי?

הערשט טאַקע אין רוסלאַנד אַזאַ אינקוויזיציע אויף יודען ווי אונזער ביאַליק מאָלט אונז:

אָט זענען אָקאָרשט געקומען צו פאָהרען פון רוסלאַנד אַזעלכע אַנשטענדיגע יודען ווי די בענטוויטשעס און האָבען אונז דערציילט וועגען נוצליכער יודישער אַרבייט אין רוסלאַנד.

אָט ווייסט די גאַנצע וועלט, אַז רוסלאַנד איז איצט דאָס איינציגע לאַנד וואָס בעקעמפט אָפיציעל און בפועל ממש דעם אַנטיסעמיטיזם (און טאַקע ווייל ס'איז פאַר זיי אַליין שעדליך). אָט האָבען מיר געלייענט אין די צייטונגען די ערקלערונג פון אַ רוסישען דיכטער, אַז דאָס וואָרט „זשיד" איז שוין נישטאָ אינ'ם רוסישען ווערטער־בוך.

און אפשר ווילט איהר אַ ראיה פון אַ גוי? איז ערשט געקומען בערנאַרד שאָו פון רוסלאַנד — און ער איז אויך אַ קינסטלער און ער האָט גאָר שטאַרק ליב צו ענטדעקען פערהוילענע זאַכען — [illegible] דער בערנאַרד שאָו וואָלט מסתמא דערשמעקט אַ סמן פון אַ אינקוויזיציע „וועלכע איז זיבען מאָל ערגער פון דער שפּאַנישער".

חכמים הזהרו בדבריכם!

פאַר וואָס זשע איז געקומען דער נאַציאָנאַלער פּאָעט מיט אַזאַ שרעקליכען רוף אויפצורודער'ן די וועלט געגען רוסלאַנד? (וועמען וועט דערפון גוטס אַרויסקומען? די רוסישע יודען זיכער נישט).

אמת, מיר ווייסען אַז מען פערפאָלגט דאָרט די ציוניסטען, העברעאיש און די רעליגיע, און מען פערפאָלגט די גאָריש און באַרבאַריש. פשוט ווייל עס איז ווי ביאַליק האָט אַמאָל געזאָגט: „קען דען זינדיגען אַ שאָטען אויף דער וואַנט": קען דען זיין אַ קאָנטר רעוואָלוציאָנער מ'שטייגס געזאָגט אַ יודישער מלמד צי אַ אַלטער יוד, וואָס וויל זיך אויסטענה'ן פאַר זיין גאָט? די פערפאָלגונגען זענען באַרבאַריש און אומזיסטע. אָבער ווער פערפאָלגט זיי — רוסלאַנד, צי די יודישע היציגע קאָמוניסטען וועלכע האָבען דעם זעלבען טעמפּעראַמענט ווי יעדע יוגענד און אין אַלע לענדער און בעוועגונגען? און ווערט דאָרט אין רוסלאַנד פערפאָלגט נאָר די יודישע רעליגיע?

וואָס זשע בעדייט אָט דער קול קורא מען זאָל אויפרודער'ן די וועלט געגען דער נייער אינקוויזיציע אינ'ם ארץ הדמים?

איך וואָלט נאָך פערשטאַנען ווען דער אויפרוף איז געחתמ'עט פון אַ פערצייטיגען, צי אַפילו מאָדערנעם „חכם באשי" — אָבער פון אַ נאַציאָנאַלען פּאָעט, וועלכער דאַרף אויסדריקען דאָס סינטעטישע און דאָס אייביגע אין אַ פאָלק און נישט דאָס סעקטאַנטישע און פּאַרטייאישע האָט עס, גלויב איך, נישט געדאַרפט קומען.

און ווייטער: ווי שרעקליך און אומזיסט עס זאָלען נישט זיין די פערפאָלגונגען אויף העברעאיש און די ציוניסטען אין רוסלאַנד, איז אָבער פיל טראַגישער און שרעקליכער די פערפאָלגונגען אויפ'ן ציוניסטישען אידעאַל אין פּאַלעסטינע, וועלכע ביאַליק פערשוויגט דוקא און וועלכע זשאַבאָטינסקי טרייבט אפשר איבער. אָבער דער עיקר: נאָך וואָס טויגען אָט די אַלע פּאַניק געשרייען אין אַ צייט, ווען ס'איז אַזוי נויטיג ישוב הדעת און פּלאַנמעסיגקייט צו ראַטעווען די נאַציאָנאַלע פּאָזיציעס וואָס מיר האַלטען נאָך און די גרויסע נאַ[illegible]לע אַרבייט וואָס קען נאָך איבעראַל געטון ווערען.

האַלטען מיר טאַקע ביים פערליהרען די קעפּ?

פארטוגעזישע מאראנען

האבען געשאפען דעם יודישען ישוב אין אמסטערדאם

פון בערנארדא שפירא

ווער פון יודישען לעזער האט ניט געהערט וועגען דער גלארייכער תקופה פון דער אמסטערדאמער יודישער געמיינדע אין 17־טען און 18־טען יאהרהונדערט און וועגען איהר דאמינירענדער ראלע צווישען די איבעריגע יודישע קהלות אין יענער צייט אין דער גארער וועלט?

וועלכער יוד ווייסט נישט וועגען די פערזענליכקייטען פון מנשה בן־ישראל, אוריאל אקאסטא און ברוך שפינאזא, וועלכע זענען דערצויגען געווארען און געווירקט אויפ'ן באדען פון דער דאזיגער יודישער געמיינדע?

ווייניג ווער, אבער, פון ברייטען יודישען לעזער־עולם ווייסט, אז דער דאזיגער אמאל — זעהר וויכטיגער יודישער ישוב איז געשאפען געווארען דורך פארטוגעזישע אנוסים (מאראנען), אנטלאפענע פאר דער פארטוגעזישער אינקוויזיציע.

די געשיכטע פון אנקומען פון די פארטוגעזישע מאראנען קיין אמסטערדאם און ארגאניזירען דורך זיי דעם דאזיגען יודישען קבוץ, וועלען מיר דא איבערגעבען פאר די לעזער, וועלכע האבען אנ'אינטערעס פאר דער געשיכטע פון די פארטוגעזישע מאראנען, וועלכע האבען זיך א דאנק זייער אמת־יודישער אויסגעהאלטענקייט און עקשנות דערהאלטען ביז'ן היינטיגען טאג ביי יודישקייט.

נאכ'ן רופען צום לעבען די אינקוויזיציע אין שפאניען און פארטוגאל האט א גרעסערע צאהל אנוסים פון די דאזיגע לענדער זיך בעזעצט אין נידערלאנד, וואו זיי האבען כאטש אין געהיים געקענט פלעגען זייער יודישקייט. אין 16. יאהרהונדערט איז נידערלאנד אנעקסירט געווארען דורך שפאניען, אין די צייטען פון קארלאס דעם 5־טען. אין משך פון דער צייט פון זיין רעגירען און פון זוהן פיליפס דעם 2־טענס רעגירען, זענען די „מאגיסטראטען" פון נידערלאנד אויפגעפאדערט געווארען דורך שפאניען ארויסצוגעבען די, זיך אויסבעהאלטענדע דארט אנוסים. עס איז קיין וואונדער נישט, דאס די „מאגיסטראטען" פון נידערלאנד האבען פינקטליך אויסגעפיהרט די אויפפאדערונג פון דער שפאנישער מאכט, מורא־האבענדיג, אז שפאניען זאל אונטער א פרעטעקסט פון וועלען פערפאלגען די אנוסים, וועלכע בעהאלטען זיך אויס פאר דער אינקוויזיציע אין שפאניען און פארטוגאל אויף דער טעריטאריע פון נידערלאנד, נאך וועלען איינפיהרען די זעלבע אינסטיטוציע אין זייער לאנד.

שפעטער, ווען אין נידערלאנד הויבען זיך אן צו פערשפרייטען די לעהרעס פון לוטער און קאלווין, האט די שפאנישע רעגירונג געוואלט איינפיהרען דארט די אינקוויזיציע, כדי צו פערפאלגען די קריסטליכע אפיקורסים, דאס האט ארויסגערופען דעם צארן פון נידערלענדישען פאלק צו שפאניען און האט בעשלאסען ארויפצוווארפען דעם שפאנישען יאך פון זיך. כאטש קליין אין צאהל, איז געלונגען די נידערלענדער א דאנק זייער טאפפערקייט און מוט צו פערטרייבען די שפאניער פון זייער לאנד.

די פארטוגעזישע אנוסים, וועלכע זענען שוין געוועזען אין יענער צייט 3—4 דורות נאכ'ן גזרת השמד, אבער נאך שטארק צוגעבונדען צו יודישקייט, וועלכע זיי האבען פראקטיצירט אין געהיים, צוליב וואס זיי זענען שטענדיג בעדראהט געווען אריינצופאלען אין די שפאנען פון דער בלוט־דורשטיגער אינקוויזיציע, האבען דאן געווענדעט זייער בליק צום לאנד, וואס איז געווארען דער פאהן־טרעגער פון די זיך בעפרייענדע פעלקער אין אייראפע, וואו זיי האבען געהאפט זיך קענען אומקעהרען צום יודענטום און פריי אלס אזעלכע קענען לעבען.

אין יאהר 1592 לאזט זיך ארויס די ערשטע שיף מיט אנוסישע עמיגראנטען אונטער דער אנפיהרונג פון השוב'ען אנוס יעקב טיראדא, אויפ'ן וועג קיין נידערלאנד. נאך לאנגע וואנדערונגען און גרויסע שטורעמען, צוליב'ן דעמאלסטיגען שפאניש־ענגלישען קריג, איז דער גרופע מאראנען געלונגען צו דערשלאגען זיך צו דער שטאט עמדען, קרייז פרישלאנד, אין מערב־דייטשלאנד, וואו עס האט זיך געפונען א קליינע יודישע געמיינדע. די פארטוגעזישע מאראנען, וועלכע האבען קיינמאל נישט געזעהן קיין אמת'ען יוד, האבען קומענדיג קיין עמדען און אנפאנגענדיג וואנדער'ען אין די גאסען פון דער דאזיגער אלטער שטאט, אנגעטראפען א קליינעם קווארטאל, וואו זיי האבען בעמערקט מענשען, וועלכע האבען מיט זייער אויסזעהן און קליידונגען זיך אונטערשיידט פון די איבעריגע איינוואוינער פון דער שטאט, און וועלכע האבען איבער זייערע וואוינונגען געהאט מזוזות און אנדערע העבראאישע אויפשריפטען. זיי האבען דאן פערשטאנען, דאס זיי האבען אנגעטראפען יודען, וועלכע קענען לעבען פריי, אלס אזעלכע, זאגאר בעצייכענדיג זייערע וואוינונגען מיט ספעציעלע סמנים.

דער אויבענדערמאהנטער פיהרער זייערער, יעקב טיראדא, האט דאן אריינגעטראטען צום רב פון דער געמיינדע, משה אורי הלוי, וועלכען ער האט איבערגעגעבען וועגען דער לאגע פון דער גרופע אנוסים און איהם געבעטען, ער זאל זיי אלע איבערפיהרען צום יודענטום. דער עמדענער רב האט איהם אבער געראטען, אז די גאנצע גרופע זאל זיך איבערקלייבען קיין אמסטערדאם, וואו א גרעסערע גרופע רייכע, וועלכע וועלען איבער־ די שטאט איז גרויס און וואו דאס אנקומען פון געהן צום יודענטום, וועט זיך נישט ווארפען אזוי אין די אויגען פון דער קריסטליכער עפענטליכקייט, ווי דאס וואלט געווען אין קליינעם עמדען. ער האט זיי אויך פערשפראכען, גלייך נאך זייער נאכצוקומען מיט זיין פאמיליע קיין אמסטערדאם, וואו ער וועט זיי צוריקפיהרען צום יודענטום און אנפיהרען מיט זייערע רעליגיעזע ענינים.

אין יאהר 1593 איז די גרופע [illegible] אונטער דער אנפיהרונג פון יעקב טיראדא גליקליך אנגעקומען קיין אמסטערדאם. גלייך איז אויך אויפ'ן אנגעקומען דער רב משה אורי הלוי מיט זיין זוהן, אהרן און די איבעריגע פאמיליע און די האבען אלע מאראנען איבערגעפיהרט צום יודענטום. די ערשטע זארג פון דער נייער יודיש־מאראנישער געמיינדע איז געווען זיך פערשאפען אנ'[illegible], וואו זיי זאלען זיך קענען פערזאמלען צום בעטען, וואס זיי האבען גלייך פערווירקליכט.

אבער אויך אין אמסטערדאם האבען די מאראנען פון דורות אן שוין אלעמאל איבערגעשראקענע פאר דער אינקוויזיציע אין געהיים נאך אלץ געלעבט אלס יודען, נישט ווילענדיג ענטפלעקען פאר דער נידערלענדישער קריסטליכער עפענטליכקייט אז עס זענען אהין אנגעקומען יודען. ווען אין יאהר 1596 זענען זיך די יודען־מאראנען צוזאמענגעקומען אין זייער געבעט־הויז צו „כל־נדרי", האבען די קריסטליכע שכנים זייערע, פון ארום דעם שוהלכעל, בעמערקענדיג זייערע נישט דרייסטע בעוועגונגען און ווייסע מלבושים (קיטלען), זיי אנגענומען אלס „פאפיסטען" (קאטאליקען), וועלכע די נידערלענדער האבען געהאלטען פאר די גרעסטע שונאים פון זייער יונגער מלוכה, זיי האבען אנגענומען דעם צוזאמענקונפט פון די יודען אלס א פארבערייטונג פון קאטאליקען צו א געהיימער פערשווערונג געגען דער עקזיסטענץ פון פרייען נידערלאנד. א גרופע רעפובליקאנער גווארדיסטען האבען זיך דאן אריינגעריסען אין יודישען געבעט־הויז, זוכענדיג דארט קאטוילישע הייליגע פיגורען און בילדער. די איבערגעשראקענע גווארדיסטען האבען די אנוסים אנגענומען אלס שליחים פון דער אינקוויזיציע. דערשטוינט, אז אויך אין פרייען נידערלאנד געפינען זיך אינקוויזיטארען, וועלכע ווילען די פערפאלגען, האבען זיי אנגעהויבען זיך פונאנדערצולויפען. דאס האט נאך מעהר ארויסגערופען דעם פערדאכט פון די נידערלענדער צו זיי. דאן איז ארויסגעטראטען דער פיהרער פון דער נייער געמיינדע, יעקב טיראדא, וועלכער האט געקענט די לאטיינישע שפראך, און זיך ווענדענדיג צום אנפיהרער פון די בעפעהלער, איהם דערקלערט, דאס זיי זענען נישט קיין קאטאליקען, נאר יודען, וועלכע האבען זיך דא צוזאמענגעקומען אין זייער געבעט־הויז אין הייליגסטען פאר זיי טאג אין יאהר, דאס זיי זענען אנטלאפענע פון צארן פון פאנאטישען קאטוליציזם און פון דעם פייער פון דער אינקוויזיציע. ער האט אויך די נידערלענדער דערקלערט דעם נוצען, וואס די מאראנישע אנוסים מיט זייער רייכטום, קאמערציעלע פעהיגקייטען און אונטערנעהמונג קענען ברענגען דער יונגער רעפובליק, די נידערלענדער האבען זיך דאן בערוהיגט און דערלויבט די יודען פארטזעצען זייערע תפלות.

ווען דאס אנקומען פון די יודען קיין אמסטערדאם איז שוין אפיציעל בעוואוסט געווארען, איז יעקב טיראדא מיט די איבעריגע אנפיהרער פון דער אמסטערדאמער יודישער געמיינדע געקומען אין דארטיגען „מאגיסטראט" בעטען א דערלויבניש אויפצובויען אנ'עפענטליכע שוהל. נאך א לאנגען ישוב־הדעת איז דער „מאגיסטראט" נאכגעקומען די ביטע פון די יודען. אין יאהר 1597 האבען די יודען אנגעפאנגען דעם בוי פון דעם דאזיגען בנין, און דאן מיט גרויס פאראד פייערענדיג דעם חנוכת־הבית פון איהם.

גוטע ידיעות זענען אנגעקומען צו די אנוסים אין שפאניען און פארטוגאל, וועלכע זענען דארט געבליבען אונטער דער מאכט פון דער אינקוויזיציע אין די דאזיגע לענדער, פון זייערע גליקליכע ברידער אין פרייען נידערלאנד. גרעסערע גרופען מאראנען לאזען זיך דאן אין וועג אריין, כדי זיך צו פעראייניגען מיט זייערע ברידער אין נידערלאנד, וואו זיי וועלען קענען זיך אומקעהרען צום יודענטום און פריי לעבען אין גלויבען פון זייערע אבות. צווישען די אנקומענדע האבען זיך געפונען די שענסטע מאראנישע משפחות.

פיליפ דער צווייטער, דער טיראנישער קעניג פון שפאניען, האט נאך דערלעבט צו זעהן, אז די 2 פעלקער, וועלכע ער האט פיינד געהאט בתכלית־השנאה, די נידערלענדער און יודען, האבען זיך די הענד געגעבען דערוויידער איהם. די פעראייניגטע שטאטען פון נידערלאנד האבען פיל נוצען געהאט פון די אנוסישע עמיגראנטען פון שפאניען און פארטוגאל. די יונגע רעפובליק איז אזוי פעראריימט געווען, אז ווען די פראווינצער דעלעגאטען צום לאנד־ראט האבען זיך פערזאמעלט אין דער הויפט־שטאט, האבען די געמוזט מיטברענגען אין זייערע קעשענעס ברויט מיט קעז. מיט דעם רייכטום פון יודען האט נידערלאנד געלעגט א גרונדשטיין צום וואוילזיין פון איהר לאנד. דורך דער פערבינדונג פון די יודען אין אמסטערדאם מיט זייערע ברידער אין שפאניען און פארטוגאל און מיט זייער הילף, האט נידערלאנד פערכאפט פיל שפאנישע און פארטוגעזישע פאזיציעס אויפ'ן קאנטינענט און איבער די ימים.

דער רב משה אורי הלוי און זיין זוהן אהרן האבען שוין געהאט צוריקגעפיהרט צום יודענטום 248 מאראנען און די ספרדיש־יודישע געמיינדע איז געוואקסען פון טאג צו טאג.

דער קאזאק און יושב בסתר...

אדער: דערלעבט א נקמה אין מיין ווייב

פון י. אבערושאנעק

אי, הערט איהר יודען, האב איך דערלעבט א נקמה! א טייערע זאך איז די נקמה, ווי זינגט מען עס אין יודישען טעאטער: —

נקמה, נשמה.
ביזט מיין לעבען,
מיין נחמה.

וואס אנ'אמת, איז נקמה נישט קיין יודישע מידה. א יוד איז זיך נוקם, שיסט ער [illegible]... פון מצה־מעהל. שלאגט... כפרות. [illegible]... הושענות. רייסט... קברים. שמייסט... אין באד און אנדערע יודישע „רציחות"... נקמה איז נישט קיין יודישע מידה, און דאך האב איך דערלעבט א נקמה.

און ווען האב איך דערלעבט אזא נקמה? איהר מיינט אין מיין ווירט, וואס האט די היינטיגע וואך ארויסגעהאנגען פאר'ן טויער א צעטעל מיט אנ'אויפשריפט:

„א וואוינונג פון 3 שטובען מיט א קוך מיט וויגאדעס" אהן „אדסטעמפנעגא" צו פערדינגען ביים ווירט גופא"?

אדער איך האב נקמה אין קאמארניק, וואס ער האט שוין נישט וואס צו נעהמען? חס וחלילה! איך בין נישט קיין נוקם ונוטר. א סימן האט איהר דאך, אז מיין שדכן דרעהט זיך ביז'ן היינטיגען טאג ארום פראנק און פריי, און איך האב איהם נישט דערהרג'עט!...

און ווען האב איך עס פאקטיש דערלעבט א נקמה? — אין מיין ווייב, אין מיין אלטע פייגעלען.

ווי איהר ווייסט, האט מיין אלטע פייגעל פון דער ערשטער מינוט אן אנגעטון די הויזען, און אזוי ווי זי איז אין זיי אריין, אזוי געהט זי אין זיי ביז'ן היינטיגען טאג.

נאר זי וויל זיין פון אויבען. אומזיסט אלטע פייגעל, און ווי נאר עפעס, איז אלטע פייגעל און אלטע פייגעל.

האט א סוחר געקויפט א פעקעל, איז זי געגאנגען אין האטעל אריין „אפרעכענען זיך" מיט איהם, און טאמער האט זי זיך מיט איהם „אפגערעכנט" איז געווארען פון מקח...

האב איך צוגענומען א פרישען בוכהאלטער, האט זי איהם גענומען אויפ'ן „פערהער", צי ער איז א פאכמאן, און טאמער האט ער געהאט א טעות אין חשבון, האט זי איהם באלד משלח געווען און געזוכט א צווייטען.

האב איך אריינגענומען א סובלאקאטער, האט זי איהם „בא"ק" געווען פון אלע זייטען, ווי אן אתרוג, להבדיל....

האט זי געבוירען א יונגעל, האט זי איהם א נאמען געגעבען משה יאסעל, נאך איהר זיידע און עלטער־זיידע. האט זי געבוירען א מיידעל, האט זי איהר א נאמען געגעבען דבורה לאה, נאך איהרע צוויי עלטער־באבעס. דער שפיץ איז געווען, אז זי האט אלע איהרע באבעס, עלטער־באבעס, זיידעס און עלטער זיידעס, און איך האב נישט געראנזשעט צוצוקומען צום פסוק: ביז ס'האט געהאלטען ביי מיין ערשטען זיידען, האט זי געזאגט — סטאפ, און געה שריי חי וקיים!...

האט מיך דאך די מעשה פערדראסען: וואס הייסט? — האב איך מיט איהר געטענה'ט. ווי לאנג איז דער שיעור, דו זאלסט געהען אין די הויזען? איך בין דאך עפעס א מאנספערשוין!....

האט זי געלאכט: א מאנספערשוין, מ'שטיינס געזאגט! וואטערע האן ביזטו, אז דו קענסט נישט קרעהען!...

איהר הערט דיבורים? איך קען נישט קרעהען, דערפאר זעהט איהר. האט זי געקענט קרעהען, טאמער האט זי גענומען קרעהען, בין איך אנטלאפען, וואו דער שווארצער פעפער וואקסט, און וואס איז דער חידוש, וואס? אז זי געהט אין די הויזען העלפט דאך נישט קיין חכמות.

האבען מיר דאך אבער א גרויסען גאט, וואס האט א השגחה איבער'ן מינדסטען ווערימעל, האט ער זיך אנגענומען די קשיות פון מיין בעליידיגטע מענערישע עהרע, און איך האב אין איהר דערלעבט די אמת'ע נקמה.

די ערשטע נקמה, האב איך אין איהר דערלעבט פערגאנגענעם זומער.

ווי אזוי?

הערט ווי אזוי:

פערגאנגענעם זומער, זאגט צו מיר מיין אלטע פייגעל: ווייסטו, וואס מיר איז איינגעפאלען? מיי ווי איז דאך ס'גאנצע געשעפט אויף מיין קאפ. איך קויף און פערקויף. מיט די סוחרים אין די האטעלען רעכען איך מיך אפ. א בוכהאלטער נעהם איך צו לויט מיין „סמאק", א פרישען סובלאקאטאר טו איך „בודק" זיין. אומזיסט בין איך פון אויבען, טא, פארוואס זאל דאס געשעפט נישט געהען אויף מיין נאמען?

— מיט מזל און מיט ברכה! — האב איך געזאגט, און צומארגענס, איז דער [illegible] און די שולד איבערגעשריבען געווארען אויף דער פירמע אלטע פייגעל קאזאק.

איז מיין אלטע פייגעל א גאנצען זומער געשטאנען אין געוועלב און איך האב מיך געפרעגעלט אין ווישניאווא־גורא. מיין אלטע פייגעל האט געגעסען קדחת, און איך האב „געפילנעוועט" מיט פאזשאמקעס מיט סמעטענע... מיין אלטע פייגעל האט זיך געשלאגען מיט די בעלי־חובות און מיט די סעקוועסטראטארען, און איך האב אנגעשטעלט יאג דע־סאק.

פרייטאג פארנאכט, איז זי געקומען אין דארף אריין אנגעלאדענט ווי א מויל־אייזעל, מיט פעק און טשעמאדאנעס, דער שוויס האט פון איהר גערינען, און האט געסאפעט ווי א העלפאנט, און איך האב אין איהר געהאט א נקמה: ווילסט געהען אין די הויזען? ווילסט זיין פון אויבען? — שלעפ מיין לאמטיגער אוצר!...

נאר די אמת'ע נקמה, האב איך ערשט דערלעבט די היינטיגע וואך:

ס'איז נאך געווען גאר פריה, קלאפט מען אין דער טיר. און נאך איידער וואס, ווען, שטעהען שוין צוויי מלאכי חבלים ביי מיין ווייבס בעט.

— „טשי פאני שען נאזיווא אלטא פייגלא קאזאק"? — פרעגען זיי מיין ווייב.

— „טאק" — ענטפערט זי — „טא יא".

האט איהר געדארפט זעהען, ווי מיין קאזאק האט זיך מיט אמאל צוגעקלעפט די צונג צום גומען! ווי אזוי ס'האט איהר געהאקט א צאהן אין א צאהן.

בין איך דאך אבער א מאן, האב איך אויף איהר געקריגען רחמנות, און איך האב גענומען פאר איהר מיט די „מחבלים" זיך אויס'טענה'ען:

— „א צא שע וואס טארגאיע"? — וועגען וואס האנדעלט זיך אייך? — האב איך זיי געפרעגט.

— „בא טא פאן שען נאזיווא אלטא פיי[illegible]"?

— האבען זיי מיר געז[illegible].

— „יאק פאן וויפאדניע"? — ווי פאלט איהר אויס? — „אלטע פייגע, טא מאיא זשונא ווספאדניאך."

דא האט שוין מיין יודענע אויף [illegible] לשון זי האט גערעדט און זיי האבען גערעדט, און פון דעם רעדען, האט זיך מיין יודענע דערוואוסט, אז מ'האט איהר געמאכט אנ'אופאדלאשטש, און דאס איז מען [illegible] געקומען „זאפראשען" אין יושב בסתר אויף דער מילשא.

וואו איז יעצט מיין קאזאק, ווילט איהר וויסען? — אויפ'ן שעניק!...

איהר זעהט דאס טעפעל קרופניק? דאס געה איך טאקע איצט אהין אויף א „ווידזעניע" צו מיין אלטע פייגעל, דעם קאזאק, וואס האט געוואלט געהען אין די הויזען.

— אי, הערט איהר, יודען, האב איך אין מיין ווייב דערלעבט א נקמה!..

דער קונדס

הומאר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 43 — פרייטאָג, דעם 4 מערץ 1932

זיי נעמען זיך „צום הארצען“...

א זיצונג פון הילפס-קאָמיטעט פאַר אַרבייטסלאָזע...

דער שלום איז געגנף
במקום א לייט-אַרטיקעל

ווי ס'זעהט אויס, איז אין געגנף אויף דער שלום-קאָנפערענץ געקומען צו אַ פולשטענדיגען שלום. ס'איז דאָרט פאָרגעקומען אַ מיטאָג פון די קאָנפערענץ-דעלעגאַטען, אויף וועלכען ס'זענען דערלאַנגט געוואָרען פאָלגענדע פּאַטראַוועס:

רוסישען קאַוויאַר, איטאַליענישע סאַלאַטין, ענגלישער סאָס, דייטשע קניידלעך, פראַנצויזישער ווייַן, כינעזישע רייז, פוילישער בעפסטיק, און די אַלע פּאַטראַוועס זענען דערלאַנגט געוואָרען אויף יאַפּאַנישען פאָרצעלאַן.

— דער שלום איז געזיכערט!

גביר'ישע הצלחה
מאלט, וואס נגידים קאָנען זיך אָלץ דערלויבען

צו אַ היגען גביר קומט אַן אָרימער קרוב בעטען אַן אונטערשטיצונג פון 500 זל.

— אַזוי פיל וועל איך דיר נישט געבען — האָט דער גביר געענטפערט. אַזוי ווי דו ביזט מיינער אַ קרוב, וועל איך דיר צאָהלען אַזוי לאַנג ווי איך וועל לעבען 10 זל. אַ וואָך.

איך וועל דיר זאָגען — האָט דער אָרימער קרוב געענטפערט דעם רייכען קרוב — דו ביזט דאָך אַ גביר, און אַ גביר האָט דאָך אַ הצלחה, און צו דיין גליק, וועסטו זיכער מאָרגען שטאַרבען...

א גרוס פון ארץ-ישראל
טעלעגראַפיש דורך א געלעגענהייט פון אונזער ספּעציעלן שליח

פון אַ מיטגליד פון דער „אַגודה'שער“ עקסקורסיע אין ארץ-ישראל האָט מען דערהאַלטען דעם ערשטען בעריכט און לעקט די פינגער!

(דער „קונדס“).

לכבוד ידידי היקר, מוה' ר' בגליפונדיגער אַב-נעק רעדאַקטאָר של „הקונדס“ בגלות.

די רייזע

הײַנט האָב איך גערעשטשע בעטרעטען די אדמת קודש.

ווי אַזוי, ווילט איהר וויסען ס'איז מיר דערגאַנגען די נסיעה? און צי האָב איך געהאַט אַנ-אָרדענטליכע, מאָוואָשיסטווע? — טאַק כמעט! אַ חוץ אַ פּאָר הונדערט סתם יודען זענען געפאָהרען צוויי ציוניסטען אויך!

יודען זענען געפאָהרען פון אַרבע פנות העולם: פון טשיקאַגאָ, פון זלאָטורין, פון פעקין, פון קפּיבשעוו, פון כמיעלניק און פון ביענאָס איירעס, און אַז אַלע האָבען צוזאַמען געריערט, איז געוואָרען אַזאַ מיש מאַש פון שפּראַכען, אַז עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז איך זיץ ביי אַן אַמעריקאַנער אָפּערעטע אין יודישען טעאַטער.

אויף דער שיף

אויף דער שיף בין איך געפאָהרען אין איין קופּע מיט'ן פּשיטשער'ס שנור, און האָב גאַנצע צוויי מעת-לעת — אַנ'„אויג“ נישט צוגעמאַכט... פון גרויס שמחה און התלהבות האָבען מיר ביידע גענומען זינגען שיר השירים.

אין ארץ-ישראל

אַ מאָדנע לאַנד איז ארץ ישראל: — אַ גאַנץ יאָהר — היצען! דאָ דאַרפען זיך אונזערע נשים נישט אַזוי מוטשען ווי אין גלות: מ'דאַרף נישט פאָהרען קיין שווידער און קיין ווישניאָווע גורע, אייַנשמירען זיך מיט וואַזעלינע פון קאָפּ ביז פוס און זוכען ערגעץ אַ שטיקעל זון כדי צו כאַפּען אַ „זאָנג“, די ארץ-ישראל-ווייבלעך ברענען אַ גאַנץ יאָהר, און אָהן וואַזעלינע!

אין תל-אביב

תל אביב איז אַ מאָדערנע שטאָט. זי האָט זיך נישט צו שעהמען פאַר וואַרשאַ: וואַרשאַ האָט אַ יודיש טעאַטער מיט — „קלעצער“, תל אביב האָט דערווייל בלויז קלעצער, ממילא וועט מיט דער צייט אויך ווערען אַ טעאַטער! וואַרשאַ האָט דעפּוטאַטען און סענאַטאָרען אין תל-אביב האָט אויך — קעמלען מיט מויל-איזלען!

דאָס בויען ס'בית המקדש

דער פּראָיעקט צוריק אויפצובויען ס'בית המקדש האָט איצט גרויסע שאַנסען פאַרווירקליכט צו ווערען.

אלס כהן גדול שרייַט ד"ר ראָזענבלאַט, דאַרף געוועהלט ווערען דער געוועזענער פּרעזעס פון דער דעפּאָזיטען-באַנק — אשר קאָהן. ער איז — זאָגט ער — דער „גרעסטער כהן ביי יודען“.

אויך אין די סנהדרין פראַגע, ווער ס'זאָל זיין פּרעזעס אין דער סנהדרין-קלאָ האַלט עס ביי אַ פּשרה, און ווי מ'שמועסט זאָל געזעצט ווערען אַ אויסגלייכס-קאָמיסיע מיט'ן חבר נח פּרילוצקי און חבר וויקטאָר אַלטער אין דער שפּיץ.

די האנדעלס-מעגליכקייטען אין לאַנד

דער מסחר אין לאַנד איז באַכנישט ענטוויקעלט מ'זעהט נישט קיין שום סימנים פון דער ענטוויקלונג גאַנצע גאַסען בין איך אַדורכגעגאַנגען און האָב נישט געזעהען קיין איין — „פּובליטשנע ליציטאַציע“ אין גאַנצען לאַנד איז באַכנישט בנמצא — קיין סעקוועסטראַטאָר. פרעגט זיי דאָ בחרם, וואָס איז דאָס אַזוינס אַ „נאַקאַז פּלאַטניטשי“ וואָס איז דער פּשט פון „זאַליטשקע“, „ראַטע“, „פּאַדאַניע“ „אָרוואַלאַרניע“? — אַ נעכטיגער יום!

אַ סימן אַז פון „האַנדעל“ און „אינדוסטריע“ האַלט נאָך ווייט!...

האָניג פויגעל.

ס'געלד אדער ס'לעבען!
אויף א לאדזער אונטערגעסעל

באַנדיט: ס'געלד אָדער ס'לעבען!

יוד: — איך.... איך... בין... אַ... אַ... מאַנופאַקטוריסט.... אַ.... אַ.... טשלאָנעק פון... סוחרים-פער...

באַנדיט: אַזוי? אָט האָסטו, פרייער אַ זלאָט און אַדיאָזו!...

ס'קאָן נישט זיין
צייטונגס-ידיעות וואָס לייגען זיך נישט אין קיין שכל

באָוואַטשיסקי האָט לעצטענס אָנגעשריבען אַן אַרטיקעל, אין וועלכען ער האָט קיין איין מאָל נישט בענוצט דאָס וואָרט „איזראַעליטאַ“.

אַ גוי האָט געקויפט אַ בילעט ביי דער קאַסע פון פוילישען טעאַטער.

דער מאַגיסטראַט האָט אויסגעצאָהלט פּינקטליך די פּענסיעס צום ערשטען.

„פּאַט“ האָט איבערגעגעבען אַ ריכטיגען קאָמוניקאַט.

ד"ר שטאַרקעס כלות פאַראייניגט אייך!

דערמיט מעלדען מיר דער עפענטליכקייט, אַז ביי אונזער פאַראיין, האָט זיך געגרינדעט

סעקציע פון דר. שטאַרקערס כלות

אין קורצען וועט די סעקציע אָפּהאַלטען אַ מיטינג אין „פילהאַרמאָניע“ זאָל — קומט מאַסענהאַפט!..

די פערוואַלטונג פון „הכנסת כלה“

בטמ.: ביים איינשרייבען זיך אַלס מיטגליד, ווערט פון די כלות גענומען אַ האַלב פּראָצענט, פון די „קאָנטאָס“, וואָס זיי האָבען דעם דאָקטאָר שטאַרקער געגעבען אויף די נדנים.

נאָך לאַנגע מאַטערניש און טשייניק-האַקעריי, איז געשטאָרבען און בעגראָבען געוואָרען אויף אייביג

נ"ע דער קאָמיטעט פאַר פרנסהלאָזע יודען ביי דער לאָדזער קהלה

[illegible]ליב וואָס די יודישע בעפעלקערונג [illegible]ט חלילה קיין איין טרעהר נישט לאָזן פאַלען, וועגען וואָס עס טיילען מיט די אין טיפען צער פערבליבענע

עטליכע טיפטרויערענדע

בענקעלכאַפּערס

אויבען רעכטס: — דער קריג אין ווייטען מזרח. א יאפאנישע פאזיציע אין דער שלאכט ביי שאנכאי.

אינדערזייט רעכטס: אונטערהאנדלונגען וועגען וואפענשטילשטאנד אין שאנכאי. דער ענגלישער אדמיראל קעלי, וועלכער פערמיטעלט אין די אונטערהאנדלונגען.

אונטען רעכטס: א בילד פון דער קאטאסטראפע וואס האט פאסירט מיט דער אמעריקאנער לופט - שיף „קאלומביא".

דער לייטער פון די פרעזידענטען־וואהלען אין דייטשלאנד, פרעזידענט ד"ר. וואגעמאן (זיצט).

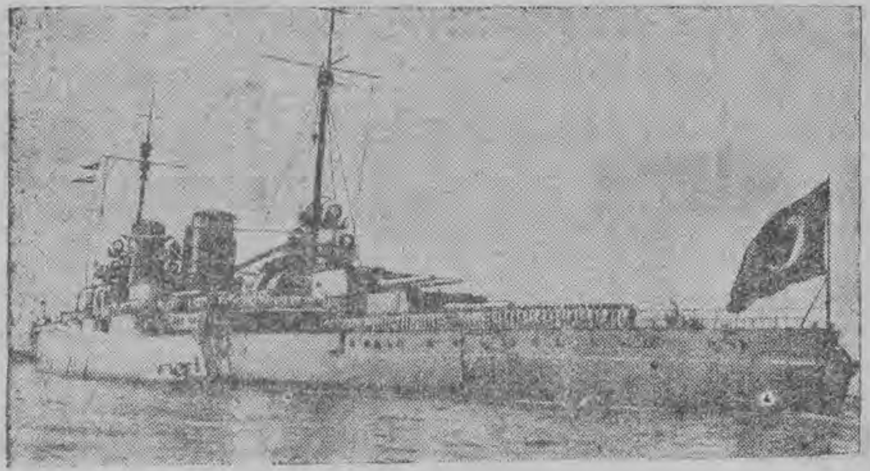

די אמאל בערימטע דייטשע פאנצער־שיף „געבען" וואס געהערט איצט צו טערקיי זאל געשטעלט ווערן אויסער דינסט.

אין מיטען: פרעזידענט הינדענבורג אויף א שפאציר מיט זיינע אייניקלעך.

אונטען: א זשעטאן צום 100־טען געבורטסטאג פון בערימטען הומאריסטישן שרייבער ווילהעלם בוש

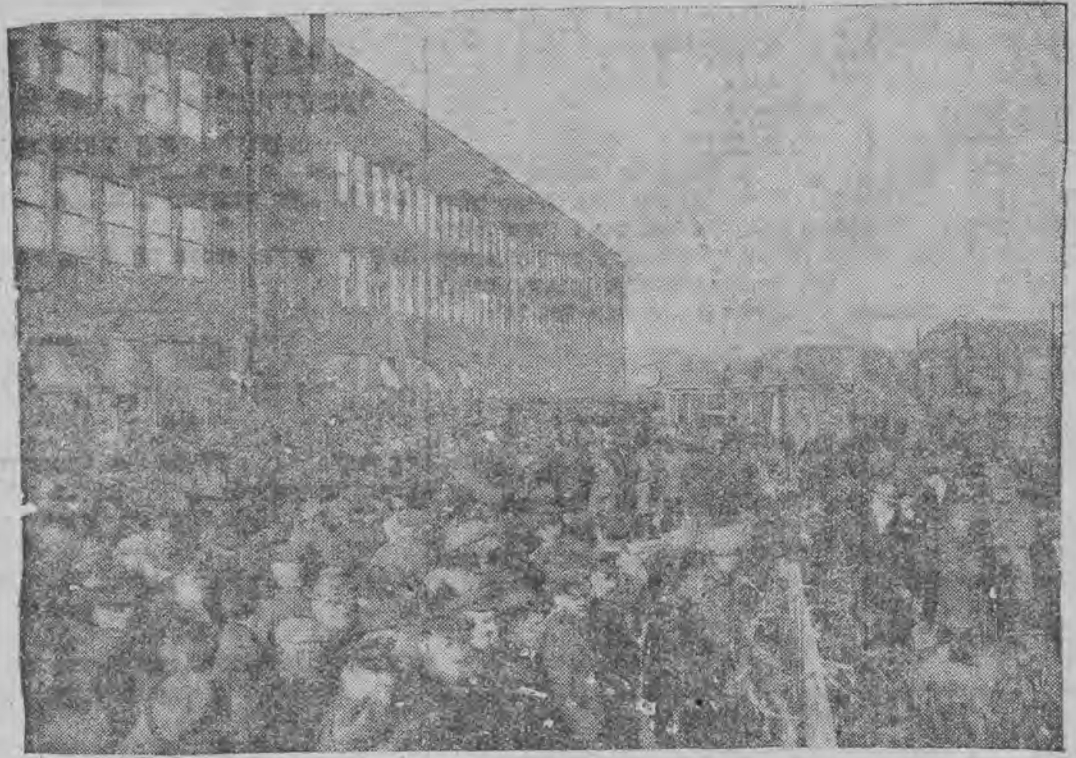

אויבען לינקס: ריזיגער המון ארבייטער פאר דער געביידע פון ארבייטסלאזען - פאנד אין נייקעלן (בערלין)

אינדערזייט לינקס: די געוו. לייטערין פון דער פרויען פאליציי אין האמבורג, יאזעפינע ערקענס, וועלכע איז ארעסטירט פאר מיסבוייכען האט ערקלערט א הונגער־שטרייק.

אונטען לינקס: היטלער נאכן בעלעכען די שבועה אלס בעאמטער פון דער בראונשווייגער געזאנדשאפט אין בערלין

דער שווייצארישער ד"ר קאמפעל האט ערפונדען אן אפאראט דורך וועלכען מען קען ענטדעקען מענשען, וואס זענען פערשאטע געווארען דורך שניי־לאווינען אין די בערג

אַ דייטשער גענעראַל אין דער כינע־זישער אַרמעי, גענעראַל לייטענאַנט וועצעל.

אויבען רעכטס: די געביידע פון דער ברוינשווייגער געזאַנדשאַפט אין בערלין וואו היטלער וועט בעקומען אַ פּאָסטען. אונטען — היטלער. אויבען — דער געזאַנדטער פון ברוינשווייג ה׳ באָרען.

אינדערזייט רעכטס: דייטשער קאָנסול וואָלטער רייב האַרדט האָט געקריגען אין אַמעריקע אַ פּרעמיע פאַר זיין ביאָגראַפיע פון וואַשינגטאָן.

אונטערמיט לינקס: אַ נייער געטע־מעדאַל איז אַרויס געלאָזט געוואָרען אין מינכען.

אונטען רעכטס: אין בערלין איז ווידער איינגעפיהרט געוואָרען דער „וואַך־פּאַראַד״, ביים בראַנדענבורגער טויער. פון סוף קריג אָן איז דער פּאַראַד געווען אָפּגעשאַפט

אַ בליק אויף העלסינגפאָרס דער הויפּטשטאָט פון פינלאַנד.

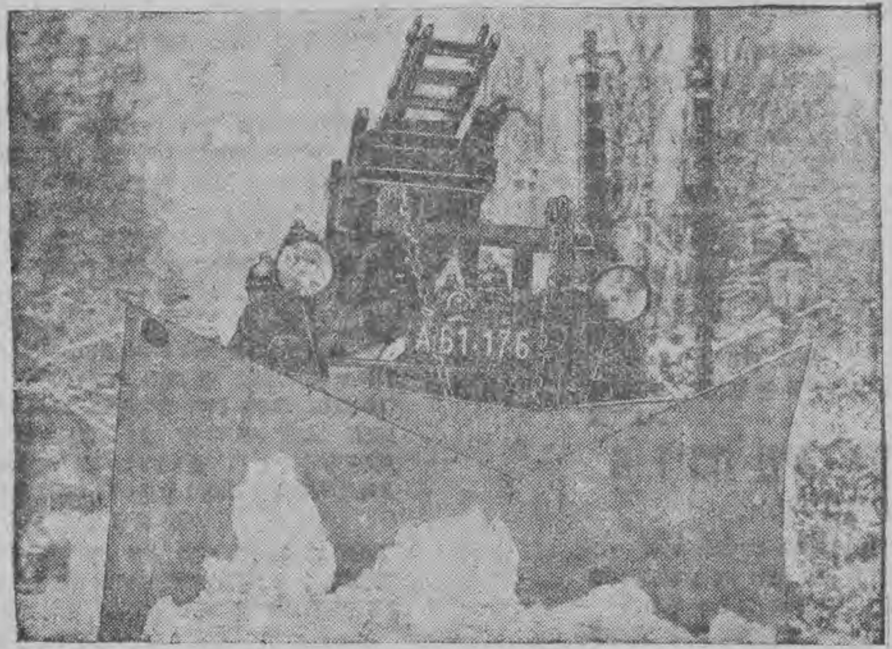

די קאַמפען אין דער דייטשער פאָלקס פאַרטיי. ד״ר דינגעלדיי, דער לידער פון דער פּאַרטיי.

אויבען לינקס: פירש יוסופאָוו וועלכער האָט אַנטייל גענומען אין ערמאָרדען ראַספּוטינען פּראָטעסטירט געגען נייעם ראַספּוטין־פילם, אין וועלכען ער, יוסופּאָוו ווערט פאָרגעשטעלט אַלס דער איינציגער מערדער פון ראַספּוטינען

אינדערזייט לינקס: סען. זימאַנט איז בעשטימט געוואָרען דורך ליטע אַלס פּרעזידענט פון מעמעל־דירעקטאָריום־

אונטען אינדערמיט: אַ נייער טיפּ אויטאָ, וועלכען עס האָבען איינגעפיהרט די וויענער פייערלעשער. דער אויטאָ בעוועגט זיך לייכט אויף ביי אַ טיפען שניי.

אונטען לינקס: אַנטי־קריגס - דעמאָנסטראַציעס אויף די ניו־יאָרקער גאַסען.

פאליטיק פון וואך

פאליטיק אהין און פאליטיק אהער און יאַ־פּאַן האלט דערווייל אָפּ בצחוקות.

דער ענגלענדער האָט זיך אַריינגעלעגט און ביידע צדדים אוועקגעזעצט ביי איין טיש אויף אַ שיף. רעדען די יאַפּאַנער און די כינעזער וועגן זאַוּאָ־טענשטילשטאַנד און אויפ׳ן שלאַכט־פעלד פייערן די האַרמאַטען.

עס איז עפּעס אין גאַנצען אַ תל געוואָרען פון דער פּאָליטיק. מען קאָן זאָגען, עס ווערט אויס פּאָליטיק, אנשטאָט פיהרען פּאָליטיק, פיהרט מען נאָר מלחמה. עס קוקט אויס ווי די מלחמה פיהרט די פּאָליטיק ביי דער נאָז.

וועגען דער פעלקער־ליגע רעדען מיר שוין נישט, מיט׳ן ערשטען שאָס, וואָס יאפּאן האָט געגעבען, האָט די פעלקער־ליגע בעקומען אַ טויט־קלאַפּ.

אויפ׳ן יאַפּאַניש־כינעזישען שלאַכט־פעלד, איז די ערשטע געפאַלען די פעלקער־ליגע.

מען דאַרף די ליגע נישט מעהר זוכען אין גענף נאָר דאָרט, אויפ׳ן יאַפּאַניש־כינעזישען שלאַכט־פעלד.

דאָרט ליגט זי נעבעך, די פעלקער־ליגע, מיט אויסגעצויגענע קאָפּיטעס.

לעצטע נייעס

ווי מ׳שמועסט האָט די שטאָט בראַטיסלאַוו באַמינירט דעם פינאַנץ־מיניסטער יאַן פילסודסקי, אַלס איהר עהרען־בירגער.

כמעט א פּאַראַדאָקס

קינד: טאַטעשי, וואָס איז דאָס דער וויטער מזרח?

פאָטער: דאָס ווייסען, זוהנדעלע, וויימע לענדער, וואו מ׳איז געקומען צו אַ נאָהענטען קאָנטאַקט צום אַלגעמיינעם שלום.

קיין מלחמה וועט נישט זיין!

די פעלקער־ליגע וועט נישט לאָזען

(דעפּעשע צוגעשיקט צום קונדס)

טאָקיאָ, (טעלעגראַפיש כמעט פון „פּאַט"). אויף דער געהיימער זיצונג פון יאַפּאַנישען מי־ניסטאָרען־קאַבינעט, איז בעהאַנדעלט געוואָרען די פראַגע, וועגען ערקלערען כינע קריג, צוליב דעם, וואָס די כינעזער טראָגען לאַנגע בעזעל און האָבען אַטשיסקעס אויף די פיס, און אויך צוליב די צערעמאָניעס, וואָס זיי מאַכען ביים אָפּגעבען די פערנומענע שטעט אין מאַנדזשוריע. די פעלקער־ליגע האָפט, אָבער, אַז צו קיין קריג וועט נישט קומען, און דער איצטיגער צושטאַנד פון ברודער־ליכען צוזאַמענלעבען, וועט נאָך אָפּהאַלטען לאַנגע יאָהרען.

גאַנדיס צרות

שטאָט די קאָזע — קאָזלעס

באָמביי, (ספּ. צום „קונדס", צוגעשיקט פון אונזער לענטשיצער קאָרעספּאָנדענט). פון מאָסגעבענדע קוועלען דערוויס איך מיך, אַז דער וויצע־קעניג פון אינדיען, ווענדט אָן געגען גאַנדהין אַ שטרענגע טורמע־דיסציפּלין. זיין געליבטע קאָזע איז אויסגעטויטש געוואָרען — אויף קאָזלעס. די אויפרעגונג אין אינדיען איז אין לשער.

היטלער אויף פּורישקעוויטש׳ס קבר

בערלין, (לעצטע נאַכט־דעפּעשע). אַראָלף היטלער איז היינט אַרויסגעפאָהרען קיין רוסלאַנד.

ווי אייער קאָרעספּאָנדענט דערוואוסט זיך, איז היטלער פאַר די וואַהלען געפאָהרען אויף קברי־אבות צו פּורישקעווישען. ער וועט דאָרט פּערגי־סען טרעהרען, אַז דער זכות פון זיין הייליגען רבי׳ן, פּורישקעוויטש זאָל איהם ביישטעהען אין זיין קאַמף מיט די ייִדען.

שאַנכיי פערנומען — פון וועמען?

63־טער פּראָטעסט פון כינע צו דער פעלקער־ליגע

שאַנכאַי, (טאַס) שאַנכאַי איז פערנומען מ־ווייסט נאָר נישט פון וועמען: פון די כינעזער, צי פון די יאַפּאַנער. די כינעזישע רעגירונג האָט היינט אַרויסגעשיקט דעם 63־טען פּראָטעסט צו דער פעלקער־ליגע.

—=[:O:]=—

דער בעליידיגטער מאַן

אונטערגעהערטער געשפרעך בעת א „פּול טשאַרני"

ביי אַ „פּול טשאַרני" זיצען צוויי פּשיאַטשע־לעס, פרעגט איינער דעם אַנדערען:

— זאָג מיר, העניעק, דו ביזט דאָך עפּעס אַנ׳אַלטער ווייבער־קענער, וויל איך דיך עפּעס פרעגען.

— נו, לאָמיך הערען.

— מיין ווייב איז נעכטען געגאַנגען בעגלייטען איהרען אַ קוזין צו דער קאַלישער באַהן אַרום 5 פאַרנאַכט צום צוג, וואָס געהט אָפּ 6 אָוונד, און אַהיימגעקומען איז זי 2 ביינאַכט.

— וואָס איז, ס׳איז מיט איהר חלילה געשעהען אַ צופאַל?

— ניין, זי האָט געזאָגט, אַז זי האָט געוואָלט זעהען דעם קוזין", וואָס געהט אַ דורך 1 ביינאַכט, האָט זי געוואַרט ביז ער איז אַדורכגעגאַנגען.

— הער, בעניעק, אָדער דיין ווייב איז אַ נאַר, אָדער זי פּעראַט דיך.

— העניעק! זאָלסט דיך רעכענען מיט די ווערטער! מיין ווייב איז אַ נאַר?!..

ווען נישט די באַהן...

פון ב. קאַוונעדס מעשהלעך

מ. שהלע נום. 1

זיפצט מיין ברודער:

ווען נישט די באַהן, וואָלט מיר ס׳שטעטעל געפעלען, אַ שעהנע שטאָט, אַ פיינע שטאָט, נאָר די באַהן קוילעט עס אוועק. ווען איך וואָלט געהאַט אַ דעה, זאָגט ער, וואָלט איך אָפּגעשאַפט אַלע באַהנען.

וועט איהר דאָך פרעגען, פאַרוואָס איז מיין ברודער אַזוי אין כעס אויף דער באַהן? וועל איך זאָגען.

מיין ברודער, דאַרפט איהר וויסען, איז עלטער פאַר מיר מיט פינף יאָהר. און וועגען פרומקייט איז אָפּגערעדט. ער אַליין איז מעהר פרום ווי אַכט אַנדערע ברידער אין איינעם. ער היט אָפּ אַלע זעקס הונדערט דריי־און־צוואַנציג מצוות, און עס פעהלט איהם וואָס ער איז נישט אַ פּאָר הונדערט מעהר, און אַ חסיד איז ער אַ פערברענטער.

אין דערהיים איז ער געוועזען אַ מלמד און שטאַרבען פאַר הונגער.

דערנאָך האָט אויסגעבראָכען די מלחמה האָב איך איהם אַריבערגעבראַכט אַהער צו אונז.

אַהיים געבראַכט דעם ברודער, האָט מען איהם באַלד געמאַכט אַ באָד, דערנאָך האָב איך איהם געגעבען אַ ווייס העמד מיט אַ קאָלנער און שיך און זאָקען און אַז ער איז געווען אָנגעטון, האָט ער אויסגעזעהען ווי גראַף פּאָטאָצקי.

מיין פרוי האָט איהם אַ קלאַפּ געטון איבער דער דאַרער פּלייצע, מעשה גוטער ברודער און איהם געפרעגט: נו, שוואָגער, ווי געפעלט דיר עפּעס לאָדז? איאָ, אַ פיינע שטאָט?

— זעהר אַ פיינע! — האָט ער געענטפערט — און געשמייכעלט מיט אַ פרומען שמייכעל.

מיין פרוי האָט איהם גענומען אונטער איהר שוץ. זי איז געוואָרען זיין וועג ווייזער... און ער האָט זיך אונטערגעגעבען... וואָס זי האָט געהייסען האָט ער געפאָלגט, צוערשט האָט זי איהם געהייסען קורצער מאַכען די ...

— פערהאַן ביי אונז גרויסע רבנים און חזנים אין די סינאַגאָגעס וואָס האָבען נישט קיין בערד. אַפילו פּראָפעסאָר ווייצמאַן, דער פיהרער פון די ציוניסטען האָט אויך אַ קליין בערדעל.

דערנאָך האָט איהם די פרוי מיינע געפיהרט אין קינעמאַטאָגראַף. ער איז געווען אויסער זיך, ער האָט עס גאָרנישט געקענט בעגרייפען, אַזוי לעבעדיג, אַזוי נאַטירליך!

קורץ: ער איז געוואָרען אַזאַ פּאַטריאָט פון קינאָס, אַז ער איז שוין אַליין געגאַנגען. און איינמאָל האָט פּאַסירט אַז ער איז אַהיים געקומען האַלב צוועלף ביי נאַכט.

אַז מיין פרוי האָט איהם געפרעגט אַלעמאָל ווער איז געקומען אַזוי שפּעט. האָט ער געענטפערט, אַז עס איז איהם זעהר געפעלען דאָס בילד. האָט ער עס געזעהען צוויי מאָל. דער עיקר איז איהם געפעלען דער סוף. נאָר וואָס זשע הען, די באַהן הרגעט עס אוועק, ווען נישט די באַהן וואָלט עס געווען אינ־טערעסאַנט, זעהר אינטערעסאַנט.

אויף מאָרגען איז מיין פרוי געגאַנגען זעהען דאָס זעלבע בילד און אויסגעפינען וואָס מיין ברודער איז אַזוינס געפעלען און פאַרוואָס ער איז אַזוי אין כעס אויף דער באַהן...

די ערשטע לעקציע

ער לערנט זיך ווערן א כלל־טוער

פון דער לעצטער סיים־זיצונג

רכילות פון די סיים־קולוארען

אין צוזאַמענהאַנג מיט די פיל אויסבעסערונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען צום נייעם שול־אוסטאַוו, האָט איינער פון די אָפּאָזיציע־דעפּוטאַטען זיך געווענדעט צו אַ דעפּוטאַט פון ב. ב.:

— מ׳האָט אייך געמאַכט אַזוי פיל אויסבעסערונגען, טאָ, גיט זשע אַכטונג, איהר זאָלט נישט אַמאָל פערבלייבען אויף נאָך אַ יאָהר!..

לייזערל לעקך־בעקער חידושט זיך

זיין וויזיט אין דער צענטראַל־באַהן

לייזערל, דער לעקיך־בעקער, האָט געדאַרפט פאָהרען אויף אַ חתונה קיין וואַרשאַ. פאַר׳ן אַוועקפאָהרען איז ער געגאַנגען אין צענטראַל־באַהן.

— איהר וועט מוזען וואַרטען — האָט מען איהם אין דער באַהן ערקלערט — אַלע קאַבינעס זענען פערנומען.

— אוי, וואַ, — האָט זיך לייזערל געוואונדערט — כ׳האָב גאָרנישט געוואוסט, אַז אַזוי פיל מענשען פאָהרען אויף חתונות קיין וואַרשאַ.

כינעזער

קינדער איז די וויגען רעדען וועגען דער מלחמה

יאָסעלע: זאָגט מיר, מאָטעלע, די כינעזער זענען אַ ציוויליזירט פאָלק?

מאָטעלע: ניין. ז ייזענען נאָך האַלב ווילד.

יאָסעלע: וועלכע העלפט איז ביי זיי ווילד?

יונה ווילקער זאגט אזוי:

לאדזער פילאזאפיע

דאָס, וואָס איז געווען, און איז נישט איצטער ווער׳ט נישט פערשריבען אין אוטאַדלאָשטש־רעגיס־טער.

* * *

אַ גוט דערצויגענער מענש, לעבט מיט דער קאַכאַנקע, און שטאַרבט מיט׳ן ווייב.

געגענזייטיגע ווינשאוואניעס

אונטערגעהערט אויפ׳ן אַלטען מארק

בעטלער (צו אַ גביר): פאַניע לעבען, האָט רחמנות אויף אַ קאַליקע, העלפט אַרויס מיט אַ נדבה.

גביר: זאָל אייך גאָט געבען הילף.

בעטלער: און אייך די פּאָגאָטאָוויע.

בעטלער: גיט אויף אַ שטיקעל ברויט.

דורכגעהער: אפשר אויף בראָנפען?

בעטלער: אויף בראָנפען האָב איך שוין, ס׳פעהלט מיר נאָך אויף צובייס.

—=:)O(:=—

און אָט וואָס זי האָט מיר איבערגעגעבען: צום סוף טוט זיך אַ מיידעל אויס די קליידער אַריינצוגעהען אין טייך זיך באָדען, און ווען זי דאַרף אַרונטערוואַרפען פון זיך דאָס לעצטע קליידעל — פונקט דאַן פליהט פערביי די באַהן. איז מיין ברודער געזעסען אַזוי לאַנג ביז דאָס זעלבע בילד איז ווי־דער פאָרגעקומען, און ביים צווייטען מאָל איז ווי־דער די זעלבע באַהן דורכגעלאָפען... און ער האָט געמיינט, אַז ביים צווייטען מאָל וועט זיך די באַהן פערשפּעטיגען... הערפאַר איז ער עס אַהיים געקומען אַזוי שפּעט....

קורץ: ווען נישט די באַהן, וואָלט אונזער שטעטעל געווען אַ פיינע שטאָט — אַזוי זאָגט מיין ברודער.

א דירה מיט אפּטרעט־געלד

מעשהלע נום. 2

הלל וואוינט אין אַ דירה, איז זי אַ מציאה אַ טויזענדער, אַז מען זאָל אין איהר נישט וואוינען.

ווען מ׳זאָל פרעגען הלל׳ס שטובען אויב זיי האָבען שוין געזעהען די זון, וואָלטען זיי אייך אָנ־געקוקט ווי משוגע, חי איינער רעדט: מיר הערען ס׳ערשטע מאָל, אַז ס׳איז דאָ אַ זון אויף דער וועלט.

הלל מיט׳ן בני בית ליידען פון ריומאַטיזם און פון אַטרעטיזם, אָבער אַרויסציהען וויל ער נישט.

מיט איינמאָל: אַ שמחה, אַ גדולה, הלל׳ס ווייב שפּרינגט אַקעגען איהר מאַן מיט שמחה: — ווייסט הלל? ס׳איז דאָ געווען אַ מעקלער און וויל אונז געבען אַ מטמון אָפּטרעט־געלד.

— כ׳האַלט נישט דערפון, זאָגט הלל. אַרויס־ציהען וויל איך נישט.

— הלל! דער מעקלער חלש׳ט. ער וועט געבען 100 דאָלאַר אָפּטרעט־געלד. ר׳עט געבען צוויי, ר׳עט געבען דריי, הלל! מ׳עמער אַלע בלינד ווע־רען, לאָם ווערען. האָסט נישט קיין רחמנות אויף זיך, אויף מיר, אויף די קינדער?

גרינבוים׳ס רע׳עט העלפען עפּעס? אַזוי האָט געהאָלפען דער הלל׳אָוועס רייד. הלל שטעהט שטאַהל און אייזען, ער ציהט זיך נישט אַרויס.

ווער׳ט די זאַך אויפפאַלענד. בלייבט אַז מ׳זאָל די זאַך אויספאָרשען, פאַרוואָס הלל וויל נישט ציהען.

און אָט וואָס מ׳האָט געפונען: קעגענאיבער הלל׳ס עס־צימער געפינט זיך דאָס שלאָפצימער פון דעם צווייטען שכן. און דער צווייטער שכן האָט אַ ווייב, האָט דאָס ווייב אַ טבע, אַז זי לעגט זיך שלאָפען יעדען אָוונד און זי הויבט זיך אויף יעדען פריהמאָרגען. און מחמת זי שלאָפט נישט אין אָנגעטועכץ איז דאָס פאַר הלל׳ן אַ גאַנץ „עסק". ביי דעם פענסטער פון זיין עס־צימער האָט ער טאַקע איינגעאָרדנט אַ גאַנץ אָבסערוואַטאָריום און אַזוי זיצט דער „געלעהרטער" און שטודירט פלייסיג אַנאַטאָמיע...

אויסגעפונען די געשיכטע איז מען געלאָפען צו דעם שכנ׳ס ווייבעל און מ׳האָט איהר ערקלערט: צוליב אייך וועלען פינף מענשען בלינד ווערען און לאָם ווערען. אָדער ציהט אַרויס פון דאַנען, אָדער פערהענגט דאָס פענסטער.

האָט זי אָנגענומען די צווייטע [illegible] צוגע־מאַכט אַ פאָרהענגעל.

אַז הלל האָט געזעהען דאָס פאָרהענגעל האָט ער אַ זאָג געטון צו זיין פרוי:

חוה, זונטאָג געהען מיר זוכען א דירה!

די „מדברים" און רמב״ם׳ס קריטיק אויף זיי

(פון רמב״ם׳ס לעבען און שאַפען)

פון ה. קרוגער

אין ע־טען חלק מורה נבוכים (פרק ע״א) גיט דער רמב״ם אַן איבערבליק איבער דער היסטאָריע פון רעליגיאָנס פילאָזאָפיע אומגעפעהר אַזוי:

אין אַמאָליגע צייטען האָבען יודען פערמאָגט די אמת׳ע פילאָזאָפיע, און דעם ריכטיגען מיין פון אַלע מצות און אַזהרות, נישט בלויז מצד קבלה. נאָר אַזוי מיט די אַלע שכל׳ען, אַזוי ווי די גרויסע פילאָזאָפיע פון אונזער צייט. אָבער שפּעטער איז געבליבען נאָר דער פסוק אַליין, די פילאָזאָפישע שכל׳ען זענען פערלאָרען געגאַנגען: 1) מחמת׳ן גלות וואָס האָט פערטונקעלט דעם שכל דורך די שטענדיגע רדיפות און צרות. 2) מחמת דער לימוד גופא וואָס געהער צום סוג „סתרי תורה" וואָס נאָר איינצעלנע האָבען געמעגט לערנען. 3) די לאַנגע צייט פון דאַמאָלסט ביז איצט. ווען די לערנער זענען פערקלענערט געוואָרען, ביז מען האָט עס אינגאַנצען אויפגעהערט צו לערנען, די פילאָזאָפיע איז געבליבען אין גריכענלאַנד.

ווען דער איסלאַם האָט פון די צושפּרייטע נאָמאַדען שבטים איין גרויסען אַראַבישען פאָלק געמאַכט, וועלכער האָט שפּעטער איינגענומען אַ האַלבע וועלט און געבילדעט אַ פעראייניגטען קאַליפאַט אונטער דער רעליגיעזער איבערהערשאַפט פון קאָראַן, איז באַגדאַד געוואָרען די „אַטהענס פון מיטעלאַלטער". אַהין האָט מען איינגעלאַדענט די קריסטליכע סירישע געלערנטע, און דורך זיי איז דאָס אַראַבישע פאָלק בעקאַנט געוואָרען מיט דער רייכער ירושה וואָס די אַלטע גריכען האָבען איבערגעלאָזען אויפ׳ן געביט פון פילאָזאָפיע און וויסענשאַפט.

גאַנץ גיך איז דאָס אַראַבישע פאָלק געוואָרען דער צענטער פון חכמה. אָבער צוזאַמען דערמיט האָט זיך אין די געבילדעטע קרייזען גענומען פיהלען אַ שאַרפער ווידערשפּרוך צווישען די ריין־וויסענשאַפטליכע בעגריפען, פעסט־בעגרינדעטע כללים פון פילאָזאָפיע, און די רעליגיעזע אַנשויאונגען וואָס געפינען זיך אין קאָראַן, דער קאָראַן מיט זיין בילדליכער שפּראַך, כאַראַקטעריסטיש פאַר׳ן אָריענטאַל רעדט אָפט וועגען דעם־וועלט בעשעפער אַנטראָפּאָמאָרפיסטיש מליצה׳דיג, ווי ער זאָל זיין אַ פשוט׳ער בשר ודם: וועגען גאָט׳ס פיס, הענט, נאָז; גאָט לאַכט, ער איז ברוגז, אין כעס, א. ד. ג. פילאָזאָפיע קען דערויף נישט מסכים זיין, אָבער דער קאָראַן איז דאָך און מוז דאָך זיין אמת... יעדער מאַכמעדאַנער מוז דאָך גלויבען אַז דער קאָראַן איז געשריבען געוואָרען מיט רוח הקודש, אַז ער איז אמת און דער נביא איז אמת — בכדי זיך אַרויסהעלפען פון דער דאָזיגער סתירה האָט יעדער פילאָזאָפיש געבילדעטער און גלויביגער מוסולמענער געמוזט זוכען אַן אויסוועג, זעהען צו פערענטפערן, צו מאַכען אַ פשרה צווישען גלויבען און דעם פרייען פאָרשער געדאַנק.

אָט דער דרוק האָט גורם געווען, וואָס שוין אין 9-טען יאָהרהונדערט האָט ביי אַראַבער געבליט אַ רעליגיעז פילאָזאָפישע שולע אונטער׳ן נאָמען „קאַלאַם" (העברעאישע בעדייטונג פון „מימרא" אָדער „מאַמר"). איהר אויפגאַבע איז געווען צו שיצען און פערענטפערן די עקרי הדת געגען דעם לאָגישען פועל יוצא פון פילאָזאָפישער חקירה; צווישען די פערטרעטער פון דער דאָזיגער שולע וואָס האָבען געטראָגען דעם נאָמען מוטאַקאַלימון (לעהרער פון גאָט׳ס וואָרט) איז מיט דער צייט פאָרגעקומען אַ שפּאַלטונג און עס האָט זיך אָפּגעטיילט אַ כתה פרייער דענקער „מאַטאַזאַלימון" (מעת זלה). זיי האָבען געלייקענט אין מוסולמאַנישען פאַטאַליזם, דאָס הייסט, אַז יעדער מענש איז געצוואונגען פון הימעל אין זיינע מעשים סיי גוטע סיי שלעכטע. די לעצטע זענען געווען אַ העכער פון „בחירה"־געדאַנק ד. ה. אַז יעדער מענש איז פריי צו טון מצות און עבירות, דערפאַר קען זיך אויסמאָהלען שטראָף און בעלוינונג אויף יענער וועלט.

דער „קאַלאַם", די מוטאַקאַלימון און מאַטאַזאַלימון האָבען אויסגעאַרבייט אַ גאַנצען סיסטעם פון אַ רעליגיעז פילאָזאָפישער לעהרע. אין דעם רמב״ם׳ס מורה נבוכים ווערען זיי גערופען אונטער דעם איין נאָמען „מדברים".

דער רמב״ם האַלט זעהר ווייניג פון די מדברים מיט זייער פילאָזאָפיע, און ביי יעדער געלעגענהייט בעקעמפט ער זיי. ער מיינט, אַז די ערשטע מדברים, סיי די גריכיש קריסטליכע סיי די מוסלמאַנישע האָבען זיך נישט גערעכענט אין זייער פילאָזאָפיע מיט דעם וואָס עס איז, נאָר זיי האָבען זיך געקליגט אויס צוגעפינען ווי עס דאַרף זיין, כדי עס זאָל שטימען מיט זייער פאָראויס בעשטימטער מיינונג. זיי האָבען נישט געבויט די טעאָריע לויט די פאַקטען, נאָר פערדרעהט די פאַקטען כדי עס זאָל שטימען מיט זייער טעאָריע. דער פועל יוצא איז, דאָס זיי האָבען גענומען פון דער פילאָזאָפיע און לאָגיק יענע שכל׳ען וואָס פּאַסען זיך צו זייער אמונה, אָדער לכל הפחות נישט אין געגענזאַץ צו איהר, פערוואַרפענדיג די איבעריגע וואָס זענען אין געגענזאַץ. זיי, די מדברים, האָבען אַלעמען און אפילו זיך אַליין געוואָלט איינרעדען, אַז זייערע מסקנות זענען נישט בעאיינפלוסט פון רעליגיעזע איבערצייגונגען. אָבער דער וואָס לערנט זייערע ספרים זעהט דעם שקר פון דער בעהויפטונג: אומבעוואוסט פאַר זיך אַליין האָבען זיי אָנגענומען דאָס וואָס עס האָט זיך געפּאַסט פאַר זייער אמונה און פערוואָרפען דאָס וואָס עס האָט זיך נישט געפּאַסט.

די מדברים האָבען לויט זיין מיינונג צונויפגעמישט אַריסטאָטעלס פילאָזאָפיע מיט די שפּעטערדיגע אויסטייטשונגען, מיינענדיג אַז אַלסדינג קומט פון איהם. די אַראַבער האָבען אַליין נישט געקראָגען אין דער איבערזעצונג די ריין אַריסטאָטעלישע פילאָזאָפיע (וואָס איז לויט זיין מיינונג דאָס לעצטע וואָרט פון אמת בנוגע אונזער וועלט; „למטה מגלגל ירח") וואָס די קריסטליכע גריכען און סידיאַנער האָבען זיי איבערגעגעבען. דער אמת איז טאַקע אַזוי: אין דער איבערזעצונג זענען אַריינגעקומען אַריסטאָטעלעס פילאָזאָפיע געמישט מיט פּלאַטאָנ׳ס און אפילו מיט פּיטאַגאָראַסעס לעהרען, אפילו זיינע גרעסטע צוויי מפרשים: אבן־ראשד און אבן־סינה זענען נישט ריין דערפון.

די יודישע פילאָזאָפען פון רבנו סעדיה גאון ביז זיין צייט בענוצען זיך מיט די זעלבע בעווייזען בנוגע מציאות ה׳, אחדות הבורא און אַנדערע עיקרים דערפאַר האַלט ער פון זיי אויך גאַנץ ווייניג, מעגליך אַז דאָס איז די סבה וואָס ער דערמאָנט זייערע נעמען אפילו נישט, מיט דער אויסנאַהם פון די „אַנדאַלוזיער", אַ פילאָזאָפישער סיסטעם, וואָהרשיינליך וואָס שטאַמט פון זיין פאָרגעהער, רב אברהם בן דאַוד, מחבר פון אמונה רמה, און דער ערשטער אַריסטאָטעליאַנער ביי יודען אין געגענזאַץ צו די פריהערדיגע, ווי ר׳ שלמה בן גבירול, און אַנדערע, וואָס האָבען זיך געהאַלטען אָן פּלאַטאָנס שיטה.

„די גאַנצע פילאָזאָפיע פון די מדברים, זייערע בעווייזען און אַרגומענטען, זענען אפשר אָנגעפּאַסט פאַר מענשען וואָס ווייסען נישט דעם אונטערשייד צווישען דעם לאָגישען אַרט־דענקען געגרינדעט אויף פאַקטען, און פוסטע סאָפיזמען".

יודישע דינים וואַקסען פון יודישן לעבען

פון ש. ראָזענפעלד

— 2 —

אין דער משנה (אין ברכות פרק ו׳, משנה א׳)) לערנען מיר: אַז ער האָט אַ ברכה געמאַכט אויפ׳ן ברויט, איז ער פטור פון צו מאַכען אַ ברכה אויף דער צושפּייז. אָבער, אַז ער האָט אַ ברכה געמאַכט אויף דער צושפּייז, איז ער נישט פטור פון צו מאַכען אַ ברכה אויפ׳ן ברויט. און די בית־שמאי זאָגען, אַז ער האָט אַ ברכה געמאַכט אויפ׳ן ברויט, איז ער נאָך נישט פטור פון קיין ברכה, אפילו אויף קיין טאָפּ־געריכט.

דער חילוק צווישען די צוויי מיינונגען, זאָגט דער אויטאָר, נעהמט זיך דערפון, וואָס דער ערשטער האָט אין זינען דעם אָרימאַן, און ביים אָרימאַן איז דער עיקר סעודה, דאָס ברויט. דערפאַר, קוים, האָט ער אַ ברכה געמאַכט אויפ׳ן עיקר, אויפ׳ן ברויט, גילט שוין די ברכה אויף דער גאַנצער סעודה, און דאַרף שוין מעהר אויף קיין שום צושפּייז קיין ברכה נישט מאַכען. די בית־שמאי האָבען אָבער אין זינען דעם גביר און דעם וואוילהאָבענדען. ביי זיי, וואָס עסען אויך פלייש און פיש און אַנדערע געריכטען, ביי זיי איז דאָס ברויט נישט דער עיקר־סעודה. דערפאַר, אַז זיי האָבען אַ ברכה געמאַכט אויפ׳ן ברויט, וואָס איז זיי נישט דער עיקר אין דער סעודה. זענען זיי מיט דער ברכה נישט יוצא פאַר קיין אַנדערע געריכטען. און אפילו נישט קיין „טאָפּ־געריכט" — ווי די בית־שמאי דריקען זיך אויס. אַזוינע ביישפּילען ברענגט דער אויטאָר פיל. איך וועל זיך בעגנוגענען בלויז מיט אַ פּאָר.

קימעל — זאָגען די בית־שמאי, אַז דאָס איז קיין מאכל נישט, סיי בנוגע אָננעהמען טומאה, סיי בנוגע אָפּנעהמען פון איהם מעשר. און בית־הלל זאָגען, אַז אין ביידע פרטים איז קימעל געגליכען צו אַנדערע עסען־זאַכען. די מיינונגס־פערשידענהייט נעהמט זיך דאָ דערפון, וואָס בית־הלל האָט אין זינען די אָרימעלייט. און אָרימעלייט מישען אַריין פיל שוואַרצען־קימעל אין ברויט, וואָס מאַכט זיי אויס ברויט ביליגער. דערפאַר קוקען אויף איהם בית־הלל, ווי אויף אַ מאכל, אָבער גבירים מיידען־אויס דעם קימעל, דערפאַר איז ער פאַר די בית־שמאי אין קיין פרט קיין מאכל נישט.

אָדער די איביג אומצייטיגע ווייַנטרויבען און איילבירטען, וואָס טויגען קיינמאָל נישט צום עסען, און דער בוימעל און דער ווייַן, וואָס ווערט געמאַכט פון זיי, טויג לחלוטין נישט צום עסען און נישט צום טרינקען פאַר קיינעם נישט. זאָגען די בית־הלל, אַז זיי, בנוגע טומאה־אָננעהמען, סיי בנוגע מעשר־אָפּנעהמען, ווערען זיי נישט גערעכענט פאַר קיין עסען־זאַך, און די בית־שמאי זאָגען, אַז אין ביידע פרטים זענען די איביג אומצייטיגע פּרוכטען (פּריצי זיתים וענבים) געגליכען צו רעגעלע עסענוואַרג. פאַרוואָס? ווייל עסען און טרינקען קאָן מען טאַקע נישט דעם ווייַן און דעם בוימעל פון יענע שלעכטע פירות, אָבער שמירען זיך (ווי דער שטייגער איז אַמאָל געווען) קאָן מען מיט׳ן ווייַן און מיט׳ן בוימעל זייערען. איז פאַר בית־הלל האָט דאָס שמירען־זיך קיין ווערט נישט, ווייל אָרימעלייט פעהלען וויכטיגערע זאַכען, ווי שמירען־זיך, דערפאַר זענען זיי קיין פירות נישט און גאָרנישט. אָבער גבירים שמירען זיך יאָ, שמירען זיך פיל, דערפאַר האָבען פאַר זיי די דאָזיגע פּרוכטען יאָ אַ ווערט, דערום זאָגען די בית־שמאי, אַז סיי בנוגע טומאה, סיי בנוגע מעשר, זענען זיי געגליכען צו יעדער אַנדער עסענוואַרג.

און נאָך איין־איינציגען ביישפּיל דערפון, ווי די הלכה בעלייכט די לעבענס־בעדינגונגען און לעבענס־בעדערפענישען פון יענע אַמאָליגע יאָהרען.

אַ ליילאַך. זאָגען די בית־שמאי איז פטור פון ציצית אויף זיינע פיר עקען. און בית־הלל זאָגען מ׳דאַרף אין איהם יאָ איינמאַכען ציצית. אַלע — סיי בית־שמאי און סיי בית־הלל, האַלטען מיט דער מיינונג, אַז נאַכט־וועש (כסות־לילה) איז פטור פון ציצית. אָבער.... די בית־הלל האָבען געקענט די שוואַכע לעבענס־בעדינגונגען פונ׳ם אָרימאַן. און ביי איהם טרעפט עס זעהר אָפט, אַז דאָסזעלביגע שטיק לייוואַנט דינט איהם ביי־נאַכט פאַר אַ ליילעך און ביי־טאָג פאַר א מלבוש. אין וועלכען ער הילט זיך: איז כדי דער אָרימאַן זאָל אויך האָבען די געלעגענהייט צו טראָגען ציצית, האָבען די בית־הלל געפּסקנ׳ט, אַז אַ ליילעך דאַרף יאָ האָבען ציצית. אָבער די בית־שמאי האָבען אין זינען געהאַט גבירים. נו, גבירים האָבען נאַכט־וועש בעזונדערע, און טאָג־הילעס ווידער בעזונדערע. דערפאַר האָבען זיי געפּסק׳ענט, אַז אַ ליילעך, וואָס ס׳ניצט צו נאַכט־שלאָף, דאַרף קיין ציצית נישט האָבען.

ס׳וואָלט נאָך כדאי געווען צו ברענגען אַ פּאָר ביישפּילען פון די מאָראַלישע, אָדער גייסטיגע פאַקטאָרען, וואָס שפּילען זיך אָפּ אין פערשידענע הלכות. אָבער דער בעגרענעצטער פּלאַץ, וואָס איז בעשטימט פאַר אַ נאָטיץ, ערלויבט נישט נאָך לענגער צו ציטירען די איינגלייכטענדע שטעלען פון דעם בעשריבענעם ווערק.

און איצט אַ פּאָר קליינע בעמערקונגען.

דער געעהרטער אויטאָר אנערקענט נישט די שיטה, וואָס זוכט אויסצוגעפינען אַן איינהייטליכען ריכט־שנור אין די מיינונגען, וואָס די „חכמי התלמוד" האָבען אַרויסגעזאָגט ביי פערשידענע געלעגענהייטען. די דאָזיגע מעטאָדע ווערט אָנגערופען: „לשיטתיה", אָדער „לשיטתו" און ער האַלט נישט פון פּלפּול, זאָגט ער, און האַלט אויך נישט פון דער מעטאָדע פון „לשיטתו". איז ערשטענס, דער „לשיטתו" נישט אייגענטימליך דווקא פאַר מפלפלים. אפילו פשט־מענשען אין [illegible] בענוצען זיך מיט דער [illegible], גענוג אָנצורופען אַזאַ איינעם כאָטש, ווי אייזיק הירש ווייס. און צווייטענס, בענוצט זיך דאָך ה׳ ל. גינצבורג אַליין אויך מיט׳ן „לשיטתו". וואָרום פּרינציפּיעל איז דאָך קיין חילוק נישט, צי די ריכט־שנור איז דאָס שטענדיגע אין זינען האָבען די [illegible]־בעדערפענישען פון אַ בעשטימטען שיכט אין דער געזעלשאַפט, אָדער אַן אַנדער נייגונג פונ׳ם מענשען, וואָס איז בולט אין אַלע אַרויסגעזאָגטע מיינונגען זיינע.

צווייטענס, ווייל דער געעהרטער אויטאָר איז איבערצייגט, אַז די בית־הלל האָבען זיך נישט פיל אָפּגעשיידט פון די בית־שמאי אין דרש׳ענען די תורה, לויט די זיבען כללים (אָדער מידות)), וואָס הלל האָט פעסטגעשטעלט, און אַז פּרינציפּיעל האָבען זיך ביידע גלייך פערהאַלטען צום דרש׳ענען פסוקים (קיין חילוקי נישט, צי ס׳האָט געווירקט אויף די מחלוקות צווישען זיי, צי נישט).

אָבער גאַנץ גלייך איז עס דאָך נישט. שוין דערפאַר נישט, ווייל הלל האָט געלייגט מעהר געוויכט אויף דער דרשה, און שמאי — אויף דער טראַדיציע. דאָס האָט זיך גענומען דערפון, וואָס שמאי איז געוואַקסען אין ארץ־ישראל, וואו אַלע טראַדיציעס האָבען געלעבט, און די „קבלות" האָבען זיך אויף אַ נאַטירליכען אופן ענטוויקעלט. ביים לערנען האָט מען קיין פיל קאָפּ־שטיק נישט געדאַרפט אָנווענדען. אָבער נישט אַזוי אין בבל. דאָ איז דאָס יודישקייט געווען אָפּגעריסען פון באָדען. און דאָס יודישע לעבען אין בבל איז געווען אַנדערש ווי דאָס יודישע לעבען אין יודישען לאַנד. און דאָס לעבען אין בבל האָט אַרויסגערוקט אַזוינע פּראָבלעמען, פון וועלכען מ׳האָט אין ארץ־ישראל נישט געוואוסט. און פון דאָרט האָט מען פאַר זיי קיין ענטשיידונג נישט געקאָנט דערוואַרטען. אויפ׳ן אָרט אין בבל האָט מען געמוזט געפינען דעם בעשייד. דער בעשייד האָט אָבער געמוזט שטימען מיט׳ן גייסט פון דער יודישקייט, וואָס האָט געלעבט אין ארץ־ישראל. דאָס האָט מען געקאָנט דערגרייכען נאָר דורך פערגלייכען איין פאַל צום צווייטען, איין וואָרט צום אַנדערען און אויסבערענגען יעדען נייעם בעשייד פון אַ פסוק אין דער תורה. און אין דעם פרט פון פערגלייכען און אויסבערענען האָט זיך הלל אויסגעצייכענט פון אַלע אַנדערע אין זיין צייט, סיי אין בבל און סיי אין ארץ־ישראל. דערפאַר איז איהם דער דאָזיגער שטייגער לערנען אַזוי טייער געווען און האָט געזוכט איהם צו פערווענדען און דורך איהם דווקא בעווייזען דאָס, וואָס מ׳האָט אין פאָלק געוואוסט לויט טראַדיציע.

עס איז בעקאַנט די געשיכטע מיט די „בני־בתירא", וואָס האָבען געפרעגט ביי הלל׳ן דעם דין וועגען קרבן־פסח, ווען ס׳קומט אויס שבת ערב־פסח. ער האָט געענטפערט, אָבער די ריכטיגקייט פון זיין ענטפער האָט ער אויסגעפירט פון אַ פסוק, לויט זיינע כללים. אַ גאַנצען טאָג האָט ער געהאַלטען אין איין אויסדרינגען, און דער עולם האָט עס נישט אָנגענומען. ערשט ווען דער עולם האָט אָנגעהויבען זאָגען: „עט, פון אַ בבל׳ער קאָן דען אַרויסקומען עפּעס גוטס"? — ערשט דעמאָלט האָט ער זיי געזאָגט:

„איך שווער אייך, אַז איך האָב דאָס בקבלה פון שמעיה ואַבטליון"! דעמאָלט האָט זיך דער עולם בערוהיגט און, ווי מ׳זאָגט, איהם געטראָגען אויף די הענט.

ער האָט נישט אָנגעהויבען מיט דער קבלה פון שמעיה ואבטליון (ווי שמאי וואָלט, מסתמא, אין אַזאַ פאַל געטון) — ווייל איהם איז ליב געווען דער וועג פון „אָפּלערנען" און „אויסדרינגען" מעהר, ווי דער וועג פון קבלה און טראַדיציע. און דאָס איז ווייט נישט צופעליג, וואָס שמאי האָט אויך אַמאָל געדרש׳ענט אַ „גזירה שווה", אָדער וואָס שמעיה און אַבטליון זענען געווען גרויסע דרשנים. ווענדט זיך דאָך די מוזיק אָן טאָן, און דאָס לערנען — אָהן דעם. אויף וואָס איינער שטעלט דעם טראָפּ....

אָבער מיט די פּאָר בעמערקונגען. ווי אָהן זיי — זעלטען נאָר קאָן מען אָנטרעפען אַ קליין ספר׳ל, וואָס זאָל זיין אַזוי פולגעשטאָפּט מיט יודישען וויסען און יודישער וויסענשאַפט. ווי דאָס, פון וועלכען דאָ איז די רייד.

א קראַנץ פּערעל

פון דער איבערגעבליבענער זאַמלונג און בעאַרבייטונג

פון תלמוד און מדרש

פון אונזער פערשטאָרבענעם מיטאַרבייטער אברהם שלעזינגער

* * *

דער וואָס וויל מיט עקשנות דעם שטראָם פערהאַלטען, דער ווערט פערפלייצט פונ׳ם שטראָם, דער אָבער וואָס גיט זיך אונטער דעם שטראָם, דעם שאַדעט עס נישט.

(שבת קי״ט)

די זאַך וואָס האָט קיין בעדייטונג נישט, ווערט פון מענשען פערגעסען.

(סנהדרין כ״ט)

* * *

צו אַ זאַך וואָס דער מענש איז נישט פערפליכטעט געדענקט ער נישט.

(ב״ב ל״ט)

דאָס וואָס מען זאָגט יענעם אָפען, הייסט נישט קיין לשון הרע.

(ערכין ט״ז)

נאָר אַ געשפּרעך מיט אויפקלערונגען האָט אַ בעדייטונג.

(ירושלמי בראשית ט׳)

* * *

געוויקסען וואָס זענען פון דער נאַטור קליינגעוויקסיג, מאַכט דעם וואָס זייט זיי קליינגעוויקסיג

(ברכות מ״ד)

דער הונד, ווען ער איז הונגעריג קאָן ער עסען זיין אייגענע צואה.

(יומא צ״ב)

זאמד און שטיינער

מעדיצינישע בעמערקונגען

— פון —
דר. י. טען

צווישען די קראנקהייטען פון׳ם בלאז און פון די נירען נעהמט די שטיין־קראנקהייט אן א בכבודיגען פלאץ. זי איז שטארק פערברייטערט צווישען עולם. איז דאך טאקע די שאלה! פון וואנען נעהמען זיך שטיינער אין בלאז? און אט ווי אזוי מען קאן די שאלה פערענטפערען:

ס׳וואסער איז נישט פשוט וואסער און מעהר גארנישט. דער אורין, וואס ווערט פראדוצירט אין די נירען, פערמאגט א סך זאלצען. די זאלצען זענען צולאזען אין וואסער, אזוי אז מען קאן זיי נישט זעהן, אויסער, ווען מען אונטערזוכט זיי מיט פערשידענע כעמיקעלס. מאכט זיך אבער, אז ביי מאנכע מענשען ווערען די זאלצען נישט אויפגעלעזט ווי עס דארף צו זיין. זיי פאלען אויס ווי זאמד, וואס זעצט זיך אפ אויפ׳ן באדען פונ׳ם געפעס. די זאלצען רייצען דעם געוועב פון די נירען און צוריטשען די הויט און אט, ווען מען ליידט פון זאמד אין די נירען. דאס זאמד קאן זיין דינע און גרעבער, אפהענגיג הערפון, מיט וואס פאר א מין, מיר האבען צו טון. מאנכע פון זיי זענען שפיציג און עקיג און שניידען פשוט ווי מיט א בריטווע. די קליינע קערנדלעך קאנען ווערען גרעסער און שטארקער, און ביים דורכגעהען אויף דעם לאנגען וועג, וואס פיהרט פון די נירען צום בלאז פערורזאכען זיי שמערצען און נירען־קאליקען, און אויך בלוט בעווייזט זיך אמאל אין וואסער.

אבער זאמד בלייבט נישט תמיד זאמד. א קערענדעל און א קערענדעל, זיי וואקסען, ווערען גרעבער און גרעסער און פון א סך זאמד ווערט א שטיינדעל.

דאס שטיינדעל האט צוויי וועגען: אדער עס בלייבט ליגען אין נירען־בעקען, וואו עס וואקסט אלץ מעהר און ווערט א גרויסער שטיין. אדער דאס וואסער שווענקט דאס שטיינדעל אראפ פון די נירען אין בלאז אריין. אבער פון די נירען ביז צום בלאז איז א לאנגער וועג. דאס שטיינדעל גליטשט זיך אראפ דורך א לאנגען רעהר, וואו עס פערטשעפעט זיך און בלייבט שטעהן פאר א צייט. יעדער ריהר פון דעם שטיינדעל דורך דעם לאנגען, ענגען רעהר איז פערבונדען מיט גרויסע יסורים, ממש מען קאטשעט זיך פון שמערצען און מען קאן זיך קיין פלאץ נישט געפינען. אזעלכע אטאקעס קאנען זיין א סך — זיי חזר׳ען זיך איבער פון צייט צו צייט, ביז דער שטיין געהט אפ.

אבער נישט תמיד געהט דאס אפ אזוי גלאטיג. אמאל איז דער שטיין צו גרויס, אזוי אז ער קאן זיך נישט אראפגליטשען, אדער אפילו ווען דער שטיין איז נישט אזוי גרויס, קאן ער זיך אבער פערטשעפען אין די פאלדען ... וואנען עס איז שווער איהם צו בעוועגען. וואס עס זאל נישט זיין דער פאל, איז אבער אזא שטיין תמיד א געפאהר.

ס׳וואסער געהמט זיך צונויף אין נירען־בעקען און דריקט אויפ׳ן פיינעם נירען־געוועב, וואס ווערט צעצויגען און צושטערט.

אזא ניר ווערט מיט דער צייט פערוואנדעלט אין א זאק מיט וואסער און בלייבט א טויטער אבר, וואס איז נישט מעהר ווי א שטענדיגער „שמערצען־מאכער". אבער א חוץ דעם איז יעדער שטיין נאך א געפאהר פון אנ׳אנדער זייט, ווייל א ... אויפציהט א בלוטונג, און איז אויך א וועג, דורך וועלכען עס כאפען זיך אריין פערשידענע מיקראבען. דער רעזולטאט איז מאטעריע אין די נירען.

און איצט א פאר ווערטער וועגען דער בעהאנדלונג.

נישט אלע שטיינער בעדארפען אנ׳אפעראציע. די מייסטע פון זיי ווערען מיטגעשלעפט מיט׳ן וואסער־שטראם און פערלאזען דייער דירה אין דעם ניר. דאס קאן מען דערגרייכען אדער אליין פון זיך אדער דורך ספעציעלער בעהאנדלונג דורכ׳ן ציסטאסקאפ (בלאז־שפיגעל), וואס בעלויכט דעם בלאז און מ׳קען זעהען א וועג פאר׳ן שטיין, כדי ער זאל קענען גיכער ארויסגעהן.

עס זענען נאך דא אנדערע מיטלען. ווי אזוי דעם שטיין „ארויסצוטרייבען". אבער עס זענען דא שטיינער עקשנים, וואס לאזען זיך נישט בעוועגען צו פערלאזען די פריערדע דירה. אין אזעלכע פאלען מוז מען אפערירען. כדי די פראגע צו ענטשיידען, ווען יא אפערירען און ווען נישט, מוז מען זיך אפגעבען דין־וחשבון, כדי נישט צו ווארטען צו לאנג און אויך זיך נישט אײלען צו גיך. מען מוז גענוי אויסרעכענען, וואס עס זענען די שאנסען, כדי דאס צו טון אין צייט, איידער די נירען ווערען אזוי בעשעדיגט, אז מען מוז צו דער שטיין־אפעראציע צוגעבען א נירען־אפעראציע.

א סך פאציענטען האבען אנ׳אייגענע סגולה. זיי ווילען א מיטעל, כדי „צו צעלאזען" די שטיינער אבער שטיינער זענען נישט צוקער און קאנען נישט צוגעהן פון זיך אליין. מען הייסט געוועהנליך טרינקען א סך וואסער, כדי אויסצושווענקען די נירען. אבער מיטלען, ווי אזוי צו צעלאזען שטיינער, זענען נישטא. א דיעט קאן פערהיטען זאמד אין די נירען. אבער נישט תמיד קאן מען דאס טון.

און ווי ווערט מען געוואויר, אז מען האט שטיינער?

דער פערדאכט אויף שטיינער קומט פאר, ווען עס בעווייזען זיך שטארקע שמערצען אין די נירען. אבער עס זענען דא שטיינער און דווקא גרויסע, וואס ליגען אין די נירען און וואקסען ביז די זעהנען גרויס ווי אנ׳עפעל. אט די גרויסע שטיינער טוען געוועהנליך וועניג וועה. זיי זענען צו גרויס דערצו, אבער אויך דאן בעווייזט זיך בלוט אין וואסער און א טעמפער שמערץ. און גראד די גרויסע שטיינער, וואס טון נישט וועה, זענען די געפעהרליכסטע, מחמת זיי צושטערען דעם נירען־געוועב.

א חוץ שטיינער אין די נירען, זענען דא שטיינער אין בלאז — אדער איינגעוואנדערטע אימיגראנטען פון די נירען, אדער איינגעזעסענע, וואס ענטוויקלען זיך אין בלאז גופא. ספעציעל, וואו עס איז דא א שטערונג, וואס פערמאכט די טיר פונ׳ם בלאז אזוי אז ס׳וואסער קאן נישט אינגאנצען זיך ענטלעהרען, איז עס לייכט פאר א שטיין צו וואקסען. אויך דא זענען שמערצען און בלוט אין וואסער א וויכטיגער צייכען, וועלכען מען טאר נישט פערקוקען. א שטיין אין בלאז ברענגט מיט זיך אנ׳ענטצינדונג פון די ווענט און עס בעווייזט זיך מאטעריע אין וואסער. זאמד, שטיינער, אייטער און בלוט אין אורין זענען נאהענטע מחותנים.

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע בײלאגע פון „נייעס פאלקסבלאט"

ווינטער-ווייסקייט

בייזע וועלטען, ווייסע וועלטען,
ווייס דער הימעל, ווייס די ערד;
אלץ איז איינגעהילט אין ווייסקייט
אלץ זעהט אויס ווי פערקלערט....
ווי בעזילבערט — ווייסע בוימער,
ווייס די הייזער, ווייס דער דאך;
און די קינדער אין די גאסען —
לויפען מיט א שמייכעל, מיט א לאך....
ווייסע פעלדער אויסגעשפרייטע
און דאס ווייסקייט — אזא פראכט!
פענסטער בלומען, ווייסע בלומען
האט דער ווינטער אונז געבראכט.
ווייסע וועגען, ווייסע שטעגען,
ווייס איז אונזער קינדער־וועלט;
און דאס ווייסקייט שלעפט און רופט אונז;
אינדרויסען, קינדער, האט נישט מורא פאר ס׳קעלט..
טוט באר אן געשווינד די שליטגעס
און כאפט א טענצעל אויפ׳ן אייז;
ס׳איז דער טאג ווי שטענדיג ווייסער
און די נאכט ווערט אויך זיין ווייס...
ווייסע וועגען, ווייסע שטעגען,
ווייס און ווייס און ווייס;
ס׳וועט די רויטע זון א שיין טון
און צושמעלצען וועט דאס אייז!

די קאץ און דאס מייזעלע

ביי אנ׳ארימאן אין שטוב איז געווען א קאץ, און אזוי ווי דער ארימאן האט אליין נישט געהאט וואס צו עסען, האט אויך די קאץ בעדארפט הונגערען.

אין א טאג איז די קאץ געווען אזוי שטארק הונגעריג, אז זי האט באין־אופן נישט געוואלט אפטרעטען פון ווינקעל, וואו ס׳איז געווען א לאך אין דיל פון וואנען ס׳פלעגען ארויסקומען מייזלעך.

איז זי אזוי לאנג געשטאנען און געווארט ביז ס׳איז טאקע ארויסגעקומען א קליין גראבטשיק מייזעלע. האט זי דאס געוואלט א כאפ געבען מיט דער לאפע. האט דאס מייזעל אבער געגעבען א שפרינג אפ און ס׳האט געפרעגט דעם קאץ?

— וואס ווילסטו פון מיר ליבע קאץ?

— דיך אויפעסען, וויל איך — האט די קאץ בעזאגט — איך בין אזוי שטארק הונגעריג, אז איך פיהל, אויב איך וועל דיך נישט אויפעסען וועל איך שטארבען, און ס׳ווילט זיך מיר אזוי לעבען!

— אז דאס לעבען איז ביי דיר אזוי טייער, וואס דו האסט נאך אנדערע זאכען — האט דאס מייזעלע געזאגט — איז דאך עס ביי מיר אוודאי טייער, ווייל איך האב דאך נישט מעהר ווי דאס איינע לעבען!

... מייזעלע האט א שפרונג געטון צוריק אין לאך און איז פערשוואונדען.

אנ׳ארימאן!

אין דרויסען שטעהט אנ׳ארימאן
איז איהם נעבעך קאלט;
ציטערט ער און דרעהט זיך,
און א טרעהר פון אויג איהם פאלט.
ווער איך שטארק געריהרט,
רוף איהם אין מיין הויז אריין;
דאנקט ער מיר און בענטשט מיך —
... ... זאל דיין לעבען זיין.

דאס קונסט-ווערק

(א מעשה׳לע פאר עלטערע קינדער)

ס׳איז געווען פון אנפאנג בריאה. דער וועלט־קינסטלער האט א פיהר־געטון מיט זיין געטליכען פענזעל איבער׳ן תהו ובוהו־טאוועל און ס׳איז ארויס א קונסט־ווערק, נאר אומבעוועגליך, ווייל לעבען האט אין איהם געפעהלט. ערשט ווען ער האט דעריינען אריינגעבלאזען א פונק פון זיין נשמה האט עס אנגעהויבען לעבען און זיך בעוועגען.

נאהענט איבער דער ערד איז דער הימעל געהאנגען, זעהר נאהענט. געווען איז ער בלוי, ווי די אויגען פון א מלאך, העל ווי קרישטאל און דורכזיכטיג ווי א געשליפענער שפיגעל, קיין פלעק האט ער אויף זיך נישט געהאט, קיין אייך און־איינציג שפרענקעלע. גאנצע טעג האט אויף איהם הנ׳עווידיג געשיינט א גרויסע רויטע זון און צושיקט אומעטום איהרע גין־גאלדענע שטראהלען, וואס האבען אלעס פערפלייצט מיט פריהלינגליכע און שיין. און ביינאכט, האט אין בלויקייט אומגעשוואומען א ריינע און ציכטיגע לבנה, בעציהרט און ארומגערינגעלט מיט א זילבער־קראנץ פון שטערען און פלאנעטען און צארט אראפגעקוקט אויף דער ערד. די ערד איז געלעגען צנועה׳דיג ארומגעהילט אין איהר פליושענעם גריגעם מאנטעל, בלומען און רויזען, ליליען און נארצי־זען האבען אויף איהר שעהנעם קאפ א קרוין געפלאכטען און דער מארגענטוי האט אויף איהר האלז פערל געשנירט און ביי די האריזאנטען האבען זיך שטאלץ געצויגען צום הימעל ארויף געדיכטע שורות פאלמען און טאפאליעס, ווי זיי וואלטען דאס מיט א כוונה געטון, איהם אונטערצושפארען ער זאל פלוצים נישט ארונטערפאלען אויף דער ערד און אלעס מיט אנאנדער צודריקען און פערניכטען, ווייל נאהענט, זעהר נאהענט איבער דער ערד איז דער הימעל געהאנגען.

א גן־עדן־ווינטעלע האט זיך צארט בעוואויגען אין דער לופט און צוטראגען איבערן רוים די פערפומע־ריחות פון די בליהענדע בוימער און רויזען און פון צווישען צווייגען פון די בוימער האט זיך צוגאסען אין זיסע טרעלען די נאכטיגאל. געזונגען האט זי פון לעבען, ליבע און גענוס. איהרע שעהנע טענער זענען אויפגעכאפט געווארען פון אלע איבעריגע זינג־פויגעלעך און צוזאמען זיך פערוואנדעלט אין א געטליכע הימעל־מוזיק.

אויף די ברייטע, ברייטע לאנקעס האבען צוזאמען זיך געפיטערט אלערליי בהמות און חיות און די טייכען, וואס האבען ווייס און בריט געשלענגעלט זיך צווישען די בוימער־ אלעען, האבען א רגע נישט גערוהט. אלע ווילדע זענען ארויפגעשוואומען אנדערע וואסער בעשעפענישען, צופרידען, בעטראכט גאנס וועלט און צוריק ארונטערגעלאזט זיך אין וואסער, אלעס, אלעס האט צווישען זיך געלעבט בשלום, ווייל אחדות און פריי־דען האבען דאן געהערשט אויף דער ערד און ס׳איז נאך קיין שפור נישט געווען פון קנאה און שנאה, געוואלד און בלוט־פערגיסונג.

געשטאנען איז זיך דער וועלט־בעשעפער און אויפמערקזאם בעטראכט דיין ווערק. די אויגען האבען ביי איהם געלויכטען ווי מיליאנען רובינען, דימענטען און בריליאנטען און אויף זיין געזיכט האט זיך אויסגעגאסען א גליקליכער שמייכעל, פון יענע שמייכלען, וואס עס איז צו מע׳קען אויפ׳ן קינסטלערס געזיכט, ווען ער ווייסט און איז איבער־צייגט, אז זיין ווערק האט זיך איהם איינגעגעבען.

מינוטען לאנג איז דער בורא אזוי געשטאנען און צוגעקוקט זיך צו יעדער שטריך פון זיין ווערק: צי איז עפעס נישט איבעריג און צי פעהלט נישט וואס צוצוגעבען.

פלוצים איז אין זיין מוח א פראגע געבוירען געווארען:

— ווען וועל איך אט דאס ווערק פערטרויען?

א היבשע ווילע איז ער אזוי געשטאנען און ישוב מיט זיך געהאט און איינגעזאלען איז איהם: א גאט, איך א מיניאטור פאדמאט. בעשאפען, און איהם דאס ווערק פערטרויען. ער האט בעשאפען דעם מענשען.

צום לעצטען מאל האט ער אויף זיין קונסט־ווערק א בליק געטון: נו, ס׳איז געלונגען! א גליקליכער און צופרידענער האט ער איהם דיין ברכה געגעבען, די ברכה וואס דער קינסטלער גיט זיין ווערק ביים צושיידען זיך דערמיט און איז פערשוואונדען אין די הויכע הימלען.

מ. מיראני

דאס בוך

איהר מוזט וויסען, אז דאס בוך איז די בייערסטע זאך פאר׳ן מענשען.

מיר שטעלען זיך פאר דעם אמאליגען מענשען, ווען ער האט בעדארפט צוזאכטען פערשידענע סמנים און צעצקעס, אלס בוכשטאבען, און נישט האבענדיג קיין פאפיר, ווי מיר איצט, האט ער זיך בענוצט מיט׳ן שטיין, אויסהאקענדיג אין איהם זיינע אותיות.

ס׳איז זיכער, אז שוין דעמאלט איז געווען א נויטווענדיגקייט ביי׳ם מענשען אויסצודריקען זיינע געדאנקען, פערצייכענען פאסירונגען, — ליידען אדער פריידען.

מיר שטעלען זיך פאר די דערשטוינונג, וואס דער אמאליגער מענש האט איבערגעלעבט, ווען ער האט דערזעהן אויסגעהאקט די פערשידענע אותיות....

פערשטעהט זיך, אז ווען דער מענש איז געקומען צום געדאנק פון נאכפארשען און נאכדענקען. האט ער אויך זיינע געדאנקען געוואלט בעקאנט מאכען זיינע מיטמענשען, האט ער דאס געטון דורך אויסקריצונגען אויף שטיין אדער האלץ.

דעריבער געפינט מען ביי געוויסע אויסגראבונגען אזעלכע שטיינער, וואס האבען אויף זיך פערשידענע אויסקריצונגען און די געלעהרנטע, וואס קענען זיי לייענען מאכען אונז וויסען אינטערעסאנטע היסטארישע פאסירונגען, וואס דעם היינטיגען מענשען איז אומבעקאנט געווען.

היינט צו טאג זענען פארהאן ביבליאטעקען מיט מיליארדען ביכער, וואס דער מאדערנער מענש האט געשאפען.

נישט אזוי גיך האט זיך עס געטון, ווי מיר רעדען דא. דער אופן, ווי ארום דעם מענשענס געדאנקען זאלען צו א צווייטען, און צו א דריטען איבערגעהן, דורך בוך, האט זיך ענטוויקעלט ביס־לעכווייז, און מיט׳ן לויף פון יאהרען, ביז מיר האבען דערגרייכט צום בוך פון היינט — דעם שעהנס טען וואונדער, וואס דער מענש האט געשאפען.

אלע סודות פון דער נאטור, וואס דער מענש האט ארויסגעקריגען, אלע לעהרעס ווערען געלערענט אויף דער באזע פון די אלע פון מענשען צוזאמענגעשטעלטע געדאנקען; דער מענש טיילט אפ אין לעהרע — פון דער צווייטער, האבען מיר היינט צו טאג, צום ביישפיל, מעדיצינער, איד־זשיניערען, יוריסטען א. ד. גל.

דער מענש קען זיך היינט פערגינען צו לייענען אלץ, וואס ער וויל און וואס ס׳אינטערעסירט איהם. אלץ איז דא אין די ביכער.

דער, וואס לייענט קען זיך בעקענען מיט פיל אינטערעסאנטע זאכען.

ווילט זיך מיר אויך רופען אייער אויפמערקזאמקייט צום יודישען בוך, פון וועלכען איהר קענט א סך, א סך לערנען.

מ. ברייטמאן

דאס יונגעלע און דער הונט

א יונגעלע איז אמאל געשטאנען און געגעסען, האט א הונגעריגער הונט איהם דערזעהן, האט ער זיך דערנעהנטערט צו איהם און געקוקט דעם יונגעלע אין מויל אריין.

דער הונט האט, קוקענדיג ווי דאס יונגעלע עסט, זיך געטרייסעלט, געוואוינט... ... עס און מיט זיינע הונגעריגע אויגען זיך געבעטען:

— גיב מיר א שטיקעל, איך בין אזוי הונגעריג!

האט דאס יונגעלע רחמנות געקריגען אויפ׳ן הונט און איהם צוגעווארפען א שטיקעל. וועלכעס דער הונט האט מיט איין כאפ ...

אז דאס יונגעלע האט געזעהן ווי שטארק הונגעריג דער הונט איז, האט ער ... אוועק־געגעבען דאס גאנצע עסען.

און בעת דער הונט האט געגעסען, האט דאס יונגעלע איהם געגומען צערטליך גלעטען, קיצלען אין די אויערען און איהם ארומנעהמען ביים האלדז.

ווען דער הונט האט אינגאנצען אויסגעגעסען האט ער זיך געוואלט אוועקציהען.

דאס יונגעלע האט זיך אבער מיט איהם געוואלט אביסעל שפילען. האט ער איהם געהאלטען ארומגענומען ביים האלדז און איהם געגלעט, געקיצעלט אין די אויערען און נישט געוואלט איהם אפלאזען.

איז דער הונט אין כעס געווארען און האט יונגעלע׳ן א ביס געטון...

פּאַלעק פּאַנעוועט אַמרידה

(פון דער סעריע: „מענשען פון אַ גאַנץ יאָהר)

פון יוסף זעלקאָוויטש

אונזער בית־המדרש ־ הויף איז געווען גלייכ־צייטיג דער הויף פון דער שוהל און פון דער מקוה. מעהר־נישט, וואָס דער מקוה־הויף איז געווען פערשטעלט מיט אַ הויכען צוים און אויף יענער זייט פון דעם צוים האָט זיך אויסגעשפּרייט אַ רחבות'דיגע וועלט פון גריבע לאָנקעס און אַ בליהענדע אַקאַציע־בוימער. אין יענער וועלט אַריין פלעגען זיך די בית־המדרש ־ בחורים אַריבערכאַ־פּען פון צייט צו צייט בין מנחה למעריב, מאַנכע מיט אַביסעל פרישע לופט צו כאַפּען נאָך אַ גאַנ־צען טאָג אָפּזיצען אין בית־המדרש, און מאַנכע, כדי בנגבה זיך צו שטעלען אויף די שפּיץ פיס און אַריינצוואַרפען בליקען אין מקוה־פענסטער פון וועלכען, הגם די שויבען זענען געווען פער־שמירט מיט קאַלך, האָט מען דאָך, נאָך אַ געוויסער אָנשטרענגונג געקענט בולט דערקענען קאָנטורען פון נאַקעטע פרויען־לייבער, וועלכע האָבען זיך אין די בין־השמשות'ן געריינינט צו זייערע מענער...

דאָרט אין יענער רחבות'דיגער וועלט האָט תמיד דעם קרימאַלאָוועס פערדל געהאַט זיין אָפּ־רוה, נאָך דער נסיעה און אויף דאָסמאָל איז האַרש פעפאָהרען מיט'ן פערדל גלייך הינטער דער מקוה אַרונטער און תיכף נאָכ'ן אויסשפּאַנען עס פון די האָלאָבליעס, האָבען די ביידע, האַרש און דער קרימאַלאָוועס זיך גענומען געהן איבער'ן שטאָט זאַמלען „פּרעזומעראַנטען", צולאָמענדיג דערביי אויף זייער נוסח, איינער אויף רעכטס, און דער צווייטער אויף לינקס.

האָט פּאַלעקן דעם קרימאַלאָוועס איגנאָראַ־ציע נישט געשמעקט. ער איז געוואָרען געווען, אַז דער קרימאַלאָווער זאָל קודם־כל אַריינקומען אין בית־המדרש, זאָגען אַ הלצה'לע, אַ גלייכווערטעל, און ער פּאַלעק, זאָל דאָס שפּעטער צולייגען אויף קליינגעלד און דאָ, אויסגעמיטען גאָר!?

איז אָבער פּאַלעק פון די גאַטורען, וואָס גיבען זיך נישט אַזוי לייכט אונטער. פּאַלעק האָט דעם היינטיגען טאָג, בעשלאָסען צו מאַכען אַ היימליכען, אַ לאַבעדיגען, קען איהם קיינער זיין בעשלוס נישט שטערען, אַפּילו נישט דער קרימאַלאָווער.

די זון האָט געבריהט. דורך יעדען פענסטער האָבען זיך אַריינגעריסען פערשידענפאַרביגע שטויב־סלופּעס און זיך אויסגעלייגט באַלכסון אויף דער פּאַדלאָגע. צוזאַמען מיט די שטויב־סלופּעס האָבען זיך אַריינגעריסען פון יענער זייט מקוה־הויף, פער'שיכור'נדיגע אַמאַציע־ריחות, געמישטע מיט מקוה־וואַסער האָט זיך דאָס אַזוי שווער געלעגט אויף משה'ס נשמה, וועלכע איז אַקאָרשט, וואָס אַפּגעריסען געוואָרען פון אַ יענער וועלט, אין וועלכער ער האָט זיך געזעהען אין דער געשטאַלט פון פרינץ אַמנון. נעבען זיין געליבטער תמר, האָט ער צו־געמאַכט דעם פסוק אין זיך גענומען דרעהען אויף און אָפּ איבער'ן בית־המדרש.

דרעהען זיך די ביידע, משה און פּאַלעק איינער אַרויף, דער צווייטער אַראָפּ.

פּאַלעק שטעלט איהם אָפּ, קוקט איהם לאַנג אין די אויגען אַריין. משה קען דעם בליק נישט אויסהאַלטען, לאָזט ער פערשעהמט אַראָפּ די אויגען.

— איך פערשטעה דיך, משה.

— וואָס דאַרפסטו מיך פערשטעהען?

— גאָרנישט, איך פערשטעה. עס איז אונז ביידען דאָ נישט גוט.

— אונז ביידען?

— אַלעמען, קיינעם איז נישט גוט, נישט קיין איינער פון אונז וויל דאָ זיצען פער־שפּאַרט, איינגעצוימט אין דעם צוים פון „האַל־טען זיך אין מדרגה" וועלכען מ'האָט אונז געגעבען. אונזער ווילען אויף די הע... אָנגעטון!

— טאָ, וואַרף איהם אַראָפּ!

— איך קען נישט זיין קיין מורד, משה, קיינער פון אונז קען עס נישט זיין, נישט ליפּמאַן דעם רב'ס, נישט אלי' דעם שוחט'ס, אַפּילו נישט לייזער דעם דיין'ס. אונזערע טאַטעס, וואָלטען אונז מיט געוואַלד ווידער דעם צוים אויף די העלדזער אָנגעטון און נאָך פעסטער איהם פערצויגען, אַ מורד, משה, קענסטו נאָר זיין.

— איך? פאַרוואָס?

— דו, משה, ביזט אַ בן יחיד, דיין טאַטע איז נישט קיין רב, נישט קיין דיין, נישט קיין שוחט, אַ קצב גאָר, פערשטעהסט?

— מיר איז אָבער גוט אַזוי.

— דיר, גוט? — דו לייגסט.

פּאַלעק האָט זיך נאָכאַמאָל אָפּגעשטעלט און ווידער אַריינגעקוקט משה'ן אין די אויגען אַריין.

— דיר איז נישט גוט, גראָד ווי אונז אַלע־מען — דו ביזט גראָד אַזוי יונג, ווי מיר אַלע און דיר ווילט זיך גראָד אַזוי לעבען, ווי אונז אַלעמען, נישט זיין פערשלאָסען, דאָ בעוועג זיך נישט, פון די דלת אַמות הויב די אויגען נישט אַרויס, — ער, משה, וואָס האָבען אונזערע טאַטעס געמאַכט פון אונז.

עפּעס אַ פרעמדען, עפּעס גאָר אַנ'אַנדערען פּאַלעק, האָט משה איצט געזעהען; ער האָט גע־קענט פּאַלעקן, דעם שטיפער, דעם בית־המדרש־לץ, וועלכער האָט פערשידענע שפּיצלעך אָפּגעטון. קיינמ' אָב... האָט ער נישט געזעהען פּאַלעקן אַזאַ ערנסטען מיט אַזעלכע ערנסטע ווערטער און ער האָט אָנגעהויבען חושד צו זיין, אַז פּאַלעק האָט אויך מיט זיין איצטיגען שמועס אין זינען זיינע היגטעשע שטיק און דאָס ציהט ער איהם נאָר פאַר דער צונג.

פּאַלעק, ווי פערשטייענדיג משה'ס חשדים לגבי איהם, האָט אָנגעהויבען ווייטער צו רעדען:

— דו זעהסט מיך איבריג אַנ'אויפגעוימטען, אַ פרעהליכען און דיר, איך אפשר אייך אַלעמען דוכט זיך, אַז ס'איז מיר זעהר גוט, אַז מיר ליגט נישט מעהר אין זינען, ווי הלצה'לעך און שפּיצלעך אָפּצוטון דאָס איז אָבער נישט מעהר, ווי דאָס לעבען, וועל־כעס רייסט זיך פון מיר און איך האָב עס נישט אויף עפּעס אַנדערש אָנצווענדען, ווי אויף שטיקלעך און שפּיצלעך.

פאַר'ן עמוד האָבען זיי זיך שווייגענדיגע אָני־דערגעשטעלט. פּאַלעק האָט זיך פערטראַכט און משה איז געבען איהם געשטאַנען, ווי עפּעס אַ שטאַרק פערשולדיגטער.

די היץ איז צו גרויס געווען, און די איבריגע בחורים האָט זיך נישט געגליסט צו לערנען, זענען זיי געזעסען קופּקעסווייז, געשמועסט צווישען זיך און אַלע מינוט האָט מען פון אַנ'אַנדערע קופּקע געהערט געלעכטער אויסבריבען.

— זעהסט, האָט איהם פּאַלעק אָנגעוויזען אויף די פערשידענע קופּקעס — זעהסט ימים מיט ענער־גיע ווערט אין זיי אויסגעטרוקענט. אונזער הוה איז דער בית־המדרש און דער עתיד? — אַ שווער מיט קעסט, ווייטער דער בית־המדרש, אַ ווייב מיט קינדער און אַ מלמדות ערגעץ־וואו — די אַלע וואַר־טען אויף דיר, משה — דו מוזט זי', דיך, אונז אַלעמען ראַטעווען.

— ראַטעווען, ווי אַזוי, מיט וואָס?

— עס דאַרף נאָר זיין איינער, וועלכער זאָל מורד זיין, נאָך איהם וועלען שוין קומען די אי־איבעריגע, קיינער פון אונז קען דער ערשטער נישט זיין, דו — יאָ.

— אָבער, ווי אַזוי?

— ווי אַזוי? געמיינט האָב איך, אַז דאָס וועט זיך מיר האָבען איינגעגעבען נאָך דעם שטיקעל, וואָס מיר האָבען אָפּגעטון דעם יוד מיט'ן כתב, געמיינט האָב איך, אַז דאָס שטעטעל, וועט נאָך מעהר קאָכען, ווי עס האָט זיך געקאָכט, געמיינט, אַז עולם וועט אונז נעהמען רודפ'ען, און אַלס גע'רודפ'טע, וואָלט זיך אפשר געפונען איינער פון אונז, וועלכער וואָלט אַראָפּגעוואָרפען די מאַסקע פון פנים און געזאָגט: גענוג, גענוג געווען בית־המדרש־בחור! האָט מען אָבער מיט אונז מיט־געלאַכט, געקניפּט נאָך אונז אין די בעקלעך דער־פאַר און מיין פּלאַן איז צורינען געוואָרען. איצט אָבער דאַרף מען אָפּטון עפּעס שטאַרקערס, עפּעס אַזעלכעס, וואָס זאָל דערבייזערען, אויפרעגען,

— וואָס אַ שטייגער?

— הער זיך איין, משה, עס איז היינט גע־קומען דער קרימאַלאָווער, ...ך צו אַנ'אַנדערער, אַז מיר וועלען איהם טשעפּען, וועלען דערפון אונזערע טאַטעס צופרידען זיין, ווייל זיי האַלטען נישט פון אַזעלכע רבי'לעך, דו אָבער, משה, דיין טאַטע איז אַ פּראָסטער יוד, אַ מאמין אין די אַלע, וועלכע טראָגען ספּאָדקעס אויף די קעפּ, דו, אַז דו וועסט אָפּטון עפּעס דעם קרימאַלאָווער, וועט עס פערדרי־סען און וועסט האָבען אַ געלעגענהייט צו ענה'ן: „כ'האָב געטון אַזוי, ווייל אַזוי האָב איך געוואָלט און וועל ווייטער טון דאָס, וואָס כ'וועל ווי...ען"

— און נאָך דיר, משה, וועל איך קומען אַ צווייטער, אַ דריטער, אַ צעהנטער — אַלע וועלען מיר קומען!...

— וואָס דאַרף איך איהם טון?

— אָבער טון וועסטו?

— איך וועל!

פּאַלעק האָט געלאָזט משה'ן שטיין ביים עמוד און מיט גרויסע שפּריינ' צוגעגאַנגען צו די טישען אַרום וועלכע די בחורים זענען געזעסען קופּקעס־ווייז און געשמועסט:

— חברה, ווער האָט קליינגעלד?

אַלע האָבען געקענט פּאַלעקן, אַלע האָבען גע־וואוסט, אַז אויב דרעהט זיך פּאַלעק אַרויף און אַראָפּ און טראַכט ער עפּעס אויס, און אויב פּאַ־לעק מאָהנט געלד, דאַרף ער עס האָבען אויסצופיה־רען זיינעם אַ פּלאַן, און ווער עס האָט נאָר גע־האָט עפּעס געלד, האָט עס געגעבען פ...ן.

אָפּגעציילט דאָס צונויפגעזאַמעלטע קליינ־געלד, האָט ער גענומען איינעם פון די יונגערע בחורים'לעך און איהם געשיקט צו הערשעל קראַד־ניק;

— גיי, און ברענג אַביסעל פּאַקאָסט און פער־שידענע פאַרבען, רויטע, ווייסע, בלויע און זאָג הערשלען, אַז ער זאָל באָרגען אַ פענדזעל, ווייל מיר ווילען אין בית־המדרש אויספּרישען די קראַ־טעס פון בעלעמער.

קיינער פון די בחורים האָט נישט געוואוסט, מה טובו של עבור זה, וואָס פון די פאַרבען און פּאַקאָסט וועט אַרויסקומען, נאָר פון די ערנסטע מינעס אויף פּאַלעקס פנים, האָט יעדער איינער אַראָפּגעלייענט, אַז דעם בעלעמער איז פּאַלעק זי־כער נישט אויסען.

אַז דער שליח איז צוריקגעקומען מיט די פאַרבען, האָט פּאַלעק יעדען איינעם מכבד געווען מיט אַ מצווה: איינעם האָט ער געגעבען די רויטע פאַרב, אַ צווייטען די בלויע, אַ דריטען דעם פּענ־דזעל און אַזוי אָנגעלאָדענע האָט ער זיי געפיהרט ביז אויף יענער זייט צוים, וואו האַרש האָט אי־בערגעלאָזט דעם קרימאַלאָווערס פערד און וועגעלע.

דאָס פערדל איז געשטאַנען און מיט פער־טרעהרטע אויגען אַריינגעקוקט אין ליידיגען ווע־געלע אַריין, אין וועלכען, עס איז, אויסער דעם קרימאַלאָווערס חבור „ירים משה", איינגעבונדען אין אַ רויטער פּאַטשיילע, נישט געווען, אַפּילו קיין סימן פון האָבען צי פון שעצקע.

ווייזט אויס, אַז עס איז געוואוינט געווען צו אַזעלכע תעניתים, איז עס געשטאַנען און געדוכט'ס, און ווער ווייסט, וואָסערע הויכע מחשבות, פּאַלעק האָט מיט זיין אָנקומען דעם פערדל איבעררייסען.

פּאַלעק האָט זיך אַרויסגעשטעלט אויפ'ן וואַ־גען, פרום פערגלייזט די אויגען:

— רבותי, מיר אַלע ווייסען, ווי שטאַרק און ווי מעכטיג עס איז דער כוח פון בהמתן של צדיקים מיט אַ צדיק'ס אַ בהמה וואָלט איך קיינמאָל נישט געוואָלט האָבען צו טון, דעריבער, בין איך גוזר אויף דיר משה בן ר' לייזער, מיט דעם כוח פון די פערשידענע פאַרבען, וואָס מיר האָבען אָנגע־גרייט און וועלכע זענען אין דער בחינה פון די נצוצות הקדושים, אַז דו זאָלסט די בהמה כער־וואַנדלען אין אַ חיה, דערביי בין איך גוזר אויף דיר, אַז דיין האַנד זאָל, חס ושלום נישט ציטער'ן, און דיין געדאַנק זאָל דיר נישט געשטרויכעלט ווע־רען, כדי דו זאָלסט חלילה וחס נישט גע'ביזוק'ט ווערען בבהמתן של צדיקים, אמן!...

איצט האָבען ערשט אַלע פערשטאַנען, אַז דאָס דאַרף מען פּראָסט פּשוט דעם קרימאַלאָווער אָפּטון אַ שפּיצעל און איהם דאָס פערדל אָפּפאַרבען, אויס פרישען, אָט אַזוי אַ שטייגער, ווי מען פרישט אויף אַנ'אַלטען פערדאָסטען חפץ און טון דאַרף דאָס משה, וועלכער האָט אַ טאַלאַנט צו מאָהלען פון אייביג אָן.

מאַשין־מצות

ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע,
ווי אויך מצה־מעהל, אייער־פערפעל
און סוכארהען לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם
מיר עמפּפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט־בע־קאַנטע און פרישע נעבעכטס פון אונזער
איבערגע ־ בעוואוסטער צוקערביע
נ. וויינבערג
38 פיעטריקאָווער 38
:-: טעל. 143-82 :-:

* * *

ר. איזראעל.

פּערעץ

אַ סענסאַציאָנעל־
ערשטער ראָמאַן
פון דער לאָדזער
ווירקליכקייט

112:

— איך וועל בעסער שוין שרייבען, האָט מרים געזאָגט, ווייל אין דער לאַגע אין וועלכער איך געפין זיך איז גלייכער, אַז אַלץ וואָס זאָל פאָרקומען שפּעטער זאָל פאַסירען פריהער.

— די אָריענטאַציע אין איך געפעלט מיר שטאַרק, איך האַלט אויך, אַז איהר זענט גערעכט. איהר וועט גלייך שרייבען.

זשאָרזש האָט אַוועקגעלעגט אויפ'ן טיש פּאַ־פּיר, אַרויסגענומען פון טאַש זיין גאָלדענע פעדער און דערלאַנגט מרימען.

— שרייבט צו אייער שעף פּושיגאָרסקי, די פּאָרם, ווי אַזוי איהר דאַרפט זיך צו איהם ווענדען, ווייסט איהר דאָך בעסער פון מיר. וואָס צו שרייבען וועל איך געניי דיקטירען.

מרים האָט נישט פּראָטעסטירט אַפּילו מיט קיין איין וואָרט, זי איז געווען געהאָרכזאַם ווי אַ קליין קינד., זי האָט אין די געדאַנקען אָפּגעוואָרפען יעדען פרוב זיך אַקעגענצושטעלען דעם ווילען פון דעם מענש מיט די „שלאַנגען־אויגען". זשאָרזש האָט דיקטירט.

— „איך לעב און בין געזונד, מיין לעבען איז אָבער אין געפאַהר, ווייל איך געפין זיך צווישען מענשען, וועלכע האָבען מיר פערנאַרט, כדי צו דערגרייכען זייער ציל. אויב איהר ווילט אַז איך זאָל איינגיכען בעפרייט ווערען פון דער שרעקלי־כער לאַגע אין וועלכער איך געפין זיך, דאַן בעט איך אייך געניי און מיט דער גרעסטער פּינקטליכ־קייט אויסצופיהרען אַלץ וואָס וואָס איך בעט אייך דאָ. איהר דאַרפט געהיים מיטטיילען אין אַ בריף, וועלכען איהר וועט איבערגעבען דעם „פּאָסלאַניעץ" נומער 16. וואָס שטעהט אויף עק מאַרשאַלקאָווסקא און קרולעווסקא, וואו און ווען דזשימי איז בעגראָ־בען געוואָרען און צי ס'איז פעהאַן דיינס אַ טויט־שיין, אויב יאָ, וואו געפינט ער זיך. אויב איהר וועט דאָס ווי אַמגיכסטען אויספיהרען דאַן וועל איך בעפרייט ווערען, אויב איהר וועט דעם ענין פער־שלעפּען איז מיין לעבען אין סכנה. איך וואָלט אייך אויך נישט געראַטען דעם בריף איבערצוגעבען אין דער פּאָליציי ווייל יעדער אייער שריט ווערט פון דער איצטיגער מינוט נאָכגעפאָלגט און אויב די פער־אינטערעסירטע וועלען זיך איבערצייגען אַז איהר שטעהט אין קאָנטאַקט מיט דער פּאָליציי, ווע־לען זיי אייער בריף נישט אָפּנעהמען און איך בין פער־לוירען אויף אייביג. איך קען פערשטעהן זיך, אייך ה' פּושיגורסקי נישט בעזעהלען ווי אַזוי איהר זאָלט האַנדלען, נאָר אויב איהר ווילט מיך באמת ראַטעווען, זאָלט איהר אַזוי טון ווי איך בעט אייך".

מרים האָט דעם בריף אונטערגעשריבען און איהם איבערגעגעבען זשאָרזשען. זי האָט נאָך נישט גאַנץ געניי געוואוסט וואָס פּאַראַ סוף ס'איז מיט דזשימי, צוליב וואָס אַפּילו אַזאַ עהרליכער און פּינקטליכער מענש ווי איהר שעף פּושיגורסקי האָט געמאַכט אַזאַ סוד דערפון, און וואָס פּאַראַ אינטערעס האָט צו דער דאָזיגער געשיכטע דער פערברעכער וואָס שטעהט איצט נעבען איהר.

זשאָרזש האָט דעם בריף אַריינגעלעגט אין אַ קאָנווערט, איהם גוט פערקלעפּט, געהייסען מרימען אויפשרייבען דעם אַדרעס און אַריינגעלעגט צו זיך אין קעשענע.

קאַפּיטעל 22
אַ שטראַהל ליכט

— צום טייוועל, האָט בערנאַרד קאַלינסקי גע־זאָגט צו דאָקטאָר גאָלד, אויף אַזאַ מפּלה האָב איך זיך נישט גערייכט.

— און איך האָב געהאַט אַ פאָרגעפיהל, אַז מ'נאַרט דיך אַריין אין זאַק. איך בין געווען איבער־צייגט, אַז דו וועסט פון דאָרט נישט קומען קיין לע־בעדיגער אין האָב שטאַרק בערויערט וואָס איך האָב בכלל מסכים געווען אַז דו זאָלסט געהן אויף אַזאַ געפערליכטען אָרט.

— ס'איז אמת, איך וואָלט שוין איצט נישט גע־לעבט, אָבער וואָס קומט דערפון אַרויס, אַז די חברה זעהען אַנטלאָפען. פון די איז קיין שפּור נישט פער־בליבען, אין דער פּאָליציי איז מען איינגאַנצען צו־שרויפט, דער מאַן מיט די „שלאַנגען־אויגען" איז דאָרט געוואָרען די סענסאַציע פון טאָג און וואָס פאַראַ פערבינדען ס'זאָל נישט פאָרקומען שרייבט מען דאָס צו דעם דאָזיגען שרעקליכען מענשען.

ביידע פריינד האָבען זיך פערטראַכט, זיי האָ־בען ביידע געפיהלט אַז אַזוי זיי קומט פאַר עפּעס גרויזאַמעס, אָבער אַלץ איז פערהילט אין אַ געדיכ־טען נעבעל, דורך וועלכען זיי האָבען גאָרנישט אַ־דורכגעזעהען.

— בערנאַרד, האָט דר. גאָלד געזאָגט צו קאַ־לינסקין, איך האָב בעמערקט, אַז דייט דעם אָווענד וואָס דו האָסט פערבראַכט אין דעם פרעהליכען הייזעל ביזטו געוואָרען אַ גאַנץ אַנדערער מענש, דיין ענערגיע איז פערשוואונדען, דיין מוט און ווילען איז אַזוי ווי אַראָפּגעשווענקט געוואָרען. איך קען דאָך נישט רעכענען, אַז די איבערלעבענישען האָט אויף דיר געוואָלט אַזוי שטאַרק ווירקען.

— טייערער פריינד, בעסער דערמאָהן מיך נישט וועגען דעם, נישט די איבערלעבענישען פון דעם, וואָס די אויסוואורפען האָבען מיך געוואָלט דערהרגע'נען האָט אויף מיר אַזוי שטאַרק געווירקט איך בין שוין געווען אין גרעסערע געפאַהרען און וואָלט דאָס געקענט איבערהאַלטען, נאָר גאָר עפּעס אַנדערש, עפּעס אַזעלכעס גרויזאַמעס און שרעקלי־כ'עס. אַז איך האָב דאָס מורא פאַר'ן מויל צו ברענ־גען, איך ווייס נישט, צי דו וועסט מיך האַלטען פאַר אַ נאַר אָדער אַ משוגענעם, אָבער איך בין איבער־צייגט, אַז ס'איז אַזוי ווי איך האָב געזעהען מיט מיינע אייגענע אויגען.

— איך ווייס נישט וועגען וואָס דו רעדסט בער־נאַרד, אויב דו קענסט און דו ווילסט דערצעהל מיר וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— איך וועל דיר דערצעהלען גאָלד, אָבער דו זאָלסט מיך נישט האַלטען פאַר משוגע אָדער חסר דעה. דאָס וואָס איך וועל דיר זאָגען, איז הונ־דערט פּראָצענט אמת.

— איך בין שטאַרק געשפּאַנט, דערצעהל מיר בערנאַרד.

— אין דעם דאָזיגען פרעהליכען הייזעל, האָט קאַלינסקי אָנגעהויבען צו דערצעהלען, אונטער־שטרייכענדיג יעדעס וואָרט. האָב איך געזעהען נישט קיין אַנדערע'ן ווי פרידאַן.

גאָלד האָט זיך אויפגעשטעלט און אָנגעקוקט קאַלינסקין:

— וואָס רעדסטו, בערנאַרד, פרידא איז דאָך...

— געשטאָרבען, דאָס ווילסטו זאָגען, נו, יאָ, וועגען דעם ווייס איך דאָך, איך בין דאָך געווען אויף איהר קבר, איך האָב דאָך איהר געשטעלט אַ מצבה. איך ווייס דאָך, אַז זי איז געשטאָרבען און איך וואָס פאַראַ אומשטענדען, דאָך האָב איך זי געזעהען מיט מיינע אייגענע אויגען געזעהען און זי האָט גערעדט צו מיר, איצט ווייס איך אַליין נישט, צי איך בין משוגע, צי עפּעס אַנדערש איז מיט מיר געשעהען.

— אָבער בערנאַרד בערוהיג דיך וואָס דו רעדסט. דיר האָט זיך אויסגעדוכט געוויס אַזאַ גרויסע עהנליכקייט, אָבער גאָר אַ פּשוטע האַלוצי־נאַציע, געשטאָרבענע שטעהען נישט מעהר אויף פון זייערע קברים און מיר קענען מיט די נישט רעדען.

(פאָרטזעצונג קומט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער רעבע

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
כו
4
אדר א׳ תרצ״ב

מערץ
זון-אויפגאנג 6.21
זון-אונטערגאנג 5.24
ליכט-צינדען: 5.04

פאַרוואָס איז פאַרגעקומען די פעראייניגונג פון יודישן מיט׳ן קריסטליכען הויז-בעזיצער-פעראיין

די טעטיגקייט פון לאדזשער קרעדיט-פעראיין אין ליכט פון ציפערן

אויספיהרליכער בעריכט פון דער וויכטיגער פערזאמלונג

ווי מיר האָבען שוין נעכטען קורץ געמאָלדען, איז מיטוואָך אָוונד אין אייגענעם לאָקאַל (פּאַמאַרסקא 21) פאָרגעקומען די גענעראַל-פערזאַמלונג פון לאָדזשער קרעדיט-פעראיין.

כדי צו בעקומען אַ קלאָר בילד איז כדאי זיך בעקענען מיט דעם אונטערגרונד וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין דער דאָזיגער וויכטיגער לאָדזשער אינסטיטוציע:

דער לאָדזשער קרעדיט-פעראיין וועלכער געהט איצט אַריין אין׳ם 60. עקזיסטענץ-יאָהר איז געגרינדעט געוואָרען פון דער א. ג. פלוטאָקראַטיע און אַריסטאָקראַטיע, וועלכע האָט אין דער ערשטער רייה דעם געדאַנק אַז אין דער פערוואַלטונג ווי אין אויפזיכטס-ראַט קאָנען נאָר געוועהלט ווערען די מענשען, וואָס געהערען צו דער פלוטאָקראַטיע און אַריסטאָקראַטיע וועלכע האָט אין די רוסישע צייטען געהיכט מיט אַ ריין קאַטוילישען כאַראַקטער. צוליב דעם טעם, איז במשך פון 55 יאָהר נישט געוועהלט געוואָרען קיין יודען, אַפילו די רייכסטע לאָדזשער יודען, ווי: פּאָזנאַנסקי, קאָנשטאַט און דאַבראַניצקי זענען געווען אין אַ שוואַכער מינדערהייט נישט קוקענדיג דערויף, וואָס אין יענע צייטען זענען שוין אין לאָדז געווען 75 פּראָצענט יודישע הויזבעזיצער.

ערשט נאָכ׳ן אויסבוי פון דער מלחמה ווען אַלע אינסטיטוציעס זענען כמעט ליקווידירט געוואָרען, האָבען די מיטגלידער פון די הויז-בעזיצער-פעראיינען, הויפּטזעכליך, די מיטגלידער פון צענטראַלען הויזבעזיצער פעראיין, וואו ווייניג פּראָצענט זענען יודען, אָנגענומען אַן אינטענסיווע אַקציע דעם קרעדיט-פעראיין נישט צו-לאָזען פאַלען. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס קיין נייע הלוואות זענען נישט אַרויסגעגעבען געוואָרען, די ראַטעס זענען נישט געצאָהלט געוואָרען, דרייפּערטעל פון פערסאָנאַל האָבען אַליין פערלאָזען די פּאָסטענס, האָבען די הויז-בעזיצער-פעראיינען נישט געלאָזט פאַלען די דאָזיגע וויכטיגע פלאַצובקע.

דאָ איז געקומען דער איבערברוך. אין דער פערוואַלטונג זענען צום ערשטען מאָל געוועהלט געוואָרען מענשען פעהיגע, 33 פּראָצענט יודען זענען אַריין אין דער פערוואַלטונג צוגלייך מיט קאַטאָליקען און דייטשען. דאָסזעלבע איז אויך געווען מיט די בעאַמטע. די לעצטע צייט זענען אַנגאַזשירט געוואָרען 3 יודישע בעאַמטע.

די לעצטע צייט אָבער, צוליב דעם קריזיס, האָבען די יודישע הויזבעזיצער פערנאַכלעסיגט זייערע אינטערעסען צום קרעדיט-פעראיין. ס׳איז גענוג אָבער צוווייזען אַז נאָך היינט זענען די יודישע הויז-בעזיצער אַ מעהרהייט זענען דאָך צו דער ה. י. גענעראַל-פערזאַמלונג געקומען 504 מיטגלידער, פון וועלכע די נישט-יודען האָבען געהאַט אַ מעהרהייט מיט 30 שטימען.

צוליב דער לאַגע, האָבען די מאַסגעבענדע פיהרער פון די הויז-בעזיצער קרייזען געהאַלטען פאַר נויטיג אונטערצושטיצען דעם געדאַנק פון אַן אַייהייטליכען בלאָק, אַזוי, אַז אַלע פּאָסטען זאָלען צוזאַמען מיט ביידע נישט-יודישע הויזבעזיצער פעראיינען זיין איינהייטליכע, בפרט, ווען היי-יאָהר האָבען אויפ׳ן אָרט פון די אויסגעלאָסעוועטע מיטגלידער געראָפּט אַריין נישט-יודען, מחמת לויט אַן אַלטען אָפּמאַך, האַלטען זיך די יודישע מיטגלידער ביים פּרינציפּ, נישט צו פערכאַפּען קיין נישט-יודישע מאַנדאַטען.

די געלעגענהייט האָט געוואָלט אויסנוצען אַ קליינע גרופּע יודען, וועלכע געהערען נישט צום צענטראַלען הויז-בעזיצער פעראיין, און געגען דעם אָפּמאַך געוואָלט וועהלען אַזעלכע נישט-יודישע מיטגלידער, וועלכע שטעהען אין אַ דירעקטער געגנערשאַפט צו די יודישע מיטגלידער פון קרעדיט-פעראיין. דער דאָזיגער צושטאַנד האָט דערפיהרט דערצו, אַז היי-יאָהר זענען אַלע זאַלען פון קרעדיט-פעראיין געווען איבערפולט איבער די ברעגעס.

דעם בעריכט האָבען קריטיקירט דריי מיטגלידער פון דער אָזיגערופענער אָפּאָזיציע.

אויף דער קריטיק האָבען אָפּגעענטפערט פּרעזעס פּאָגאָנאָווסקי און ג. דעפ. משה העלמאַן אַלס פּרעזעס פון דער פינאַנץ-קאָמיסיע ביים קרעדיט-פעראיין, ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז גראַד אין דעם קריזיס יאָהר 1931 ווען ס׳זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרען 396 הייזער אויף ליציטאַציעס צוליב די פערלעגענע חובות, בעת די הלוואות בעטרעפען היינט 71 מיליאָן 458.450 זל. זענען אין יאָהר 1929 אַרויסגעשטעלט געוואָרען 646 הייזער אויף ליציטאַציעס און דער פּראָצענט-זאַץ אין פערגלייך צו דער סומע פון די הלוואות, וואָס בעטרעפען אין יאָהר 1929 נאָר 45,449,400 זל. האָט אין יאָהר 1930 בעטראָפען — 60 מיליאָן מיט 862.050 זל.

דערמיט איז אונטערגעשטראָכען געוואָרען, אַז נישט ווי די אָפּאָזיציע-רעדנער האָבען געוואָלט בעווייזען אַז ס׳זענען צופיל הייזער געשטעלט געוואָרען אויף ליציטאַציעס נאָר גראָד פּערקעהרט: לויט דער פּראָפּאָרציע זענען פיל ווייניגער הייזער דאָס יאָהר געשטעלט געוואָרען אויף ליציטאַציעס. דערביי זענען די ריקשטענדיגע ראַטעס, וואָס בעטרעפען אויפ׳ן 1-טען יאַנואַר 1932 אַ סומע פון 2.714.593 זל. איז דאָס אויך פּראָפּאָרציאָנעל פיל קלענער ווי אין יאָהר 1929. דערביי זענען די פינאַנצען אויף אַזוי פיל גינסטיג, אַז ס׳איז געבליבען אַן איבעריגע אין מזומן געלד אַ סומע פון 2 מיליאָן זל. אַ חוץ דעם רעזערוו קאַפּיטאַל פון 3.160.495 זל.

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט איז דער אונגצוטרוי-וואָטום געשטעלט געוואָרען נאָר פון איין פּערזאָן, אויף וועלכען אַלע אַנוועזענדע מיטגלידער האָבען געשטימט געגען. דערביי זענען אַלע פּאָרשלאָגען פון די פעראייניגטע הויז-בעזיצער-פעראיינען, ווי: פערקלענערען דעם ביודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1932 אין דער הכנסה און אין דער הוצאה פון 649.260 אויף 525.000 זל. ס׳זעט אויך פערקלענערט געוואָרען ביז אויף 1 פּראָמיל די אַדמיניסטראַציע-קאָסטען. אין דער הוצאה זענען אָנגענומען געוואָרען: פּענסיע פאַר׳ן פּערסאָנאַל 223.960 זל., דירעקטאָרען און אויפזיכטס-ראַט — 76.800 זל. — אויף וואוילטעטיגע צוועקען — 15.000 זל. פאַר די פּריילעשער — 5000 זל. דיספּאָזיציע-פאָנד — 10 טויזענד זל. פאַר דער הויז-בעזיצער-צייטונג „גלאָס אַביוואַטעלסקי" — 6000 זל. פאַר דער ביבליאָטעק ביים צענטער. הויז-בעזיצער-פעראיין אויפ׳ן נאָמען משה העלמאַן — 2000 זל. גראַטיפיקאַציע פאַר די אָנגעשטעלטע — 13000 זל. ס׳איז אויך בעשלאָסען געוואָרען אָנצונעהמען שריט צו פערקלענערן דעם קאָמונאַלען צושלאָג-שטייער פון 100 אויף 50 פּראָצענט, אַזוי ווי אין וואַרשאַ. און אַפּצולעגען דעם צוואַנג צו קאַנאַליזירען די הייזער. ס׳איז אויך בעשלאָסען געוואָרען צו אַסיגנירען 250000 זלאָטעס אויסצובויען אויפ׳ן פּלאַץ פון קרעדיט-פעראיין אַ געביידע פאַר דער היפּאָטעק פאַר דער גאַנצער לאָדזשער וואָיעוואָדזשטווע.

צוליב דעם, וואָס דירעקטאָר גייעוויטש פייערט היי-יאָהר דעם 50-יעהריגען יובילי פון זיין טעטיגקייט אין קר. פע״אין איז בעשלאָסען געוואָרען אַלס צייכען פון אַנערקענונג אויסצוצאָהלען אַ גראַטיפיקאַציע אַ יאָהר פּענסיע 26.400 זל. דיר. גייעוויטש ווערט דערביי וואַרים אויפגענומען פון די מיטגלידער, אויף וואָס ער דאַנקט דאַן מיט טרערען אין די אויגען פאַר דער אַנערקענונג.

די לעצטע גענעראַל-פערזאַמלונג דאַרף דינען פאַר אַ מוסר-השכל פאַר די יודישע הויז-בעזיצער, אַז להבא זאָלען זיי נישט פערנאַכלעסיגען זייער אויפגאַבען וואַרים ווען ס׳וואָלט נישט צושטאַנד געקומען די פעראייניגונג וואָלט געקומען דערצו, אַז דער לאָדזשער קרעדיט-פעראיין וואָלט געוואָרען אַזוי יודען-ריין ווי דער וואַרשאַווער און אַנדערע קרעדיט-פעראיינען.

רעגיסטראַציע פון אַרבייטסלאָזע אויף דרינגענדע שטיצע

(—) דער מאַגיסטראַט איז מודיע, אַז עס וועט רעגיסטרירט אויף דרינגענדע שטיצע אויפ׳ן חודש מערץ פאַר אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבען בעקומען דרינגענדע שטיצע אין חודש פעברואַר.

אויף דער דרינגענדער שטיצע האָבען נאָר דאָס רעכט די אַרבייטסלאָזע, וועלכע האַלטען אויך זייערע פאַמיליעס.

די רעגיסטראַציע קומט פאָר לויט פאָלגענדען סדר:

היינט פרייטאָג, 4 מערץ:
R S T U
שבת, 5 מערץ:
W Z Ź Ż

חברים גנבים!

מיר בעטען אייך נישט קאָנקורירען מיט אייער מיט-שותף דזשעק רעכטצייט

אלס „איציק׳ל גנב"

אין „פילהאַרמאָניע"

דעם 19 מערץ ווערען די שול-קינדער

בעפרייט זיין פון די לעקציעס

(2) דער לאָדזשער שול-קוראַטאָריום האָט נעכטען אָפּגעהאַלטען אַן אָקולניק פון בילדונגס-מיניסטעריום, אין וועלכען ס׳ווערט מיטגעטיילט, אַז דעם 19-טען ד. ח. וועלען אַזוי ווי אַלע יאָהר, די שילער פון אַלע שולען בעפרייט ווערען פון די לעקציעס.

פּראָטעסט-פערזאַמלונגען

געגען דעם נייעם פּראָיעקט = אוסטאַוו

(2) אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נייעם פּראָיעקט אוסטאַוו פון מיניסטאַרען-ראַט, לויט וועלכען ס׳זאָלען פערלענגערט ווערען די אַרבייטס-שעה׳ן, זענען נעכטען פאָרגעקומען גרויסע מאַסען-פערזאַמלונגען. ס׳זענען אָנגענומען געוואָרען פּראָטעסט-רעזאָלוציעס געגען דעם אוסטאַוו פון 29-טען פעברואַר ד. י.

די רעזאָלוציעס זענען אָפּגעשיקט געוואָרען צום מיניסטאַרען-ראַט און צום דעפּוטאַטען-קלוב.

אויב דזשעק רעכטצייט

איז אַ גנב?

האָט איהם יוכבד זילבערג

געכאַפּט ביי דער האַנד.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) קאַפּראַאווסקי (נאַוואָמיעסקא 15). טראַווקאָווסקי, (בזשעזשינער 56). ראָזענבלום, (שרודמיעסקא 21). באַרטאַשעווסקי (פּעטריק. 95). קלופּטאַ, (קאָנטנאַ 54). טשינסקי, (ראָקאַטשינער 53).

אַ יאָהר תפיסה פאַר דעזערציע

(א) פאַר׳ן מיליטער-געריכט איז נעכטען געשטאַנען דער זעלנער ראַמאַן מאַטושעווסקי, וועלכער איז אָנגעקלאָגט געוואָרען פאַר דעזערציע. מ. איז פערמשפּט געוואָרען אויף אַ יאָהר תפיסה, אַריינרעכענענדיג דעם פאַרוואָנץ-אַרעסט פון 21-טען דעצעמבער 1931.

צו דער אַלגעמיינער אויפמערקזאַמקייט!

שוין אין די נאָהענטסטע טעג וועט זיך אָנהויבען די ציהונג פון דער גרויסער 5-טער קלאַס מלוכה-לאָטעריע! די גליקליכע געווינער וועלען דערגרייכען גרויסע קאַפּיטאַלען ווי: זל. 300,000, 200,000, 175,000, 150,000, 100 000 א. א. וו. עס איז שוין איבעראַל בעקאַנט, אַז אין דער הינטער פון גליקליכע נומערן ריהמט אין גאַנץ פּוילען אונזער קאָלעקטור! מיר עמפּפעהלען ווייטער אונזערע גליקליכע לאָזען!

ס. יאַטקא

פּיעטריקאָווער 22
פּיעטריקאָווער 66
פּאַביאַניץ, פּל. דאָמבר. 3.

1434

בעמערקונג: אין דער 4-טער קלאַס איז ווידער געפאַלען ביי אונז 15,000 זל. אויף № 100069

שרעקליכע נקמה פון אַ פערראַטענע פרוי

ברענט דעם מאַן אויס די אויגען און בלייבט אַן אייביגע קאַליקע

(2) אויף וואָלטשאַנסקא 164 האָט זיך נעכטען אָפּגעשפּילט אַ שרעקליכע פאַמיליען-טראַגעדיע. אין דעם הויז וואוינט דער 23 יעהריגער טאַמאַש קושימוסקי צוזאַמען מיט זיין פרוי, די 30 יעהריגע העלענאַ.

די פרוי האָט דעם מאַן די לעצטע צייט געמאַכט סקאַנדאַלען, מחמת ווי זיי האָט זיך איבערציינט, פעראַט ער זי מיט אַן אַנדערע.

נעכטען, בעת אַ מחלוקה, האָט די פרוי אַרויסגעכאַפּט אַ פלעשעל מיט אַ שאַרפער פליסיגקייט און איהם בעגאָסען ס׳פּנים.

דער מאַן איז אין אַן ערנסטען צושטאַנד אָפּגעפיהרט געוואָרען אין פּאָזנאַנסקיס שפּיטאָל, ס׳דראָהט איהם בלינד צו ווערען אויף ביידע אויגען.

די פרוי איז אַרעסטירט געוואָרען, זי איז באַלד בעפרייט געוואָרען, און איז געשטעלט געוואָרען אונטער פּאָליציישער אויפזיכט.

פון האַנדעלס-געריכט

פירמע „ס. האַמבורסקי" רעגולירט אויף 70 פּראָצענט

אין יוני פ. י. האָט דאָס געריכט געגעבען אַ „נאַדזאָר" אויף 3 חדשים דער פירמע „ס. האַמבורסקי", פּאַפּיר-געשעפט (פּעטריק. 42).

אין פעברואַר ד. י. האָט די פירמע פאָרגעלעגט צו רעגולירען די חובות אויף 70 פּראָצענט. דאָס געריכט האָט נעכטען דעם אָפּמאַך בעשטעטיגט.

די געפאַלענע פירמע „בעטלינג" האָט בעקומען אַ גלייט אויף 3 חדשים.

* * *

אין שייכות מיט דעם אויפאַדלאָשטש פון דער פירמע „ישראל פראַגעל און זוהן" אין זגערזש איז אַלס סינדיק נאָמינירט געוואָרען מאַריץ ליבערמאַן פון זגערזש-

נישט קיין מאַסקירטער

גנב

נאָר אָפען, פריי, פּנים-אל-פּנים, מיט דעם לאָדזשער פּובליקום, און כאַפּט מיך!

„הזמיר"

אַל. קאָשטשושקי 21 — אַל. קאָשטשושקי 21

יודישע טעאַטער-סטודיע פון „הזמיר"

היינט, פרייטאָג, ד. 4-טען. זונטאָג, ד. 6-טען 9 אָוונד און שבת. 11 פאַרמיטאָג

פּאָפּולערע פרימארגן-פאָרשטעלונג

בילעטען פון 50 גר.

„מסעות בנימין השלישי"

סאַטירע אין 10 בילדער פון מענדעלע מוכר ספרים. רעזשי — אידעס. דעקאָראַציעס און קאָסטיומען — יצחק ברוינער. פּלאַסטיק און טענץ — איזאַ האַראַרי.

אינסצעניזאַציע: כאים עמעס. :: בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע.

לאַמפּען

אין אַ גרויסען אויסוואַהל מאָדערנסטע סטיל-אַרטען צו רעדוצירטע פּרייזען

עמפּפעהלט די בעקאַנטע

לאַמפּען-פאַבריק

SZ. P. SZMALEWICZ

Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אָנגעגעבענע צייכנונגען.

וואס האבן צעטראגענע פא-סאזשירען איבערגעלאזט אויף די טראמווייען?

(2) אין חודש פעברואר האבן צעטראגענע פאסאזשירען איבערגעלאזן אויף טראמווייען פאלגענדע זאכען:

18 ביטעלעך, 1 קליידעל, 5 האנד-ביטעלעך, 2 ארביטער-בלוזען, 1 שעכטעל מיט זאקען, 6 שירמ׳ס, 3 שטעקענס, 1 פאר דאמען-רעפא־מעס, 1 בילד, 4 ביטעלעך מיט געלד, 1 בוך, 1 פאר הענטשקעס, 1 מעדאליאן, 1 דאמען-בלוזע, 1 דאמען הוט, 4 לעדערנע טעקעס, 1 שאל, 1 פאר שטרימפ, 2 קאלאשען, 1 קאלער, 1 שנירעל קרעל, 1 פאר סאנדאלען, א בעשקע, א פאר לאקירטע כאלעוועס, א פאר שעלקעס, א פעקעל הויזען, א פעקעל בליילען, אנאיבינע פעדער, א העמד און א דייטש ביכעל.

וועגן די זאכען דארף מען זיך ווענדען אין דער קאנצעלאריע פון דער טראמוויי-געזעלשאפט טראמוויאווא 6 פון 10 ביז 12 א חוץ זונטאג און חגאות.

דער גאנצער „ארט"-אנסאמבל
טריאומפירט אין שענסטן
„ארט"-פראגראם
„שמחות ביי יודען"

2 גנבים-פארלעך פאר׳ן געריכט
ווערען פערמשפט אויף 4 יאהר מיט חדשים 6 תפיסה

(2) פאר׳ן געריכט זענען נעכטען געשטאנען 2 גנבים-פארלעך. דאס ערשטע פארעל אדאלף ראטיישטשיק און אירא האנע. דער „ער" איז פערמשפט געווארען אויף 1 יאהר מיט 6 חדשים, און די „זי" אויף 10 חדשים תפיסה.

דאס צווייטע פארעל הענריק וולאדארטשיק גענאוועפא קאנצלעוש. דא איז דער „ער" פערמשפט געווארען אויף 2 יאהר אויסבעסערונגס-הויז, און די „זי" אויף 10 חדשים תפיסה.

טראגישער זעלבסטמארד
פון אנאונבעקאנט יוד. מיידעל

(2) נעכטען האלב 12 ביינאכט האט זיך אויף האזלטשאנסקא 165 אראפגעווארפען פון 4. שטאק אנאונבעקאנט יודיש מיידעל און איז געבליבען טויט אויפ׳ן ארט.

קיין שום דאקומענטען האט מען ביי איהר נישט געפונען, זי איז א ברונעטקע, און אנערך 20 יאהר אלט.

דאס רייכסטע, שענסטע, פרייליכסטע פראגראם פון אלע ביזאהעריגע „ארט" - פראגראמען איז
„שמחות ביי יודען"

פייערליכע דערעפענונג
פון פאריין פון גערויכערטע פיש און קאנסערווען סוחרים אין לאדז פאמארסקא 15

פאריגען שבת אוונט איז פארגעקומען אינ טער׳ן פאריין פון פרעזעס ה׳ שלמה רעטקינסקי די פייערליכע דערעפענונג פון ערשטען יודישען קאנסערווען סוחרים פעראיין ביי׳ג לאדז פאמארסקא 15 נאך דיין אריינפיהר רעדע אין וועלכע ער ווייזט צו די סיבות וועלכע האבען געגעבען די איניציאטיוו צו גרינדען דעם פעראיין. דאנקט ער אלע וועלכע האבען איהם געהאלפען אין דער ארבייט און אריינגעטראגען א רוח-חיים אין דער ארגאניזירונג פונ׳ם ארימען קליינעם סוחר פון דער קאנסערווען בראנזשע בעזונדערס די ה״ה י. קוסטין, ב. עפשטיין, דייטשמאוויטש, ניסקער, האמער און רייכאפעל דאן בעקומט דאס ווארט ראשמאן פ. כאריי מיט א לענגערע רעדע ווייזט ער אן אויף די נוצען וואס דער נייער פעראיין האט שוין געבראכט פאר זיינע מיטגלידער סיי עקאנאמיש און סיי קולטורעל און ער ווינשט די א דויערענדע, רייכע, פרוכטבארע טעטיגקייט. עס בעגריסען דאן א רייה געסט און מיטגלידער, צווישען אנדערע דער פארשטעהער פון דער פירמע „גארדיא-האווער" מ. שטיינפעלד, וועלכער זאגט אז ביי א פעראייניגונג פון די קלייגע סוחרים וועט זיך פערשטארקען די קאנקורענץ, עס רעדען אויך די ה״ה עהרען סעקרעטאר איזאק קוסטין, הארעס און מאשקאוויטש, אין נאמען פון דער פאלקס-פארטיי רעדען די ה״ה יעקב גרינשפאן און פרזר האמבורגער, אין נאמען פון „נותן לחם" ה׳ פטאשניק אין נאמען פון דער יוגענט-סעקציע ה׳ טשארנא בראדע. עס ווערט געלייענט א בעגריסונג פון דא זאר אדוו. ווייצמאן, פון ה׳ מאקס קרויזע פון דאנציג, אויך בעגריסען פארשטעהער פון שניידער צעך, שוס טער-צעך, דאמען מאנ. שניידער. בעקער-צעך, שארכער פעראיין, אלט-לעדער סעקציע, ג״ח קאסע א-א. מיט׳ן איבער-שניידען דעם באנד פונ׳ם גאלדענעם בוך ווערט בעעהרט דאזאר פ. כארי צוזאמען מיט׳ן ה׳ ישראל קרויזע דאן הייבט פאר א באנקעט און ביי א שיין און רייך געדעקטען טיש ווילט זיך דער עולם גאנץ געמיטליך ביז׳ן גרויען טאג אריין מיט שענך און מוזיק און אנדערע געמיטליכקייטען.

גרויסער פאליטישער פראצעס אין לאדז

(2) אין קרייז-געריכט איז נעכטען פארגעקומען א גרויסער פראצעס געגען 21 פערזאן, וואס זענען בעשולדיגט געווארען אין קאמוניסטישער טעטיגקייט אויף דער בעשולדיגונגס-באנק זענען געזעסען עדוארד מאקאווסקי, אסתר קאן, יאן וואודקאווסקי, לייב ראבאלאוויטש, אברהם סקורניק, לייב בארענשטיין, יאן טשיקאלסקי, זיגמונד וואודקאווסקי, סטעפאן פשיבילסקי, עלזא שינדלער, באלטשא פאלאקאווסקא, לייב קרוזגאלד, איגנאץ פאדגורסקי, פריידע פייגענבוים, גדליה גלובאטשינסקי, פנחס קאץ, העלענא האוק, שבתי גאלדקאפ, וולאדיסלאוו גאבערישאק, וולאדיסלאווא יארוגא און מאריא ביטאמסקא.

8 אווענד איז ערקלערט געווארען א פויזע ביז היינט 9 פריה, היינט וועט ארויסגעטראגען ווערען דער אורטייל.

2 „נעבעכלעך" ווילעזדעם געריכט איינרעדען א גראנדע...
זיי וועלען אבער דערפאר זיצען 3 וואכען אין תפיסה

(2) באלעסלאוו מילטשארעק און סטעפאן שטשעפאן זענען פון דער סטאראסטווע בעשטראפט געווארען מיט קליינע שטראפען פאר שטערען די עפענטליכע רוה.

די זענען אבער נישט געווען צופרידען מיט דער מילדער שטראף און האבען אפעלירט אין געריכט. די האבען צוגעשטעלט 10 מינדעריעהריגע יונגלעך, וועלכע האבען עדות געזאגט, אז זיי האבען זיך געוועהרט געגען אנאנפאל אויף זיי.

בעת די פערהאנדלונגען, האט דער ריכטער בעמערקט, אז דער „אנפאלער" געגען וועמען די צוויי פערשוינען האבען זיך געוועהרט איז... א 15-יעהריג יונגעל.

דאס געריכט האט דערום די צוויי „נעבעכלעך" פערמשפט אויף 3 וואכען אומבעדינגטען ארעסט. זיי זענען טאקע באלד ארעסטירט געווארען.

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"

דירעקציע: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאז.

היינט. פרייטאג, שבת און זונטאג, 9 אין אווענד

2-טע פרעמיערע — פון — דזשעק רעכטצייט

דער שענסטער אמעריקאנער בוף-קאמיקער! דער יונגסטער אמעריקאנער סטאר!

דזשעק רעכטצייט

אין זיין 2-טער גרויסער אויפפיהרונג

סענסאציאנעל! אינטערעסאנט! שפאנענד

איציק׳ל גנב

אין 3 אקטען פון י. פרידמאן, מוזיק-רעזשי דזשעק רעכטצייט.

מיט׳ן אנטייל פון דער בעליבטער ארטיסטין-זינגערין

יוכבד זילבערג

דער גאנצער אנסאמבל. אלע אין שעהנע ראלען.

שבת 4 נאכמיטאג אויף דעם גרויסען פערלאנג צום לעצטען מאל

„יאנקעלע כוואט"

דער שטארק-פאפולערער שלאגער-נומער „צירעלע" ווערט געזונגען דורך דזשעק רעכטצייט צוזאמען מיט׳ן פובליקום.

אווענד-פרייזען פון 80 גר. ביז 2 50 זל.

פרייזען ביימאג פון 50 גר. ביז 2 זל. צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע

גרויסע אפערעמיטארבייטסלאזע-בעשייניגונגען ענטדעקט געווארן אין לאדז
ארבייטסלאזער פאנד געליטען אגרויסען שאדען

(2) אין לאדז איז ווידער ענטדעקט געווארען אנאפערע מיט די ארבייטסלאזע בעשייניגונגען פון ארבייטסלאזען פאנד. די לעצטע צייט איז בעמערקט געווארען אז פון די פירמעס „שייבלער און גראהמאן", האפריכטער, האלץ, טייטעלבוים, אסער, האראק, אייזענבורג, יאהן א. איד. קומען אן צופיל בעשייניגונגען פאר ארבייטסלאזע אויף אונטערשטיצונגען.

נאך א חקירה ודרישה איז ארעסטירט געווארען א געוועזענער יוזעף באגראווסקי, וועלכער האט פאר אזעלכע בעשייניגונגען גענומען צו 5 און 10 זל. ב. האט זיך מודה געווען, און ערקלערט, אז צו דעם שטיקעל ארבייט האט איהם צוגערעדט זיין קאנקע ראדזשינסקא. ער האט ארויסגעגעבען 510 פאלשע בעשייניגונגען, פון וואס דער ארבייטסלאזער פאנד האט געליטען א שאדען אויף עטליכע צעהנדליג טויזענד זלאטעס.

דאס 25. יובל-פראגראם פון „ארט"
„שמחות ביי יודען"
גייט שוין די 3-טע וואך מיט גרויס ערפאלג!

די פאטאגראפיע שטעלט פאר דעם בעריהמטען ספעציאליסט ה׳ דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 (פראנט. פארטער) וועלכער האט א חוץ זיין האנאראר בעקומען בעזונדערס פון ה׳ ב. מאלערמאן א גרויסע בעלוינונג פאר דער אויסקורירונג פון ברוך ראהן אפעראציע אין דער צייט, ווען ס׳האט איהם געדראהט דער טויט צוליב ברוך גאנגרענע.

50 יעהריגער יובילי
פון דער פירמע „לאדזער פלוש-מאנו-אקטור טעאדאר פינסטער"

די בעקאנטע אין גאנץ פוילען פאבריק פון פלוש און דיוואנעס „לאדזער פלוש-מאנופאקטור טעאדאר פינסטער" אין לאדז יוליוש גאס 17 פייערט דעם 50 יעהריגען יובילי פון איהר עקזיסטענץ. די פירמע איז ענטשטאנען אין 1881 י. דער איצטיגער איינהאבער און שעף פון דער פירמע ה׳ טעאדאר פינסטער פיהרט אן מיט דער אונטערנעהמונג איבער 30 יאהר, גלייך נאך דער וועלט-מלחמה איז געווארען אינסטאלירט אויך אנאפטיילונג פון מעכאנישע דיוואנעס.

די ספעציאליטעט פון דער פירמע איז צווישען אנדערע די בעקאנטע מיט זייער גוטסקייט מאהער-בעט-פלוש-דעקען. אויף וועלכע ס׳איז א גרויסע נאכפראגע נישט נאר אין פוילען, נאר אויך אויף דער גאנצער וועלט, הויפטזעכליך אין די ספערען פון דער יודישער געזעלשאפט. דעם ארטיקעל פאבריצירט די פירמע אונגעוועהנליך זארגפעלטיג, פערקויפט צו מעסיגע פרייזען און דערפאר בעציהען זיך די קאנסומענטען צו די קאפעס, אויסגעארבייט דורך דער פירמע טעאדאר פינסטער מיט דעם פולען צוטרוי.

„דער ארעסטירטער סוחר"
„אלע זענען אין ארדנונג"
רופען ארויס שטורמען פון געלעכטער יעדען אהענד
אין טעאטער „ארט"

פעפסין און רעבארבער-ווייז אלס הייל-מיטלען

די מאדערנסטע ריכטונג אין דער מעדיצין איז די פראפילאקטיק, דאס הייסט פערהיטען פון קראנקהייטען און גלייכצייטיג היילען די שוין קראנק-געווארענע.

איינער פון די הויפט-ארגאנען פון מענשליכען ארגאניזם איז דער מאגען, וועלכער דארף פערדייהען דאס עסען און שאפען די לעבענס-זאפאסען פאר׳ן גאנצען קערפער.

די דאקטורים רעקאמענדירען היינט פאר מאגען-ליידענדע, פאר גוטע פערדייהונג, פאר שטארקונג פון מאגען נישט קיין שום מעדיצינען, נאר רעבארבאר-ווייז און פעפסין-ווייז.

די דאזיגע ווייגען זענען אין דער בעסטער קוואליטעט צו בעקומען אין דעם עלטסטען און סאמידסטען ווייז-האנדלונג פון ע. שיקער, פולנאצנא 1.

GRAND KINO

היינט און פאלגענדע טעג!

דער נייעסטער קלאנג-פילם פראדוקציע „Paramount"

דאס געהיימניש פון א סעקרעטארקע

אין די הויפטראלן:

Claudett Colbert
George Metaxa

פילם געשאפען אויפ׳ן גרונד פון לעבן פון דער אמעריקאנער אריסטאקראטיע

אויסער׳ן פראגראם: דער נייעסטער פליישער-גראטעסק „במבא-דעטעקטיוו"

אנהייב 4 נ״מ, שבת און זונטאג 12 בייט.

אקציע געגען יקרות

מאנפערע.ץ פון פערטרעטער פון ידישע און פוילישע פראפ. פעראייניגו

די געזעלשאפט „לאקאטאר" האט מיטוואך אין אווענט גערופען א קאנפערענץ פון די פראפ. אר"ב. פעראייניגען, א. אנדערע געזעלשאפטליכע ארבייטער אינסטיטוציעס. ס'זיינען געקומען פערטרעטער פון כמעט אלע פוילישע פראפ. ארב. פעראייניגן. נאך אויספיהרליכע רעפעראטען איז בעשלאסען געווארען צו שאפען א לאקאטארן־קאמיטעט צום קאמף געגען יקרות. אלס די דרינגענדסטע אויפגאבען ארום וועלכע די אקציע זאל געפיהרט ווערען איז אנגע־צייכענט געווארען צו פערביליגערן, דאס דירה־געלד, עלעקטרישע בעלייכטונג און טראמוויי־בילע־טען, ס'איז אויסגעוועהלט געווארען א קאמיטעט פון 7 פערזאן.

דער ניי געגרינדעטער קאמיטעט האט שוין אפ־געהאלטען א זיצונג און ס'איז בעשלאסען געווארען אין די נאהעסטע טעג צו פערעפענטליכען א מא־ניפעסט צו אלע לאקאטארען.

אויספלוג

מארגען, שבת ארדענט איין די טוריסטיק און לאנדקענטניש סעקציע ביי דער געזעלשאפט אווענד־קורסען פאר ארבייטער אן אויספלוג אין די אונ־טערנעהמונגען פון דער פירמע עיטינגאן, פאר די בעזוכער וועלען געבען ערקלערונגען ספעציעל דע־לעגירטע פאכלייט פון דער פירמע.

דער זאמעל פונקט איז אין דער בעראכאוו־ביבליאטעק 9 א זייגער פריה.

מארגען, — דער רעפעראט און רעציטאציעס

פון ישעיהו שפיגעל אין יוגענד „וויזא"

— מארגען 6 נאכמיטאג קומט פאר אין לאקאל פון „וויזא" שענקעוויטשא 26 דער רעפעראט און רעציטאציעס פון יונגען דיכטער ישעי' שפיגעל.

דער רעפעראט א. ד. ט. „די וועגען פון דער מאדערנער יוד. דיכטונג" יועט געבען אן אלדייטיגען איבערבליק איבער'ן מצב פון דער נייער יוד. פאעזיע און איהרע דערגרייכונגען.

נאכ'ן רעפעראט וועט דער יונגער דיכטער אויך רעציטירען פון זיינע אייגענע שאפונגען: לידער און קאפיטלען פון א ראמאן.

בויי ערהעלטונגען

גרופע, האלז-ענטציגרונג, מאגעגל-געשווילעכץ, וואתו נערי־ווען-שמערצען און גלידער-רייסען טוט מען גוט, אויב מען בענוצט א האלב גלאז נאטירליך ביטערוואסער

Franciszka Józefa

פאר מעגליב; דארם-ענטלעדונג, צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקשעפס

1382

נ"ע לואיס שטיין

נעכטען איז אין עלטער פון 57 יאהר געשטאר־בען לואיס שטיין, א זוהן פון דעם אין לאדז בע־קאנטען פילאנטראפ יאקוב שטיין. דער פערשטארבע־נער איז געוועזען מיטגרינדער פון „לינת החולם", עהרען־פרעזעס פון דער תלמוד־תורה אויפ'ן גרינעם מארק. האט א טעטיגען אנטייל גענומען אין א גאנ־צע רייהע לאדזער פילאנטראפישע אינסטיטוציעס. האט געהאט אן אפענע האנד פאר גוטבעדערפטיגע, ער איז געווען א שטרענגער רעליגיעזער מענש און ווארימער יוד.

זיין טויט האט ארויסגערופען אן אויפריכטיגען טרויער ביי די בעקאנטע און פריינד.

ת. נ. צ. ב. ה.

מסעות בנימין „השלישי"

וויטערדיגע פארשטעלונגען אין „הזמיר"

די „יודישע טעאטער סטודיע" אין הזמיר שפילט היינט פרייטאג אין הזמיר מענדעלע מוכר ספרים'ס „מסעות בנימין השלישי", וואס האט ארויס גערופען אן ענטוזיאזם ביים טעאטער־עולם

מארגען שבת 11 פריה ווערט געגעבען א פאַ־פולערע פריהמארגען פארשטעלונג די פרייזען זעהר נידעריגע פון 50 גר.

זונטאג ד. 6. פעברואר 9 אווענט צום זעקסטען מאל „מסעות בנימין השלישי".

אויסשטעלונג פון קונסט־מאלער ה. כהנא

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט קומט איצט פאר אין לאקאל פון „בני ברית" פיעטריקאווער 96 די אויסשטעלונג פון לאדזער קונסט מאהלער און פלאסטיקער ה. כהנא. די אויסשטעלונג האט גרויס ערפאלג און ווערט גוט בעזוכט. א רייהע עקס־פאנאטען זענען שוין פערקויפט געווארען.

די אויסשטעלונג וועט נאך אפען זיין בלויז עטליכע טעג. שבת און זונטאג וועט די אויסשטעלונג זיין אפען פון 12 ביז 8 אין אווענט.

דזשעק רעכטצייט איז זיין צווייטע פרעמיערע אויפפיהרונג „איציקל גנב"

פרייטאג און שבת וועט דער לאדזער טעאטער עולם האבען דעם נחת רוח צו זעהען אונזער גאסט, דעם פרעהליכסטען און שעהנסטען אמעריקאנער בוף קאמיקער דזשעק רעכטצייט אין זיין 2־טע סענסאצ־יאנעלע אויפפיהרונג „איצקעל גנב".

די פיעסע „איציקעל גנב" האט אין ווארשא געמאכט דעם שטארקסטען רושם, און איז געשפילט געווארען צוויי חדשים ביי אויטבערקויפטע הייזער, מיר קענען האפען דאס אזוי ווי אין ווארשא וועט אויך אין לאדז דער ברייטער עולם זיך אברופען צו דער 2־טער פרעמיערע פון דזשעק רעכטצייט און וועט פרייטאג, שבת אויספיהלען די פילהארמא ניע, אין איציקעל גנב שפילט אויך מיט די גוט בע־קאנטע ארטיסטין און זינגערין יוכבד זילבערג. שבת ביטאג ווערט געשפילט צו פאפולערע פרייזען מיט דזשעק רעכטצייט צוזאמען מיט'ן גאנצען אנ־סאמבל „יאנקעלע כוואט".

ערשטער קלאנג-קינא-טעאטער

SPLENDID

מארגן, שבת פרעמיערע! פרעכטיגער סוקצעס פון דער קעניגין פון פויל. עקראן

Jadwiga Smosarska

אין פילם אונטער'ן נאמען

דאס יאהר 1914

שבת פון 12—4 א זייגער נאכם. פריהמארגען־פארשטעלונגען. —— ס'ווירט דעמאנסטרירט

לעצטען מאל היינט צום

לופטשיף L.A.3

מיט Jack Holt, Ralph Graves i Fray Wray

„לופט־שיף L. A. 3"

צו פערקלענערטע פרייזן 75 גר., 1 זל. און 125

פודער

זייף, קרעם

BEBE SZOFMANA

דינט שוין איבער 30 יאר צייט דעם קינד.

וויכטיג פאר'ה פריזיערס!

בלומען־וואסער 3.90 אקילא

ראזיר־זייף ORO 4.40

ווי אויך אלעראַרט פלאטין און שטאהל־ווארען צו קאנקורענץ־פרייזען.

Perfume: ja J. DRUKIER

Zawadzka 5, tel. 175-92

צום 12 יאהרצייט פון יוסף טרומפעלדאר

שבת אווענט קומט פאר אין לאקאל פון „פריי הייט", פיעטריקאווער 83 א אקאדעמיע געווידמעט דעם אנדענקונג פון יוסף טרומפעלדאר.

יוד. געז. פאר לאנד־קענטשאפט אין פויל. אפט. אין לאדז

זאולטשאנסקא 35

ארדענט איין היינט פרייטאג 9.30 אין אווענט די ערשטע פארלעזונג פון שריפטשטעלער יוסף זעלקאוויטש פון ד. ט. „ווי אזוי און פון וואס דאס פאלק לאכט" שבת, קומט פאר אין לאקאל א קלוב אווענט.

שבת קומט פאר אן אויספלוג אין דער מלוכה־שער דרוקעריי, זאמעלפונקט 10 פריה אין הויף, פיעטריקאווער 85, זונטאג, דעם 6[3 ה. י. קומט פאר אן אויספלוג אויף דער אויסשטעלונג פון מע־טאלאפלאסטיק פון פראפעסאר י. קאהאנע, זאמעל־פונקט 12.45 פריה, פיעטריקאווער 90.

יובילייז פון ארטיסט ש. הערשקאוויטש

דעם 20. מערץ פייערט דער גוט בעקאנטער און בעליבטער ארטיסט שלמה הערשקאוויטש זיין יובילייז אין פילהארמאניע.

עס ווערט צוגעגרייט א רייכער פראגראם.

„שמחות ביי יודען" אין „ארט"

באלד פון ערשטען גומער ווערט איהר אריינ־געצויגען מיט אלע אייערע חושים. איהר קוויקט אייך מיט'ן פיינעם הומאר פון פיאדאראוו'ס סקעטש, מיט'ן שארפען וויץ און מיט דער מוזיק.

היינט צוויי פארשטעלונגען 7,45 און 10 אוו. מארגען שבת 3 פארשטעלונגען, 4 נאכמ. 7.45 און 10 אווענט. בילעטען ביי דער קאסע.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציעל־ארצט פאר הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען. מענער־שוועכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען.

נעמט אן פון 8—2 און פון 5—9 אווענד.

בעזונדער ווארטע־צימער פאר פרויען.

וויכטיג פאר כלות!

אין מיי ניי־ערעפענטע געשעפט בעקומט מען אויף אבנוץ די שעהנסטע

חופה־קליידער

פאר כלות, ווי אויך די שעהנסטע באלאווע קליידער צו די ביליגסטע פרייזען.

פיעטריקאווער 294,

רעכטע אפיצינע, 3 טער שטאק.

קומט און איבערצייגט זיך אייך!

872

ראדיא־פראגראם

פרייטאג. דעם 4 מערץ 1932

11,45 פרעסע־איבערזיכט, 11.58 צייט־סיגנאל, 12.10 גראמאפאן, 3.25 פארלעזונג, 3.45 בעריזע. 3.50 טראנסמיסיע פון לעמבערג, 4.20 פארלעזונג. 4.40 גראמאפאן, 4.55 לעקציע ענגליש, 5.10 פאר־לעזונג, 5.35 מוזיק, 6.50 פערשידענעס, 7.15 קאמוניקאט פון לאדזער האנדעלס־קאמער, 7.30 רעפער־טואר, 7.45 ראדיא־פרעסע, 8.00 מוזיק, 8.15 סימ־פאנישער קאנצערט, 10.40 קאמוניקאטען.

שבת ד. 5 מערץ 1932

11.45 פרעסע איבערזיכט, 11.58 צייט־סיגנאל, 12.10 גראמאפאן, 3.45 בעריזע, 3.50 גראמאפאן. 4.10 ראדיא־כראניק, 4.30 גראמאפאן, 5.00 גאטעס־דינסט, 6.05 פאר קינדער 6.30 קאנצערט פאר יוגענד, 6.50 פערשידענעס, 7.15 קאמוניקאט פון לאדזער האנדעלס־קאמער, 7.30 רעפערטואר, 7.45 ראדיא־פרעסע, 8.15 קאנצערט, 9.55 פעליעטאן, 10.10 שאפען – קאנצערט, 10.40 קאמוניקאטען, 10.50 טאנץ־מוזיק.

מעלדונגען

יוד. סאצ. ארב. פארטיי „פועלי־ציון" (פער. מיט צ.ס.פ.) לאדז פיעטריקאווער 83.

היינט פרייטאג ד. 4[3 פינקטליך 8.30 אווענט א זעהר דרינגענדע חברים פערזאמלונג פון פארטיי „פרייהייט" אלע חברים־ות מוזען קומען פינקטליך

שבת ד. 5[3 פינקטליך 3.30 נ. מ. א קעסטל־שמועס מיט'ן אנטייל פון די ח"ח ראבינאוויטש, אפאטשינסקי, קרוי, פנחס א. א.

שבת ד. 5[3 פינקטליך 8 אווענט קומט פאר א אקאדעמיע געווידמעט דעם 12. יאהרצייט פון יוסף טרומפעלדאר און זיינע חברים אין פראגראם: רע־פעראט וועגען טרומפעלדארן ח' ראבינאוויטש פאר שטעלונג געזאנג, דעקלאמאציעס, לעבעדיגע בילדער

העברעאישע ביבליאטעק „עבריה" ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, שרודמייסקא 29. אונטער דער לייטונג פון „מרכז עברי" א. נ. פון ד"ר י. נ. שמחוני ז"ל. בעזיצט א גרויסע צאהל ביכער אויף אלע געביטען פון דער העברעאישער ליטעראטור, א בעזונדערע אפטיילונג פאר דער יוגענד אפען זונטאג, דינסטאג און דאנערשטאג פון 8 ביז 10 אווענד דער אבצאהל איז א מינימאלע־

פראפ. שערער ארב. פעראיין פילסודסקיעגא 10. 9 זונטאג ד. 6[3 5 נ. מ. קומט פאר אין איי־גענעם לאקאל א חברים בעראטונג, אויפ'ן טאג־ארדנונג — זעהר וויכטיגע פאך און פעראיינס־פראגען. גלייכצייטיג ווערט געמאלדען דאס זונטאג ד. 13[3 קומט פאר איז אייגענעם לאקאל א פאר־לעזונג אויף דאס טעמע — די פראבלעמען פון יו־דישען ארבייטער אין ליכט פון דער נייער צייט. מיט דיסקוסיעס, אלע חברים ווערען געבעטען פינקט ליך צו קומען. איינגאנג פאר מיטגלידער פריי. מיט חברישען גרוס די פערוואלטונג.

Dr. med **M. Lerner**

ספעציאליסט פאר קינדער־קראנקהייטען

זאכאדניא 64, טעל. 113-09

נעמט אן פון 3 – 5 נאכמ.

121

Dr. med.

J. Schlosser

כירורגישע קראנקהייטען

נארוטאוויטשא 40, טעל. 122-16

נעמט אן פון 4—7 אווענד.

1347

1. dobre
2. oszczędne
3. pachnące

TRÓJKA

LUNA

היינט און פאלג. טעג!

גרויס קלאנג - מייסטערווערק אין דער פוילישער ווערסיע

„צוויי הערצער שלאגען אין איין וואלץ־טאקט"

פרעכטיגסטע קלאנג־עפעקטע פון אלע צייטען.

אנהייב 3.30 נ"מ. שבת, זונטאג 12 בייטאג

פאספארטו זענען נישט גילטיג.

קלאנג־פילם־טעאטער

CASINO

הייגט פרעמיערע!

דער צופאל האט פערבונדען הערצער און דעם גורל... אין וואהנזין פון פערוויילונגען.

Nancy Carrol, Philips Holmes

די העלדן פון פילם „נעפאלענער מלאך" און „אמעריקאנער טראגעדיע" אין פילם

„געגנב'עטער גן־עדן"

פרעכטיגע דראמע רעושי

S. Abotta פון

אויסערן פראגראם: קלאנג וואכען־זשורנאל פון דער פראדוקציע **Paramount** וואס ענט־האלט אויפנאמען פון שעהנהייטס־קאנקורס אין ניצע און דער אויסוואהל פון **Miss Europa**

ווי אויך א פוילישער קלאנג־צוגאבע—הינטער די קוליסען פון פוילישען ראדיא.

אנהייב אין געוועהנליכע טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

דאמען־, הערען־ און קינדער־שיך

די נייעסטע פאסאנען און ערשטקל. אויספיהרונג

בעטע זיך צו איבערצייגען!

1446

דאס ניי־ערעפענטע שיך־געשעפט פון

Ch. W. Goldberg

28 P OTRKOWSKA 28

קינא־טעאטער

BAJKA

רוג בזשעזינער, פראנטשישקאנער 3

צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהייב טעגליך 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג פון 12—3 נ"מ זענען אלע פלעצער צו 50 און 40 גר. מיט'ן אנטייל פון פערגרעסערטען

היינט און פאלגענדע טעג!

מעכטיג מייסטערווערק, וואס שילדערט די טראגישע — איבערלעבענישען פון א פאר פערליבטע א. נ. —

— אין די — הויפטראלען:

„הוים בלוט"

Imogena Robertson i W. Janey

אויסער'ן פראגראם: לאנד־אקטואליטעטען.

סימפאנישער ארקעסטער, וואס איז געניי צוגעפאסט צום בילד אונטער לייטונג פון ה' לידריער

ווינטיג פאר שניידער־מייסטער, קאנפעקציאנערען און גאלאנטערי־סוחרים!

מיר מאכען בעקאנט, אז איינער

שניידער־צודאטען־געשעפט

בעזיצט אויף לאגער צום איצטיגען סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון פערש.

פאלטען־פוטערס, מאשינען, וואשעלינען, וויקטאריעס, בער, טרמיגל־פוטער, וואלאשאנקא.

אלפאגעס, זיידענע פוטערס, ראסהאר, קעיער, הרויזן, מושליז, לייוועגד.

זאמעט־קעלנער, כפעצ. אפטיילונג פון ראמזן, הערען, הינדער־קנעפ, נארן

ווי אויך זעמטליכע גאלאנטעריע־ווארען

קומט און איבערצייגט אייך! מיט אכטונג

8 נאוואמיעסקא (פראנט־געוועלב) Bazar Krawiecki 8

קאנקורענץ־פרייזן!!!

5376

קלאנג־קינא־טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

הייבט אן פאלגענדע טעג!

גרויסער דאפעלטער שלאגער־פראגראם:

1) דאס מייסטערווערק. דאס קלאנג־געזאנג א. ג.

ווען די ליבע ערוואכט

אין דער הויפט ראלע **BEBE DANIELS**

רייכע אויסשטאטונג! הערליך שפילען! רייצנדער טעמפעראמענט!

2) גרויסער פוילישער קלאנג־פילם א. נ.

די שטים פון הארץ

אין די הויפט־ראלען:

Romanówna i A. Żabczyński

דער זאל איז גוט בעהייצט.

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג 12 בייטאג.

לעהרעריז

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען

לאסמאן בזשעזינער 15

לעהרערס

מיט רעקאמענדאציעס, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, ביכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12

רעכטע אפיצינע, 1 טער שטאק וו. 30. שיה

Samochody

i motocykle używane
Kupno. sprzedaż, komis
zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel. 189 28

דאס ערשטקלאסיגע

קינדער־ און שילער־גארדעראבען־אטעליר

„Dzieckopol"

א. ס.

ZAWADZKA 16 A

מאכט בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז צום איצטיגען פריהלינג און זומער־סעזאן געפינט זיך אויף לאגער א גרויסער אויסוואהל פון קינדער־ און שילער־גארדעראבען פון די נייעסטע פאסאנען צו ערמעסיגטע פרייזען.

1492 רעעלע און פינקטליכע בעהאנדלונג!

Dr.

HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע

נאוואמיעסקא 2 טעל 79-89

נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4–8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4–5 נאכמיט.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזען.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג־ארטאפעד

פאלודניאווא 9, טעל. 17=183

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פליצלס און גלידער

אייגענע פראצעדורע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען ווי: תקלאדעס אויף פלאטפוסען, קאסמעטיקע

העגד און פיס, גארזעטען א. אז. וו.

נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמיטאג.

טשעשניצע

פון דאקטוירים־ספעציאליסטען

11 בזשעזשינער 11

טעלעפאן 63=137

ס'נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען

וואלינסקי, זאלצוואסער, לוביטש, סלאבאדסקי, קערשנער, שיפמאן, שמירגעלד, שמערלאווסקי

ווי אויך ווייזיטען אין שטאט.

עלעקטריזאציע, אנאליזען, דענטיסטישער קאבינעט

צאהן־ארצט לאזשינסקא־סטאראפאלסקא

א בעראטונג ביים אויגען־דאקטאר נאר 3 זל.

Dr. med. 370

H Słobodski

ספעציאליסט פאר אויגען־קראנקהייטען

פעטריקאווער 66 טעל. 27=241

נעהמט אן פון 12–1 און פון 3 – 4.30

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען

זגערזשער 15, טעל. 47=113

נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד 1117

Dr. med. JÓZEF IZYKSON

פאלודניאווא 9, טעל. 75=210

אויערן, נאז און האלז־קראנקהייטען שטים און שפראך־שטערונגען

צוריקגעקעהרט

עמפפאנגט פון 12 – 2 פארמ. און פון 5–7 נאכמ.

Dr. med.

W. Eychner

אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען

וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4

(נעבן קינא „משארי") טעל. 72=134

נעהמט אן פון $2\frac{1}{2}$ – 4 און פון 7 – 8 אווענד

Dr med.

H. LUBICZ

ספעציאליסט פאר הויט־, וועגערישע און געשלעכטס־קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

צעגעלניאנא 7 (פריהער 43) טעל. 141-32

עמפפאנגס־שעה'ן 8 – 10, 12 2 און 5 – 8, זונטאג און יו"ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע זאל

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט־קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער־שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.

זונטאג און יום־טוב פון 9–1 פארמ.

בעזונדערער ווארטע־זאל פאר פרויען.

GRAZER WAGGON- und MASCHINEN-FABRIKS-ACTIENGESELLSCHAFT vormals JOH. WEITZER

GRAZ, (224) tel. Nr. 253, 42-06, 34-52

גראצער צווייטאקט־דיסעל־מאטארען

פון P. S. 150 – 8

פירטאקט־דיסעל־מאטארען

פון P. S. 3000 – 25

גענעראל פערטרעטער פאר פוילען:

ALFRED EISINGER, Kraków, ul. Studencka 2
Skrzynka pocztowa 310.

זיכערע הילף און א רפואה

אהז א אפעראציע, אן בלוט. אהן א מעסער און אהן בלוט־פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער הינקעלבראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען־קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער־קעס און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גומענע הייל־באנדאזשען אויסגעצייכענט נאך דורך גרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און אזוי ווי דאקטאר פראפעסאר בראכורטהונג בעזונדער זיכער דעם א ווערטען און געפעהרליכסטע ברוך. אויך פאר הויקערס רעמונגען מיט הייל־גארטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאט־פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קונסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע אדערן. עמפפאנג'ט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערציינגען פון די קראנקע אין אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס־פראפעסארען: פראפ. ד"ר בעראנעק, פראפ. דר. י. מארישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען־קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דרוק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואס ער האט מיך 10 פאר מיך אויסקורירט גאן א שווערער ברוך־קראנקהייט, אויף וועלכער איך האב אזוי שטארק געליטען. הייגט פיהל איך מיך געזונד און דריק איהם אויס מיין דאנקבארקייט.

ל. סאלמאנאוויטש, אלעקסאנדראווסקא 29

שילדען

א. ער ארט שעה. שנעל

„ליטערא"

אין שטאט ביליג פערטיגט אויס שילדען מאלערי 5 שוו. יאקובא 5

צופאהר מיט'ן טראמוואי 14 ביז פראנציסקאנער 17 אויף פערלאנג קומט צו אייך א מענש און נעהמט אן די ארבייט אויפ'ן ארט ביי אייך. פארהאן אויך צערטיגע צו קויפען רעקלאמע־פלאקאטן אויף ברעטער מיט פערשידענע אריגינעלע טעקסטען און אויפשריפטען פאר יעדער בראנזשע. 899

Nowość! ▲▲▲ **Nowość!**

MARJAN BRONA

„Miłość zagmatwanych chłopczyków"

1250

Cena 1 zł. ▲▲▲ **Cena 1 zł.**

Do nabycia we wszystkich księgarniach.

בוכהאלטעריע

איינפאכע און דאפעלטע

איטאליענישע און אמעריקאנישע

ווי אויך מאשינען־שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאר 25 זל. מיט א קורצער מעטאדע און פערלויף פון 1 חודש 15 זל. כדי צו מאשינען־שרייבען אין משך פון 3 וואכען נאר 6 זל. קירינדיקע 50, רוסיש־אליצינע, 1־טער שט. מיר ערטיילען אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס־ארטימעטיק און סטענאגראפיע.

פאר די וואס ענדיגען בוכהאלטעריע און קארעספאנדענץ — סטענאגראפיע אומזיסט. 1212

יעדער איינציגער

מעבעל

האט זיך איבערציינגט, אז פאר דיוואנעס, פעלצען, נייה־מאשינען, גארדעראבען אז"וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן

שענקעוויטש 23

טעלעפאן 00=191.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידענע גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

Dr. med.

REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 20193

ספעציאל־ארצט פאר מענער־שוועכע־בעהאנדלונג

נעהמט אן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אווענד

זונטאג און יום־טובים פון 9 - 1 בייטאג.

Opony Michelin znowu najlepsze!

OPONY

najlepszych marek

MICHELIN
FISK
GOODYEAR
DUNLOP

części zamienne
wyroby gumowe
opony rowerowe

najlepiej się kupuje
w firmie

Jen. Repr. **BERSON Narutowicza 16, tel. 128=30**

עברי

— דורך — 3 הדשים

פון א־ב ביז עברי אין דאווענען דורך 3 חדשים ווערט געלערנט מיט קינדער פון 4 יאהר אן דורך מלמדים־ספעציאליסטען אין דעם בעוואוסטען רעליגיעזען

גן־ילדים • פרעבעל־שולע

ביים בית־ספר „תורה־ודת"

פל. וואלנאשטשי (נייע שטאט) **6**

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיימגעפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען פון 11–1 מיטאג.

„SANATO"

כירורגיש־וועכנעריז־אנשטאלט

אגראדאווא 10, טעל, 57=213

1־טע און 2־טע קלאס

גינעקאלאגיש־וועכנעריז־אבטיילונג

ד"ר מעד. ש. אייגער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד. רייטלער־סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער

פרייז פון א געבורט

אין 2־טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס־מיטלען

200 זל.

אופיזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאאכוו. כירורגישע אבטיילונגען ד"ר מעד. מ. סאנטאר

קלאַנג-קינא-טעאַטער

ODEON

די לעצטע טעג!

„**איהר עבירה**"

צום ערשטען מאָל אין לאָדז! – ווער איז געווען דער ערשטער? – די דראַסטישע פראַגע פון א מאַן, וועלכער ליבט זיין ווייב און ווייס נישט איהר פערגאַנגענהייט אין פילם א. ג. פילם פון לעבען פון היינטיג פאַמיליען אין די הויפטראָלען:

Dorotha Mac. Kaill i Joe Mc. Crea || אויסער׳ן פראָגראַם קלאַנג-צוגאַבען

די גרושה

מיט **Norma Schaerer i Conrad Nagel**

RAKIETA

היינט און פאלגענדע טעג אין סלאַנג-קינא-טעאַטער

40 שענקעןיםשס 40

קלאַנג-קינא-טעאַטער

PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיעגאַ 74/76 (ווינקל קאַפערניקאַ)

צופאַהר מיט די טראַמוואַיען 5, 6, 8, 9, 1.

אָנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאַג 2 בייטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אוו.

היינט און פאלגענד'ע טעג! דער גרעסטער קלו פון סעזאָן! – דאָס נייעסטע מייסטערווערק פון JOE MAY א. ג.

איהר עקסצעלענץ די ליבע

אין דער הויפטראָלע: ANNA BELLA, Reger Treville און דער ליבלינג Prince

אויסער׳ן פראָגראַם: אינטערעסאַנטע אַק-טואַליטעטען און א פרעהליכער פאַרס.

נעכסטער פראָגראַם: „דער גנב פון ליבע" מיט Blanche Montel, Henry Garat אין די הויפט-ראָלען

קלאַנג-קינא-טעאַטער

CORSO

אָנהויב 4 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

לעצטע 3 טעג! לעצטע 3 טעג!

„דער קעניג פון די בעטלער"

פאַרקלענערטע פרייזען פון די פלעצער! 1. פל. 75 גר., 2. פל. 60 גר., 3. פל. 40 גר.

קינא-טעאַטער

LIRA

לימאַנאָווסקיעגאַ 37.

אָנהייב אין געוו. טעג 4 נאָכמיטאָג שבת און זונטאָג 12 א זייגער בייט.

היינט און פאלגענדע טעג! גרעסטער און מעכטיגסטער עראָטישער סאלאָן-פילם פון אונזערע צייטען

„גיהנום פון ליבע"

צום בילד איז אנגאָושירט א גרויסער כאָר. וואָס פיהרט אוים די בעסטע רוסישע לידער און ראָמאַנסען

אין די הויפטראָלען: **IWAN PETROWICZ i VIVIAN GIBSON**

נעכסטער דאָפּעלטער פראָגראַם: „ליבע וואהל מאַסקאַטע" און „לאַווינאַ" דער פראָגראַם ווערט צום ערשטען מאָל דעמאָנסטרירט אין באַלוט

ביי-ערעפענטער

סלאַנג-קינא-טעאַטער

TĘCZA

זאַווישאַ 22

היינט און פאלגענדע טעג! גרעסטע קלאַנג-מייסטערווערק פון אַלע צייט

„זינגענדער נאַר"

מיט **AL JOLSON**

נעכסטער פּראָגראַם: „ליבעם-וואַלץ" מיט Liljan Harvey i Willy Fritsch || אָנהייב 4 נאָכמיטאָג שבת און זונטאָג: 12

קריינע אַנאַנסען

פרייז פון אַנ׳אַנאַנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פרייז פון אַנ׳אַנאַנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

לאָקאַלען

אַן אָרט צו שלאָפען פאַר צוויי אנשטענדיגע יונגעלייט, אין א שעהן מעבלירט צימער, מיט בעקוועמליכקייטען. ביליג, זאָפאָרט אָפּצוגעבען ביי א בעסערער פאַמיליע. צו ערפאהרען ביי אויערבאַך, קילינסקיעגאַ 41 1421

א פראַנטאָווע צימער מיט באַלקאָן 1-טער שטאָק גלייך צו פערמיטען פאַר א פאָר פאָלק. צו ערפאָהרען ביי רייכענבערג קאָנסטאַנטינער 16 אין דער צוקערניע 1422

איבערצוגעבען א לעצט צימער אויף א שניידער פראַצאָווניע, איך גיב אויך צו מאַשינען, צו ערפאהרען פולנאָצנא 14 ביי מאַרקוס 1449

א פראָנט-געוועלב אויף נאָוואָמיעסקא גאַס. ס׳קען זיין א גרויס, א האלבס עווענטועל אין הויף ווערט געזוכט צו דינגען. די אַדרעס צו ערפאהרען אין אדמינ 1455

צו פערמיטען פון זאָפאָרט א צימער. צו ערפאהרען ביים הויז-וועכטער קאָנסטאַנטינער 58. 1410

א שטוב אָבצוגעבען אויף א פראַצאָווניע וסכאָדניא 35 וו. 35 2417

איך זוך 1 אָדער 2 פערזאָן אַלס סובלאָקאַטאָר עווענטועל א בעזונדער צימער צו פערמיטען. גדאַנסקא 20 וו. 20 1396

א רעמיזע פון 20 מעטער די לענג, 13 מעטער ברייט אין מיטעל-פונקט פון שטאָדט. צו ערפאהרען אין אדמינ. 1384

איך נעהם איבער הייזער אויף פאַכט, אַלס אַדמיניסטראַטאָר אָדער בלויז מעלדונגען. גוטע רע-פערענצען. אָפערטען אין אדמינ. פאַר „ערשטקלאַ-סיגע קראַפט" 1385

צו פערדינגען 3 שטובען און קוך מיט אַלע בעקוועמליכקייטען גאַז, עלעקטריש, אויף דער אַפיורקאָווסקיעגא, טעלעפאָן 101,14 1429

א פראַנטאָווע זוניג צימער מיט 1 אָדער 2 פענסטער א בעזונדער איינגאַנג ב ליג צו פערמיטען. אדרעס צו ערפאהרען אין אדמינ. 1470

ס׳קענען זיך מעלדען צוויי בעסערע פריי-לייטס אויף לאָזשי צו ערפאהרען אין אדמיניסט. פון דער צייטונג אונטער א. ס. 1410

א וואוינונג פון 2 צימער און קוך מיט אַלע בעקוועמליכקייטען, זעהר ביליג דירה-געלד, איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען אין בעסטען צענטרום שטאָט נאָוואָמיעסקא 6, פראָנט, וואהנ. 72. 1366

זעהר ביליג א געוועלב איבערצוגעבען פון זאָפאָרט, ביליג דירה-געלד, געאייגנעט אויף אַלע אַרטיקלען, אין בעסטען צענטרום שטאָדט נאָוואָ-מיעסקא 19 צו דערוויסען זיך ביים הויז-וועכטער. 1365

צוליב אַבריזע פון זאָפאָרט איבערצוגעבען א גוט איינגעפיהרט פרוכטען-געשעפט אין צענטרום שטאָדט. אָפערטען זאַוואַדזקא 17 ביי בוכבינדער. 14404

עס איז נויטיג

עס ווערט געזוכט א שדכן. צו ערפאהרען אין אַדמיניסטראַציע 1423

נויטיג א נייהערין (ער) אויף א אויבערלאַק און גומי-מאַשין צו זייער גוטע רעפּערמען ביי מיזר, פולנאָצנא 25. צו דערוויסען זיך ביים וועכטער 1458

א מיידל צו צייכנען ווערט פון זאָפאָרט גע-זוכט, נאָוואָמיעסקא 20 עדעלסבערג 1459

א יונגעל צו א לעכער-מאַשין צו וועש ווערט געזוכט. אַלטשטאָט 6 בלאָהשטיין 1416

עס איז נויטיג א לערן יונגעל צו דאמסקע קינדער קאָנפעקציע באלד געצאָלט ביי לאַקטשינסקי פאַדזשעטשנא 6 1435

א קוואַליפיצירטער זאָקען-אַרבייטער 4 קלאַ-סערס קען זיך מעלדען זאָפאָרט. פראַנציסקאַנער 59 וו. 1 פאַרטער 1387

א בוכהאַלטער-בילאַנסיסט מיט די בעסטע רעפערענצען זוכט א פאָסטען, עווענטועל אויף שעה׳ן פאַר א קליינעם זבהאַלט. אָפערטען איז אדמינ. אונטער „ל. ד." 1385

כ׳זוך א פּאָסטען אַלס אַגענט אָדער אינקאַ-סענט געגען קויציע. בעסטע רעפערענצען. אָפער-טען אין אדמינ. „זאָפאָרט איבערצוגעבען" 1385

א טיכטיגער מענער-צושניידער א פאַכמאַן זוכט א פּאָסטען אין א קאָנפעקציע-געשעפט פאַר א מעסיגען געהאַלט. פלאַק וואַלנאַשטשי 11 ביי קענוואַלד 1430

לערן-יינגלעך ווערען פון זאָפאָרט געזוכט ביים שאָכטעל-מאַכער, פיעטריקאָווער 37, האַרט-שטאַרק 1428

א מעדל צו לייכטע אַרבייט קען זיך מעלדען נאָוואָמיעסקא 28 ביי לענטשיצקי 1475

א טיכטיגע שיך-פערקויפערין ווערט געזוכט ביי אדערבערג פיעטריקאָווער 17 1427

עס ווערען געזוכט א נייער און א ריכטע-ווער ביים קאָמאַשען שטעפּער י. טענענבוים פיעט-ריקאָווער 271 1471

א קוואַליפיצירטער אבערוועש-נייהער ווערט געזוכט, זגערזשער 24 יי. 13 3-טען שטאָק פראָנט 1401

געוואונשען פּעהיגע אַגענטען צו א זיכערער פרנסה. צו ערפאהרען ביי ר. גאָלדשטיין, פראַנ-ציסקאַנער 22 אין האָבער-געוועלב 1402

א דעסינאַטאָר-מוסטערצייכנער, וועלכער קען פאַריכטען פאַרבערייטונגס-אַרבייטען, זוכט בעשעפ-טיגונג געגען מעסיגען געהאַלט. צימער-גאַס 17, וואוינונג 2 1360

א זעהר ענערגישער יונגערמאַן, בעקאַנט אין די סוחרישע קרייזען אַלס קוואַליפיצירטער סוחר און סאָלידער מענש, זוכט א פאָסטען אין א פאַבריק אָדער געשעפט, עווענטועל ביי וואָס עס זאָל נישט זיין. די בעסטע רעפערענצען. אָפערטען אין אדמ. אונטער „סוחר". 1365

פערשידענעם

וויכטיג פאַר שטרימף מאַכער! איך נעהם אָן רענדער צו מאַכען ווי אויך לעגען צו פאַטענט

וויכטיג פאַר סוועטער-מאַכעס! איך נעהם אָן צו שפּולען אויף קראָסע מיט פאַראַפין-אָפּאַראַט זעהר ביליג, וועב, פיגעץ וואָלנאַשטשי 5 1425

ס׳ווערט אָנגענומען קריטע צו נייהען צו בי-ליגע פרייזען, אַלעקסאַנדריסקא 18 פראָנט 1-טען שטאָק ביי גוטשטאַט 1419

וואַרנונג צו פלאַסטירען, זילבערן אַלעס-ליי מעסער-געגענשטענדען. פלאַסטירט שנעל, סאָליד, ביליג. לינקאָווסקי, פיעטריקאָווער 120 1450

מעבעל פון א עס שטוב. א שלאָף שטוב א קיך, א פאַטעפאָן בילדער און פערשידענע שטיב זאַכען ביליג צו פערקויפען ציגעל גאַס 15 יי 10. 1445

ביליג צו פערקויפען א פאַרמירטע 21 טי-רען מיט א פרעס מיט שפּען מיט פערים. צו ער-קונדיגען זיך ביי האָפמאַן, נאָווא-טאַרגאָווא 14 1414

צו פערקויפען זינגערס אבערלאַק אויף דריי פעדים, פונק ניי. פיעטריקאָווער 132 ביי ניימאַרק וואָלייני 1 113

א מעכאַניק נעהמט אָן רעפּעראַטורען פון נייה-מאַשינען, גליבנאַ 31 1431

ערשטקלאַסיגע פעלקעס ווי אויך שיימל צוליב דעם קריזיס פאַר די גערעטע קונדשאַפט זאַגאַר אויסצילונג צו זעהר ביליגע פרייזען.

בעמערקונג: א שניידערין קען ביי איינדז מיהטען א אָרט צו נייען. קאָנסטאַנטינער 15. ביי צוקער. 1467

אבריזו-האַלבער פערשידענע מעבעל און הויזגעשיר ביליג צו פערקויפען, וסכאָדניא 66 וו. 23. 1403

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Naier Folksblat". Piotrkowska 21.